

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา
จังหวัดพังงา

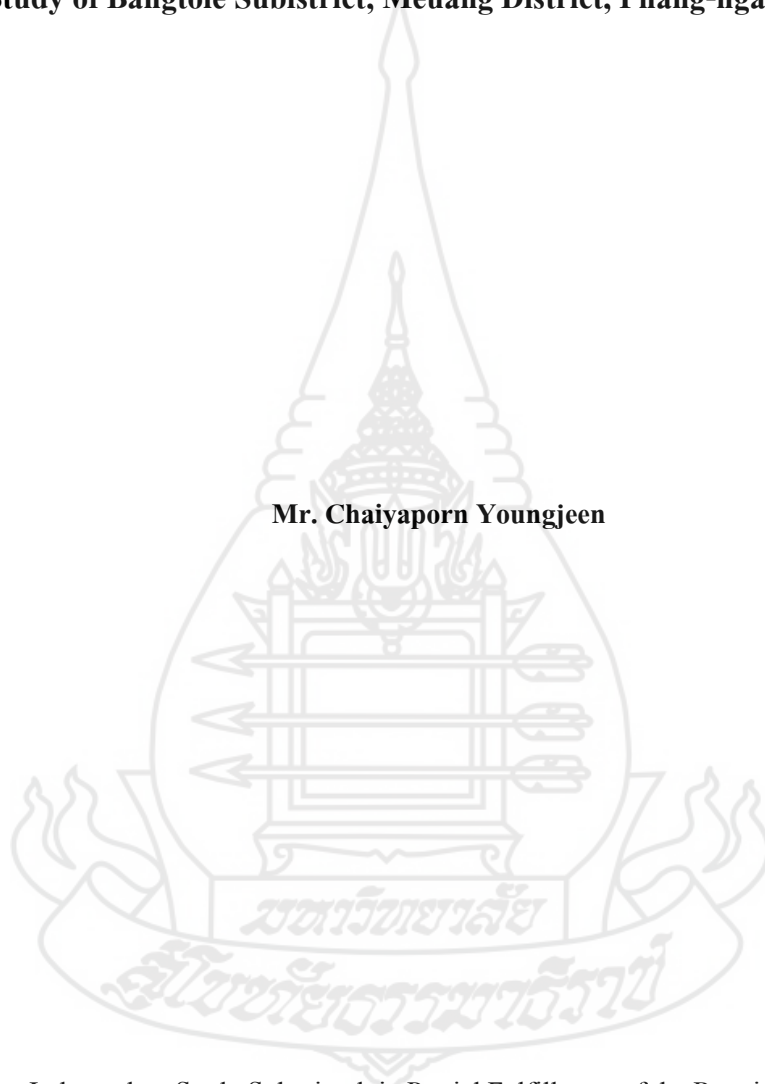
นายชัยพร ยังจีน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2564

**Roles of The Village Committees on Political Development in Democracy: A Case
Study of Bangtoie Subdistrict, Meuang District, Phang-nga Province**

Mr. Chaiyaporn Youngjeen

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาดำบลบางเตย อำเภอเมือง
พังงา จังหวัดพังงา

ชื่อและนามสกุล นายชัยพร ยังจีน

วิชาเอก การเมืองการปกครอง

สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรี)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปฤณ นิยมไทย)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนัส ปิยะกุลชัยเดช)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา **ค้นคว้าอิสระ** บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา
ผู้ศึกษา นายชัยพร ชัยจีน รหัสนักศึกษ 2588000386 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาภิรมย์ **ปีการศึกษา** 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน
ในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (2) ปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้าน
ในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือก
แบบเจาะจง รวม 10 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน และตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 6 คน เครื่องมือ
ที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและเผชิญหน้า พร้อมกับสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่าง
รวมทั้งศึกษาจากเอกสาร ผลงานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ โดยใช้
รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า (1) บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ 1) การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ 2) การจัดทำแผนพัฒนา
หมู่บ้าน 3) การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน 4) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย 5) การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร 6) การ
จัดประชุมลงมติหรือประชาคมหมู่บ้าน 7) การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน (2) ปัญหาและ
อุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่
คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความสามัคคีกันและมีความเห็นไม่ตรงกัน คณะกรรมการหมู่บ้านมีเวลา
ว่างไม่ตรงกันและไม่สามารถประชุมพร้อมเพรียงกันได้เนื่องจากประกอบอาชีพแตกต่างกัน
คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเอง คณะกรรมการหมู่บ้านขาด
งบประมาณในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน และคณะกรรมการหมู่บ้านบางคนไม่ได้สมัครใจที่จะ
มาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ถูกบังคับเลือกจากประชาชน

คำสำคัญ บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน การพัฒนาการเมือง ระบอบประชาธิปไตย

Independent Study title: Roles of The Village Committees on Political Development in Democracy: A Case Study of Bangtoie Subistrict, Meuang District, Phang-nga Province

Author: Mr. Chaiyaporn Youngjeen ; **ID:** 2588000386; **Degree :** Master of Political Science

Independent Study advisor: Dr. Pisan Mukdaratsami, Associate Professor ; **Academic year :** 2021

Abstract

The objectives of this study were (1) to study the roles of village committees on political development in democracy and (2) to investigate the problems and obstacles of village committees on political development in democracy.

This study was a qualitative research. There were 10 purposive samples, which included 4 village headmen and 6 village committee representatives. The research tools were in-depth interviews and observation. Then, the data from the literature review, related theoretical concepts, as well as the interview were analyzed using a descriptive analysis.

This study found that (1) the roles of the village committees on political development in democracy included 1) cultivating reconciliation, 2) creating a village development plan, 3) creating a village constitution, 4) encouraging people to participate in democratic governance, 5) promoting democratic ideology and way of life for the people, 6) organizing voting or village community meetings and 7) acquisition of the village committee. (2) The problems and obstacles of the village committees on political development in democracy were that the village committees lacked unity. The village committees had different free times due to different occupations, so they could not have a meeting. They lacked knowledge and understanding of their roles and lacked a budget to support their operations. Moreover, some village committees were selected by the community without their voluntary participation.

Keywords: Roles of Village Committees, Political Development and Democracy

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของผู้วิจัยเพราะได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาภิรมย์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักที่ให้คำแนะนำแนวทางตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปฤณ นิยมไทย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่กรุณาชี้แนะแนวทางการดำเนินการเพิ่มเติม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ สาขาวิชารัฐศาสตร์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกต่อประสานงานจนกระทั่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณคณะอาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาวิชารัฐศาสตร์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาในสถาบันแห่งนี้

ประการสุดท้าย ผู้ศึกษาวิจัยขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลสำคัญอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาประกอบกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างลงตัว ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องแนวคิดในการพัฒนาการเมืองในตำบลอื่น ๆ ต่อไป

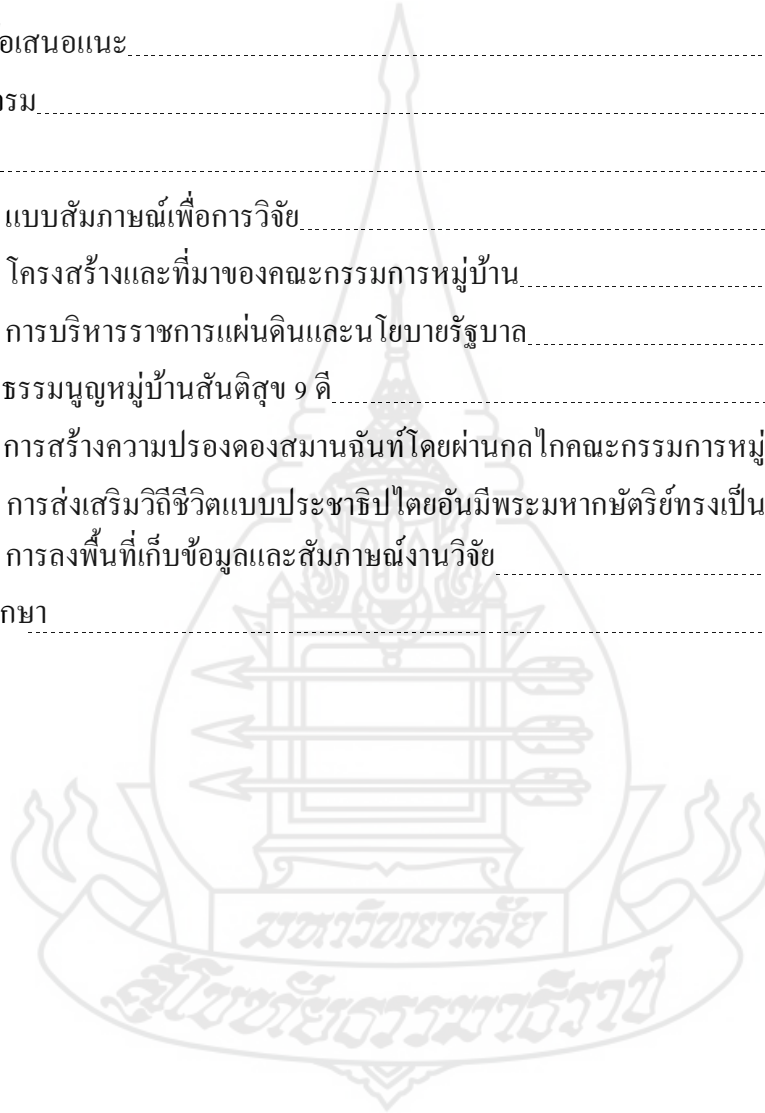
ชัยพร ยังจิน
สิงหาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	11
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท.....	12
แนวคิดการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย.....	17
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	56
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	57
ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย.....	58
ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย.....	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	64
สรุปผลการวิจัย.....	64
อภิปรายผล.....	70
ข้อเสนอแนะ.....	72
บรรณานุกรม.....	74
ภาคผนวก.....	77
ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	78
ข โครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน.....	83
ค การบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายรัฐบาล.....	95
ง ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี.....	102
จ การสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.).....	119
ฉ การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข.....	124
ช การลงพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์งานวิจัย.....	130
ประวัติผู้ศึกษา.....	133

ณ

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....9

บทที่ 1

บทนำ

1. ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน

การจัดการปกครองท้องถิ่น เริ่มต้นมาจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงมีพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้าน ที่มีมาแต่เดิมใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองในระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้านขึ้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) โดยให้ราษฎรเลือกผู้ใหญ่บ้านแทนการแต่งตั้ง โดยเจ้าเมืองตั้งแต่ก่อน นับแต่นั้นมาจึงได้มีการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยตราเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น ร.ศ.116 และต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2457 ขึ้นใช้บังคับแทน จนถึงปัจจุบัน

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำเนิดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2486 มาตรา 28 ตริ โดยกำหนดให้หมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง มีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับภารกิจที่จะต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ.2524 คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ และระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เท่าที่ควรเนื่องจาก

1. การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ในดุลพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว
2. กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ จัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นซ้ำซ้อนกันหลาย

รูปแบบ

3. รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอนและต่อเนื่องในการสนับสนุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการปฏิรูปฯ จึงได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานของหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้การวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ เป็นไปอย่างรอบคอบ รัดกุม

2. ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เป็นคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ คือ ยึดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก และยกเลิกคณะกรรมการหมู่บ้านรูปแบบอื่น ๆ (ยกเว้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.) ให้ใช้คณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียว

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 ลงมติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก ตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูปฯ และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครอง ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีมาแต่เดิมให้มีประสิทธิภาพ โดยร่วมกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องวางแนวทางดำเนินงานซึ่งได้ตราข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ขึ้น

ต่อมารัฐบาลได้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เนื่องจากปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปโดยรวดเร็ว คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 จึงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 และได้ยกเลิกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 และออกระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างบทบาท อำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 (กรมการปกครอง, 2555: น. 11) ซึ่งองค์ประกอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ประกอบด้วย

1. กรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน และผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มขององค์กรในหมู่บ้าน

2. กรรมการหมู่บ้าน โดยการเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน โดยที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบ แบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรบริหารในระดับรากหญ้า ที่มีความใกล้ชิดกับ ประชาชนมากที่สุด รู้สภาพปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านของตนได้เป็นอย่างดี จึงเป็น องค์กรขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการปกครองการพัฒนาหมู่บ้าน และเป็นรากฐานของความ มั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รัฐบาลจึงมีความมุ่งหวังที่จะให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้าน และช่วยเหลืองานทุกกระทรวง ทบวง กรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมุ่งหวังให้เป็นองค์กรพื้นฐานในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วน ร่วมในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การส่งเสริม อุดมการณ์และวิถีแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านด้วย จึงนับได้ว่าคณะกรรมการ หมู่บ้านเป็นองค์กรที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติและประชาชนเป็นอย่างมาก

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ยังเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาททางการเมือง ซึ่งมีส่วน สำคัญในการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่เริ่มต้นจากหน่วยการปกครองที่ เล็กที่สุดแต่จุดเด่นของคณะกรรมการหมู่บ้านคือได้รับความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น ศรัทธา และ ความเชื่อถือจากคนในหมู่บ้าน ส่งผลให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเลือกขึ้นมาทำหน้าที่ เป็นปากเป็นเสียงแทน และเป็นกลุ่มบุคคลที่กรมการปกครองได้คัดเลือกให้เป็นผู้นำตาม โครงการ เผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน

ในปัจจุบันคณะกรรมการหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อาทิ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชน ในหมู่บ้าน สนับสนุนให้มีการติดตามข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมืองทั้งของทางราชการตลอดจนการ ทำงานของรัฐบาล และนักการเมืองต่าง ๆ อยู่เสมอ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ของ พลเมืองไทยให้กับประชาชนในหมู่บ้าน สนับสนุนการไปใช้สิทธิเลือกตั้งและรณรงค์การ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง เป็นต้น ในการ ดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน นับว่ามีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองของประเทศ ซึ่ง ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชน มากที่สุด ดังนั้น ความสำคัญของคณะกรรมการ หมู่บ้านจึงอยู่ที่สามารถเข้าใจบทบาทของตนเอง และปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นได้มากน้อยแก่ ไหน เพราะส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการ โดยตรงของประชาชนใน ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

จึงเห็นได้ว่า หมู่บ้าน คือ โครงสร้างทางการปกครองของไทยที่เล็กและสำคัญที่สุด ดังที่หลายฝ่าย เห็นตรงกันว่าหมู่บ้าน คือ “จุดแตกหัก” ของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในทุกมิติ หากหมู่บ้านทั้งหมดในประเทศไทย เข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ ประเทศไทยก็จะมีรากฐานที่แข็งแกร่ง และเป็นพลังที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศในทุกมิติ โดยการทำงานของ คณะกรรมการหมู่บ้านจะยึดหลัก “การบูรณาการคน และบูรณาการงานในหมู่บ้าน” ทำหน้าที่ บริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านเปรียบเสมือนเป็น “คณะรัฐมนตรีหมู่บ้าน” ให้เกิด เอกภาพ และก่อประโยชน์สูงสุดต่อพี่น้องประชาชน ดังคำขวัญที่ว่า “ประเทศต้องมีรัฐบาล หมู่บ้าน ต้องมี กม.”

1.2 ระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนา การเมืองในระบอบประชาธิปไตย

1.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข และอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และรัฐสภา โดย คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชน โดยรวม

ในการบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการตามบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ด้วย

1. ปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ เปิดเผย และ มีความรอบคอบและระมัดระวังในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศและ ประชาชนส่วนรวม
2. รักษาวินัยในกิจการที่เกี่ยวกับเงินแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงิน การคลังของรัฐอย่างเคร่งครัด
3. ยึดถือและปฏิบัติตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
4. สร้างเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม ผาสุก และ สามัคคีปรองดองกัน

1.2.2 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580)

1) *ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง* ประเด็นการรักษาความสงบภายในประเทศ จะมุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพและมีธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้การบริหารจัดการบ้านเมือง และการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยสอดคล้องกับบริบทของไทย เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งได้ผู้นำและนักการเมืองที่เป็นคนดี คนเก่ง มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมสูง และกล้าตัดสินใจ โดยปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในบริบทของไทย ส่งเสริมให้นักการเมืองมีคุณภาพ เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ เห็นประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เสริมสร้างพรรคการเมือง และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีนโยบายและแนวคิด และ การบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาลสากล ไปจนถึงพัฒนาปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพ

2) *ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม* ประเด็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง มุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน โดยสนับสนุนให้ประชาชนสามารถรวมกลุ่มและมีเวทีกลางเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและเพื่อปรึกษาหารือกิจการที่เป็นประเด็นสาธารณะ สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาบนฐานการมีข้อมูลและการใช้เหตุผล และสร้างข้อตกลงร่วมกันที่สามารถผูกพันและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ และลดความขัดแย้งได้ อันจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยที่ระดับฐานราก และสร้างความสมานฉันท์ ตลอดจนปรับบทบาทภาครัฐให้เป็นฝ่ายสนับสนุนให้ชุมชนจัดการตนเองได้มากขึ้น โดยรัฐเป็นที่ปรึกษาสนับสนุนองค์ความรู้และพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการให้กับชุมชน เพื่อเป็นพลังของการพัฒนา

1.2.3 นโยบายรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

1) *นโยบายหลักที่ 2 การสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ และความสงบสุขของประเทศ* มุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล ความรักชาติและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักการเมืองมีคุณภาพเป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ เห็นแก่ประโยชน์ของชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง

2) นโยบายหลักที่ 7 การพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก ประเด็น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เน้นส่งเสริมและ สนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายและมาตรการ ของภาครัฐ โดยเริ่มจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสวัสดิการในระดับชุมชน เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาระบบอบ ปรชาธิปไตยในบริบทสังคมไทย

1.2.4 มติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2560 เห็นชอบแนวทางการจัดระเบียบ การบริหารจัดการหมู่บ้านโดยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการตาม แนวทางประชารัฐตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ และให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้ถูกต้อง เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยให้รับความเห็นของกระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข สำนักงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงาน ก.พ.ร. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานประมาณ กองอำนวยการรักษาความ มั่นคงภายในราชอาณาจักร และสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปพิจารณา ประกอบการดำเนินการต่อไปด้วย

1.2.5 ยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2560 – 2564

1) ประเด็นยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งและพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานรากโดยมีเป้าประสงค์ ดังนี้

(1) หมู่บ้านชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจ ฐานรากได้รับการพัฒนา

(2) ผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมเพิ่มขึ้น

2) ประเด็นยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง ภายใน โดยมีเป้าประสงค์ ดังนี้

(1) ประชาชนในชาติมีความหวงแหนธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักของ ชาติ และเกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม

(2) สังคมมีความสงบเรียบร้อย มั่นคง และมีความพร้อมรับมือภัย คุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

1.2.6 ยุทธศาสตร์กรมการปกครอง พ.ศ. 2560 – 2564

1) ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแบบบูรณาการในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง โดยมีเป้าประสงค์ ดังนี้

(1) อำเภอเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนการบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของประชาชนทุกภาคส่วน

(2) ประชาชนในพื้นที่ที่มีความมั่นคงเข้มแข็ง พึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความเป็นธรรมให้สังคมสงบสุข โดยมีเป้าประสงค์ดังนี้

(1) กลไกการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมของฝ่ายปกครองและประชาชนในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง

(2) ประชาชนทุกพื้นที่ที่มีความปรองดองสมานฉันท์และธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ

3) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างความมั่นคงภายในทุกระดับในพื้นที่ให้เข้มแข็งมีเอกภาพ โดยมีเป้าประสงค์ ดังนี้

(1) ประชาชนทุกพื้นที่ที่มีความปลอดภัย ภายใต้สังคมที่สงบสุข

(2) กลไกฝ่ายปกครองในการรักษาความมั่นคงภายในมีประสิทธิภาพสามารถลดปัญหาความขัดแย้งและความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่ได้

1.2.7 หน้าที่กรมการปกครองเกี่ยวคณะกรรมการหมู่บ้าน การพัฒนาการเมือง และการปกครองระบอบประชาธิปไตย

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2559 กำหนดให้กรมการปกครองมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสนับสนุนและส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้งทุกระดับ และดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลหรือนโยบายซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนราชการใด ตามที่ได้รับมอบหมาย

ดังนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยรับราชการในตำแหน่งปลัดอำเภอ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และเคยปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ซึ่งได้ปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด และกรมการปกครองให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยได้มีการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน จะมีความรู้ความเข้าใจในบทบาท

หน้าที่ของตนเองในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม แต่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในพื้นที่ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา เพื่อที่จะได้สรุปบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ได้ อันจะส่งผลรวมกันดีต่อประเทศ

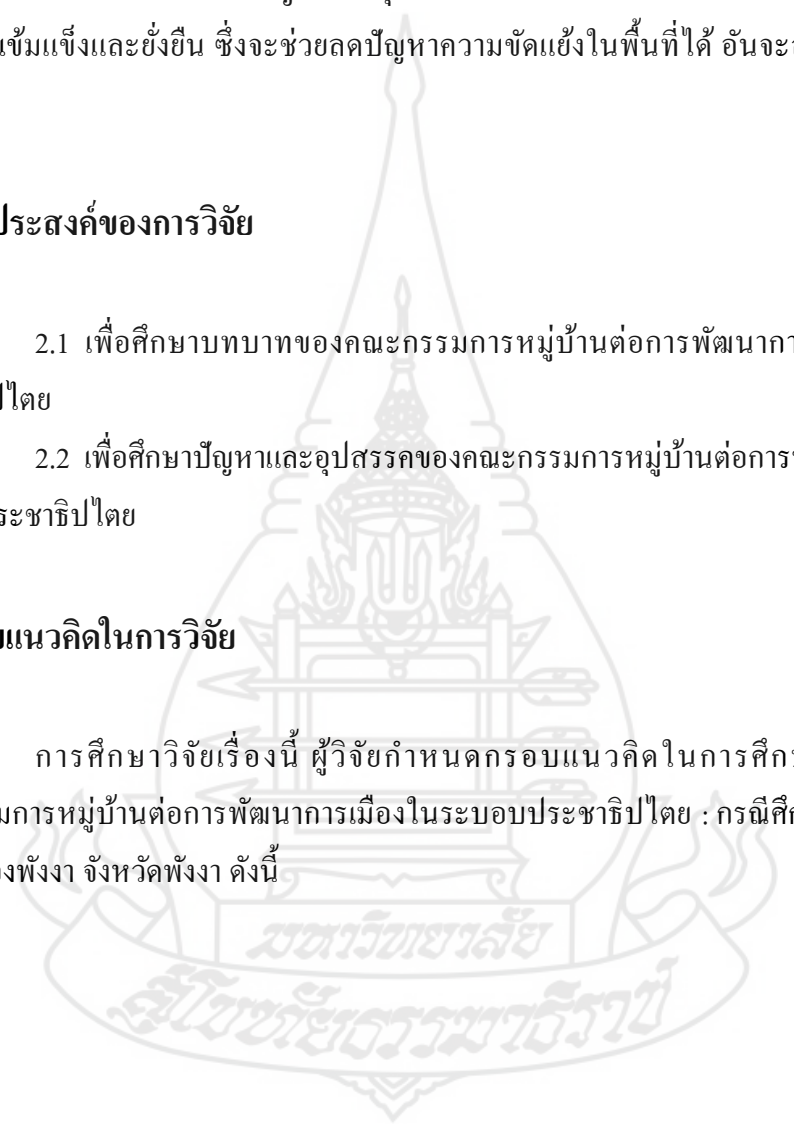
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษา ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ดังนี้

ตารางที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

(ตัวแปรอิสระ)	(ตัวแปรตาม)
บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (คณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน)	การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ฐานรากของแผ่นดิน)
1. การสร้างความปรองดองสมานฉันท์	1. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย
2. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน	2. หลักการปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน
3. การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน	3. หลักนิติรัฐ
4. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย	4. หลักเสรีภาพ
5. การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร	5. หลักความเป็นพลเมือง
6. การจัดประชุมลงมติหรือประชามหมู่บ้าน	6. หลักความเสมอภาค
7. การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน	7. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

4.1.1 ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยศึกษาประเด็น ดังนี้

- 1) การสร้างความปรองดองสมานฉันท์
- 2) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- 3) การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน
- 4) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 5) การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร
- 6) การจัดประชุมลงมติหรือประชามหมู่บ้าน
- 7) การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

4.1.2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะในพื้นที่ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

4.3 ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน และตัวแทนกรรมการหมู่บ้าน 6 คน โดยคัดเลือกมาจากหมู่ที่ 1 - 9 ตำบลบางเตย หมู่บ้านละ 1 คน ยกเว้นหมู่ที่ 6 จำนวน 2 คน

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาคั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม พ.ศ. 2565

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน หมายถึง คณะกรรมการหมู่บ้านตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

5.2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่คณะกรรมการหมู่บ้านแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ในฐานะคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน ได้แก่ การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร การจัดประชุมลงมติหรือประชามหมู่บ้าน และการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

5.3 การพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ผลจากการดำเนินการตามบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งก่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันถือว่เป็นฐานรากของแผ่นดิน ได้แก่ หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย หลักการปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน หลักนิติรัฐ หลักเสรีภาพ หลักความเป็นพลเมือง หลักความเสมอภาค และหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ผู้ศึกษาวิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

1.1 ความหมายของบทบาท

บทบาทตามพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 หมายถึง การทำตามบท การทำตามบท โดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น

เลวิงสัน (Levingson 1964) (อ้างในพุงศักดิ์ พลลุน, 2555) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้หลายประการดังนี้

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้หน้าที่อันควรกระทำ
2. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ
3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

อมรา พงศาพิชญ์ 2521 (อ้างในธำพรรัตน์ ปัตเมฆ, 2557) แสดงความเห็นได้ว่า บทบาท คือ สิทธิหน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติที่บุคคลหนึ่งมีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพ

ของตัว เช่น บทบาทของพ่อก็คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีและรู้จักทำมาหากิน และบทบาทของลูกก็คือ เคารพเชื่อฟังพ่อแม่และทำตัวเป็นคนดี

ณรงค์ เสียงประชา 2541 (อ้างในฉรินทร์ งามวงษ์, 2557) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหวังให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นวีรของชาติ บุตรต้องเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น

บรูม (Broom) และเซลซ์นิก (Selznick: 1977) ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของบทบาทได้ว่า หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของคนหรือกลุ่มคนที่อยู่ในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพของตน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความคาดหวังจากคนในสังคมเสมอ

1.2 ประเภทของบทบาท

ลินตัน (Linton 1945) (อ้างในสมศักดิ์ เข้มพันธุ์นุ้ย, 2560) ได้กล่าวว่าในสังคมทั่วไป จะมีตำแหน่งต่าง ๆ อยู่อย่างน้อย 5 ตำแหน่ง ดังนั้น บทบาทตามตำแหน่งจึงมี 5 บทบาทคือ

1. บทบาทตามเพศและอายุ เช่น บทบาทของผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งบทบาทเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเราตลอดเวลา ตลอดชีวิต

2. บทบาททางอาชีพ หรือทางหน้าที่การงาน บทบาทประเภทนี้เราสามารถเปลี่ยนได้อย่างอิสระเสรีมากกว่าอย่างอื่น เช่น บทบาทของพ่อค้า ช่างนา แพทย์ ครู ทนายความ เป็นต้น

3. บทบาททางเกียรติยศ เป็นบทบาทที่เกี่ยวกับความมีอำนาจน่าเชื่อถือ เช่น บทบาทของผู้นำ ผู้ตาม หัวหน้า คนรับใช้ ลูกน้อง เป็นต้น

4. บทบาททางครอบครัว เป็นบทบาทเฉพาะ เช่น บทบาทของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง ลูก เป็นต้น

5. บทบาทในกลุ่มเพื่อนหรือกลุ่มสังคมที่มีความสนใจคล้าย ๆ กัน บทบาทของสมาชิกในชมรมต่าง ๆ เช่น บทบาทนักร้อง ดารา ภาพยนตร์ นักดนตรี นักฟุตบอล เป็นต้น

งามพิศ สัตย์สงวน 2537 (อ้างในวิเศษ เสาะพบดี, 2558) ได้อธิบายถึงทฤษฎีบทบาทตามแนวคิดของจอร์จ เฮร์เบิร์ต มิด ได้จัดประเภทของบทบาทออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. บทบาทด้านสถาบันมิตี ประกอบด้วย

1) สถาบันที่เป็นหน่วยหรือองค์การซึ่งจะเป็นกรม กอง โรงเรียน โรงพยาบาล บริษัท ร้านค้า หรือโรงงานต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมของหน่วยงานหรือองค์การนั้นครอบครองอยู่

2) บทบาทตามหน้าที่ สถาบันจะกำหนดบทบาท หน้าที่ และตำแหน่งต่าง ๆ ให้บุคคล ปฏิบัติ มีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการ และมีธรรมเนียมการปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อบทบาทอยู่

3) ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก เป็นความคาดหวังที่สถาบันหรือบุคคลภายนอกคาดว่า สถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ความคาดหวังมีค่านิยมของสังคมครอบคลุมนอยู่

2. บทบาทด้านบุคลามิตี ประกอบด้วย

1) บุคลากรแต่ละคนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ๆ เป็นบุคคลในระดับต่าง ๆ เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง มีวัฒนธรรมย่อยที่ครอบคลุมต่างไปจากวัฒนธรรมโดยรวม

2) บุคลิกภาพที่เกิดจากความรู้ ความถนัด ความสามารถ เจตคติ อารมณ์ และแนวคิด ซึ่งที่เข้ามาทำงานในสถาบันจะมีความแตกต่างปะปนกันอยู่และมีธรรมเนียมของแต่ละบุคคลเป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

1.3 ลักษณะของบทบาท

เดโซ สวานานนท์ 2552 (อ้างในวิระยุทธ คำแก้ว, 2562) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทได้ 2 ประการ ดังนี้

1. บทบาทที่รัดกุม คือบทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตามที่แน่นอนตายตัว เช่น บทบาทของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน บทบาทของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น พฤติกรรมที่จะต้องแสดงออกมาตามบทบาทนั้น อำนาจหน้าที่รับผิดชอบมีระบุไว้ชัดเจน ในรูปของกฎหมายระเบียบแบบแผน

2. บทบาทที่ยืดหยุ่นได้ คือบทบาทที่ยอมให้พฤติกรรมอันสัมพันธ์กับบทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เช่น บทบาทของบิดา มีกำหนดไว้กว้าง ๆ

ทั่วไปส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงฐานะบิดา เป็นต้น พฤติกรรมของบิดาต่อบุตรอาจจะแปรผันไป
ได้มากพอสมควรระหว่างบิดาแต่ละคน

จ้านง์ อติวัฒน์สิทธิ์ (อ้างในวีระยุทธ คำแก้ว, 2562) ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ 3
ประการคือ

1. บทบาทในอุดมคติ เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามคาดหวังของ
บุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งมีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำ
ตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ที่คาดคิดด้วยตนเอง
ว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทศนคติบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับ
สถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
และทางสังคม เช่น การกอดกันของกลุ่มต่าง ๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

เบอร์โล (Berlo 1966 : 153) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะบทบาทไว้ ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่า
บุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

2. บทบาทที่กระทำจริง คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ

3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ใน
บทบาทนั้น ๆ ควรกระทำอย่างไร

1.4 การแสดงตามบทบาท

อัลพอร์ต 1937 (อ้างในสมศักดิ์ เข้มพันธุ์นุ้ย, 2560) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการ
แสดงบทบาทของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวังในบทบาท เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็น
บทบาทที่สถาบัน องค์กร หรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้น
ครอบครอง

2. การรับรู้บทบาท เป็นการรับรู้ในบทบาทของตนว่าจะมองเห็นบทบาทของ
ตนเองได้ตามการรับรู้ที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับความต้องการของบุคคลนั้นเอง ทั้งนี้การรับรู้ใน
บทบาทและความต้องการของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายใน
ชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และตามความคาดหวังของตนเอง

Allport Gordon W. 2019 (อ้างในวีระยุทธ คำแก้ว, 2562) กล่าวว่า การแสดงบทบาทขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท คือบทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติโดยบทบาทนั้น สังคมเป็นตัวกำหนดให้ไปทำตามสภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่

2. อัตมโนทัศน์ของบทบาท คือการที่บุคคลรับรู้และคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร ซึ่งบุคคลจะรับรู้ได้มากน้อยเท่าใด ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ของบุคคลและอาจสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

3. การยอมรับบทบาท คือการยอมรับที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลพิจารณาแล้วว่า บทบาทนั้น มีความสำคัญต่อตนเองและเกิดความขัดแย้งกับสังคมที่น้อยที่สุด

4. การปฏิบัติตามบทบาท คือการปฏิบัติตามบทบาทของบุคคลจะแสดงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความเข้าใจการรับรู้และการยอมรับในบทบาท

เมื่อสรุปแล้วบทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้น โดยตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ จะโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมต่างๆ ของแต่ละบุคคลจะแสดงออกมาได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน บุคคลที่อยู่ในแต่ละส่วนของสังคม อาจจะมีบทบาทแตกต่างกันไป เมื่อบุคคลมีสถานภาพโดยยอมแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับสังคมที่ตนอยู่ ด้วยเหตุนี้ บุคคลควรเข้าใจในบทบาทของตนเองเพื่อรับภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบหรือรูปแบบของการแสดงออกของตนเอง ไม่ว่าจะสถานะใดหรือตำแหน่งใด ซึ่งการกระทำหรือรูปแบบของการแสดงออกดังกล่าว มาจากความคาดหวังของบุคคลอื่นในสังคม และความคิดเห็นความเข้าใจของผู้ดำรงตำแหน่ง หรือเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่หรือสถานภาพในสังคมนั้น เช่น นาย ก. มีสถานภาพทางสังคมเป็นครู ย่อมมีบทบาทในการให้ความรู้แก่นักเรียน นาย ข. มีสถานภาพทางสังคมเป็นกำนัน ย่อมมีบทบาทในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในตำบล เป็นต้น

2. แนวคิดการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.1 ความหมายของการพัฒนาการเมือง

ฮันดิงตัน 1968 (อ้างในธำพรณ์ ปัดเมฆ, 2557) ได้เสนอว่า พัฒนาการเมืองเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นสมัยใหม่ ดังนี้

1. เป็นเรื่องการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างซับซ้อนมากขึ้น
2. เป็นเรื่องการขยายอำนาจการปกครองของรัฐบาลกลางให้ครอบคลุมไปทั่วทุกรัฐที่อยู่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน อยู่ภายใต้ระบบกฎหมายเดียวกัน หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการเสริมสร้างอำนาจการปกครองให้มีเอกภาพ

3. เป็นเรื่องของสร้างความเป็นสถาบันให้กับระบบเพื่อให้ระบบสามารถเปลี่ยนแปลงจากจารีตประเพณีมาสู่ความเป็นสมัยใหม่โดยไม่มีควมวุ่นวายไร้เสถียรภาพ

Alfred Diamant (อ้างในลินดา สมประสงค์, 2549) มีความเห็นว่าการพัฒนาการเมือง หมายถึง ความสามารถของระบบการเมืองที่จะสามารถสนองตอบหรือปรับตัวได้เสมอกับความต้องการทางการเมือง หรือ องค์กรทางการเมือง และความสามารถอันนี้ย่อมจะมีความคล่องตัวเมื่อเกิดปัญหา ไม่ว่าจะปัญหาของภายในระบบการเมืองเอง หรือจากภายนอกระบบและเขาเห็นว่า การพัฒนาทางการเมืองมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ทำให้เกิดโครงสร้างทางการเมืองที่มีความแตกต่างในบทบาทและสถาบันการเมือง มีจุดหมายทางการเมืองที่ชัดเจน เป็นศูนย์กลางที่คนส่วนใหญ่ยึดถือและขึ้นต่อรัฐบาลเดียวกัน

2. ขอบข่ายของกิจกรรมการเมือง การบริหาร และการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของปวงชนจะต้องแผ่ขยายไปอย่างทั่วถึง

3. อำนาจทางการเมืองจะต้องแผ่ขยายไปยังกลุ่มชนทุกหมู่เหล่าโดยทั่วถึง

4. มีผู้นำสมัยใหม่เข้าไปแทนผู้นำสมัยเก่า และเป็นที่ยอมรับถูกต้องตามกฎหมาย

อาทร อยู่สมบูรณ์ (อ้างในกวีลักษณ์ จินตภูมิ, 2558) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมืองไปในทิศทางที่ดีขึ้นเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมและประชาชน

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (อ้างในรัตติยา ยินดีสังข์, 2560) ให้ความหมายการพัฒนาการเมืองเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ที่มีผลกระทบต่อระบบและกระบวนการทางการเมืองสามารถเปิดกว้างให้กลุ่มบุคคลในสังคมที่ต้องการได้มาใช้อำนาจทางการเมืองสามารถถือครองและใช้อำนาจนี้

ซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington: 1961) (อ้างในกวีลักษณ์ จินตภูมิ, 2558) สรุปว่าการพัฒนาการเมืองคือทฤษฎีการเมือง หรือกระบวนการทฤษฎีที่มองว่าความสามารถที่ระบบการเมืองทำให้คนในสังคมสนับสนุนในกิจกรรมทางการเมือง และเพื่อตอบสนองความต้องการ และเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคม

ซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) (อ้างในอนเนก ปันทะยม, 2555) พูดถึง “การพัฒนาการเมือง” จะหมายถึงการที่จะสร้าง “ภาวะความเป็นสถาบัน” หรือการสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีลักษณะยืดหยุ่น หรือมีความสามารถในการปรับตัว เพียงพอที่จะสามารถควบคุมการขยายตัวของความร่วมมือทางการเมืองไว้ได้

แอลมอนด์และเพาเวล (อ้างในรัตติยา ยินดีสังข์, 2560) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองว่า

1. การแบ่งแยกแตกต่างในโครงสร้างทางการเมือง ลักษณะนี้เช่นเดียวกันกับที่พายได้กล่าวไว้
2. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบของทางโลก คือการทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นแบบมีเหตุมีผล มิใช่เป็นเรื่อง โชคลางหรือความเชื่อมงาย เป็นแบบที่คำนึงถึงข้อเท็จจริง
3. ความเป็นอิสระของระบบย่อย หมายถึง ความเป็นอิสระของหน่วยต่าง ๆ ในระบบ เช่น หน่วยการปกครองท้องถิ่น ระบบพรรคการเมือง ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีการจัดการองค์การที่ดี และสามารถดำเนินงานได้โดยมีอิสระพอสมควร

2.2 แนวคิดการพัฒนาการเมือง

ลูเซียน ไพย์ (Lucian W.pye) (อ้างในกวีลักษณ์ จินตภูมิ, 2558) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองจากทัศนะของนักวิชาการตะวันตกที่หลากหลาย ซึ่งมีจุดเน้นในการวิเคราะห์ของแต่ละทัศนะ ดังนี้

1. การพัฒนาการเมือง คือ การทำให้ระบบการเมืองเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือ หากระบบการเมืองมีระดับการพัฒนาสูงจะส่งเสริมให้เกิดความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ
2. การพัฒนาการเมือง คือ ระบบการเมืองของสังคมอุตสาหกรรม กล่าวคือ สังคมที่พัฒนาจนก้าวสู่สังคมอุตสาหกรรมได้นั้น ระบบการเมืองจะต้องมีระดับการพัฒนาสูง
3. การพัฒนาการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้ทันสมัย กล่าวคือ จะทำให้เกิดการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างซับซ้อน

4. การพัฒนาการเมือง คือ การสร้างรัฐชาติ กล่าวคือ สังคมที่มีการปฏิรูประบบการเมืองจากระบบเดิมไปสู่ระบบที่มีสมรรถนะในการดำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การพัฒนาการเมือง คือ การพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย การพัฒนาการเมืองจะต้องเริ่มต้นจากการจัดระเบียบทางกฎหมายและระบบบริหารให้มีประสิทธิภาพ

6. การพัฒนาการเมือง คือ การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งกล่าวได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คือดัชนีบ่งบอกถึงระดับการพัฒนาทางการเมืองของแต่ละสังคม

7. การพัฒนาทางการเมือง คือ การสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหากทำให้ระบบการเมืองมีระดับความเป็นประชาธิปไตยมากเพียงใด ย่อมแสดงว่าระบบการเมืองนั้นยังมีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูง

8. การพัฒนาทางการเมือง คือ การสร้างเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงตามกฎกติกา กล่าวคือ ไม่มีการใช้กำลังนอกระบบที่เปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมือง

9. การพัฒนาทางการเมือง คือ การระดมสรรพกำลังและอำนาจ ซึ่งระบบการเมืองที่มีศักยภาพมีความขีดความสามารถในการใช้อำนาจบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม

10. การพัฒนาการเมือง คือ มิติหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งรูปแบบทั้งหมดของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ไม่มีการพัฒนาด้านใดที่เป็นอิสระจากกันโดยสิ้นเชิง

2.3 องค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมือง

ลิจิต ชีรเวคิน (อ้างในสมศักดิ์ แย้มพันธุ์นุ้ย, 2560) กล่าวว่าระบบการเมืองที่นับได้ว่าการพัฒนาการเมืองแล้วนั้นจะต้องประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ความสามารถในการทำให้ระบบการเมืองได้รับการยอมรับจากสมาชิกของประชาคมการเมือง หมายความว่า การทำให้ประชาชนยอมรับหรือสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับระบบโดยปราศจากการใช้กำลังบังคับ ระบบการเมืองนั้นถือว่าเป็นระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว

2. การรับช่วงอำนาจทางการเมืองอย่างสันติ หมายถึง การเปลี่ยนตัวผู้นำทางการเมืองโดยปราศจากการใช้กำลังรุนแรงหรือใช้อำนาจทหารและอาวุธเข้าช่วงชิงอำนาจ

3. ความต่อเนื่องของระบบการเมือง หมายความว่า ระบบการเมืองนั้นสามารถดำเนินการโดยไม่ขาดระยะเป็นเวลานานพอสมควร

ลูเซียน พาย (Lucian W.Pye) (อ้างในรัตติยา ยินดีสังข์, 2560) ได้สรุปลักษณะกว้าง ๆ ของการพัฒนาทางการเมืองเอาไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ความเท่าเทียมกัน (Equality) มิได้หมายความว่าเฉพาะความเท่าเทียมกันตามกฎหมายหรือสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระบบประชาธิปไตย และในระบบเผด็จการ

2. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) ความสามารถนี้เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของระบบ เป็นเรื่องของความสามารถของระบบว่าจะผลักดันสังคมและระบบเศรษฐกิจให้เข้าไปตามแนวทางที่ผู้นำต้องการมากน้อยเพียงใด

3. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว จำต้องมีการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ เช่น มีสภาผู้ออกกฎหมาย มีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้บริหาร มีศาลเป็นผู้ตัดสิน เป็นต้น แต่การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ใช่ก่อให้เกิดความเป็นอิสระเอกเทศ แต่จะต้องมีการร่วมมือกันประสานงานกัน

2.4 ความสำคัญของการพัฒนาการเมือง สุจิต บุญยงการ, 2546 (อ้างในอเนก ปันทะยม, 2555)

1. ทำให้เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของแต่ละประเทศเด่นชัดขึ้น ช่วยชี้ให้เห็นว่า อะไรเป็นเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่น่าพึงปรารถนา และอะไรที่ไม่ใช่

2. การพัฒนาทางการเมืองมีความสำคัญอย่างมากต่อแนวทางและวิธีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของแต่ละประเทศ การศึกษาพัฒนาการเมืองทำให้ได้ข้อคิดแก่ผู้นำของประเทศกำลังพัฒนา ว่าสามารถทำได้หลายทาง สามารถเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแนวทางต่าง ๆ ได้

3. การพัฒนาการเมืองมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ต่างส่งเสริมซึ่งกันและกัน

สำหรับประเทศไทยนั้น เป้าหมายของการพัฒนาทางการเมือง มีอยู่ 3 ประการสำคัญ คือ (อารม รักษาสัตย์, 2544 อ้างในอเนก ปันทะยม, 2555)

1. มุ่งก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง แก่ระบบการเมือง และความมั่นคงของสถาบันการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะเสถียรภาพของรัฐบาล เพื่อให้ทำหน้าที่การบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างต่อเนื่องครบวาระของการดำรงตำแหน่ง

2. มุ่งให้เกิดความชอบธรรม แก่ระบบการเมืองและบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยการสร้างมาตรการกลไกเพื่อถ่วงดุลบุคคลที่จะเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้มีความสุจริตและใช้อำนาจทางการเมืองโดยสุจริต

3. มุ่งให้ระบบการเมือง สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันหมายถึง ระบบการเมืองมีมาตรการกลไกที่สามารถทำงานให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของการก่อตั้งสถาบันการเมืองหรือองค์การของรัฐต่าง ๆ

2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย

จุมพล หนิมพานิช, 2546 (อ้างในอินเนก ปันทะยม, 2555) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย ว่าประกอบด้วย

2.5.1 ปัจจัยทางด้านนามธรรม

1) การอบรมกล่อมเกลากองการเมือง ซึ่งหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เพราะได้รับการอบรมกล่อมเกลากองการเมืองมาดี ย่อมทำให้ระบบการเมืองการปกครองได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่สร้างสรรค์

2) การสร้างลักษณะนิสัยประจำชาติ

(1) ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ดี ได้แก่ รักอิสระ ปราศจากวิหิงสา รู้จักประสานประโยชน์ สุภาพอ่อนโยน มีความเกรงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ใฝ่สันโดษ ใฝ่สันติ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอม ผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ผูกพยาบาท รักถิ่นที่อยู่ และเป็นชาตินักรบ

(2) ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ไม่ดี ได้แก่ การหย่อนระเบียบวินัย การเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจมาก การขาดความมานะอดทน การขาดความสามารถในการทำงานเป็นคณะ ความอ่อนแอเมื่อขาดผู้นำ การชอบเลียง โศกการพนัน การชอบสนุกทุกโอกาส และการเชื่อไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ เป็นต้น

(3) อุดมการณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง ในอดีตสังคมการเมืองไทยเป็นอุดมการณ์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ถึงแม้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ไม่สามารถทำให้อุดมการณ์ประชาธิปไตยหยั่งรากลงในสังคมการเมืองไทยได้ และวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะประชาชนโดยทั่วไปมีความเชื่อว่า การเมืองเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม จึงไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

2.5.2 ปัจจัยด้านรูปธรรม

1) สถาบันทางการเมือง มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเมือง เพราะความเป็นสถาบันที่ได้รับการสร้างสรรค์หรือพัฒนาแล้ว จะสามารถจัดการเกี่ยวกับการจัดสรรหรือ

แบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมไทย เพื่อให้สนองตอบกับความคาดหวังทางการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ได้

2) *ผู้นำทางการเมือง* มีความสำคัญในแง่ของการช่วยเพิ่มความสามารถของระบบการเมืองในการตอบสนองความต้องการของสังคม

3) *การมีส่วนร่วมทางการเมือง* จะขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคลว่ามีความโน้มเอียงไปในทางใด ถ้าบุคคลมีความรู้ความเข้าใจ มีทรัพยากร มีทักษะทางการเมืองสูง ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก

2.5.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

1) *กระแสโลกาภิวัตน์* เป็นกระแสของการเชื่อมโยงในด้านการค้า การลงทุน การเงิน ตลอดจนการบริการด้านต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งจะนำไปสู่ระบบประชาธิปไตยที่รุ่งโรจน์ และยิ่งใหญ่จะก่อเกิดอารยธรรมโลกใหม่

2) *วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม* เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การคมนาคม การขนส่ง การสื่อสาร การแพทย์ และความสามารถในการควบคุมธรรมชาติทำให้สังคมเป็นสังคมใหม่ มีส่วนทำให้ประชาชนตื่นตัวและปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

2.6 พัฒนาการเมืองกับประชาธิปไตย

หลักการประชาธิปไตยอาจจะพิจารณาได้ 3 ความหมายด้วยกัน คือ ประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองเป็นอุดมการณ์และเป็นวิถีชีวิต ดังมีรายละเอียด ดังนี้

2.6.1 *ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการเมืองการปกครอง* หมายถึงการจัดรูปแบบการปกครองที่กำหนดถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนวิธีการที่ใช้ในการตัดสินใจหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติ รูปแบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญ เช่น

- 1) หลักที่ถือว่ามนุษย์มีความรู้ความสามารถ รู้จักใช้เหตุผล
- 2) หลักความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์
- 3) หลักความเท่าเทียมกันของคน
- 4) หลักการให้ความยินยอมของประชาชนต่อผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง
- 5) หลักอำนาจอธิปไตยจากประชาชน

2.6.2 *ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์* จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ซึ่งอุดมการณ์ที่ประชาชนในชาติยึดถือจะมีประโยชน์ต่อสังคม คือ ช่วยผูกพันคนในชาติเข้าด้วยกัน ทำให้สังคมที่เอื้อยหาพัฒนาเป็นสังคมที่มีพลัง

2.6.3 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต ได้แก่ การมีใจกว้าง รู้จักการประนีประนอม ไม่ใช้วิธีรุนแรงในการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้อง เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

2.7 การพัฒนาทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ไมรอน ไวนอร์ 1971 (อ้างในฐาปกรณ์ ปัตเมฆ, 2557) ได้รวบรวมเอาความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ไว้ถึง 10 ความหมายด้วยกัน คือ

1. เป็นการกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
2. เป็นความพยายามในการใช้อิทธิพลต่อการปฏิบัติของรัฐบาล หรือการเลือกผู้นำ
3. เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย
4. เป็นการกระทำที่มีตัวแทน
5. ความรู้สึกห่างเหินจากการเมือง แม้จะเข้าไปเกี่ยวข้องก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น
6. เป็นความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นพวกที่กระตือรือร้น
7. เป็นการกระทำที่ต่อเนื่องที่อาจจะกระทำอย่างเป็นสถาบันหรือเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นทันทีทันใด
8. เป็นการกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองซึ่งจะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะหรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ
9. เป็นการกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ
10. เป็นการกระทำที่เป็นการเมือง

2.8 ความหมายของประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายคำว่าประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบประชาธิปไตยที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ แต่โดยเนื้อแท้คำนี้ถูกบัญญัติมาจากภาษาอังกฤษว่า เดมอครีซี (democracy) ซึ่งมาจากภาษากรีกว่าเดมอเครเทีย แปลว่า การปกครองโดยประชาชน ประชาธิปไตยเป็นกรอบแนวคิดที่มีความสำคัญมากที่สุดและเป็นกรอบแนวคิดที่เก่าแก่ที่สุดแนวคิดหนึ่งในทางรัฐศาสตร์ซึ่งประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Democracy” มีรากศัพท์มาจากคำในภาษากรีก 2 คำ คือ “Demos” แปลว่า ประชาชนสามัญ และ “Kratos” แปลว่าการปกครองเมื่อรวมเรียกว่า “Demokratia” คือรูปแบบของรัฐธรรมนูญที่ประชาชนสามัญเป็นผู้ปกครอง

เอนโซโคลปีเดีย ปริเตนนิกา (อ้างในสมศักดิ์ แย้มพันธุ์นุ้ย, 2560) ให้ความหมายของประชาธิปไตย 3 ประการดังนี้

1. ประชาธิปไตย คือการปกครองแบบหนึ่งซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองนั้นเป็นของพลเมืองทั้งปวงเป็นผู้ใช้โดยตรงตามระเบียบวิธีที่ว่าเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

2. ประชาธิปไตยคือ การปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งพลเมืองใช้สิทธิอย่างเดียวกันโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกและรับผิดชอบต่อประชาชน พลเมืองทั้งหมดไม่ได้ใช้สิทธิในการปกครองด้วยตนเอง เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน

3. ประชาธิปไตย คือการปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งมักจะได้แก่ ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน แต่ผู้ที่มีเสียงข้างมากจะใช้อำนาจการตัดสินใจได้ก็แต่ภายในขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ออกแบบไว้รับรองสิทธิของคนข้างน้อย เช่น สิทธิในการพูด เรียกว่า ประชาธิปไตยเสรี

รฐาปกรณ ปัตเมฆ 2557 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” มีความแตกต่างกันหลายความหมายด้วยกัน ความหมายดั้งเดิมที่สุดซึ่งมีต้นกำเนิดจากภาษากรีก ชาวกรีกเป็นพวกแรกที่ใช้นี้ซึ่งหมายถึงรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทั้งหมดมีสิทธิที่จะตัดสินใจขาดปัญหาการเมืองโดยอาศัยหลักการฟังเสียงข้างมาก รูปแบบการปกครองของกรีกโบราณนี้ ในปัจจุบันเรียกว่าเป็นการปกครองโดยอาศัยชนหมู่มาก หรือประชาธิปไตยทางตรง

ความหมายต่าง ๆ ของประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นภายหลังอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ความหมายที่แคบโดยถือว่า “ประชาธิปไตย” เป็นเพียงรูปแบบการปกครองหนึ่งเท่านั้น แต่มีลักษณะพิเศษคือ ประชาชนของแต่ละประเภทมีสิทธิ อำนาจ และ โอกาสที่จะเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ นั่นคือประชาชนมีอำนาจปกครองของตนเอง

2. ความหมายที่กว้าง คือ จะมุ่งถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในแบบประชาธิปไตย เช่น กิจกรรมทางการเมืองก็ต้องการให้ประชาชนแต่ละคนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการปกครองบ้านเมือง ในทางเศรษฐกิจก็มุ่งให้ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ ในด้านสังคมก็ต้องการให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมทางสังคม ส่วนทางวัฒนธรรมก็มุ่งสร้างค่านิยมและแบบแผนประเพณีที่ยึดถือการประนีประนอม

ซีอี เมอร์เรียม 1939 (อ้างในรฐาปกรณ ปัตเมฆ, 2557) กล่าวว่าประชาธิปไตยเป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ความผาสุกร่วมกันของปวงชน โดยมีเจตนาร่วมกันของปวงชนนั่นเองเป็นเครื่องนำทาง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2557 ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย หมายถึงการปกครองที่ประชาชนส่วนใหญ่ มีรากศัพท์มาจากคำว่า ประชา + อธิปไตย คือ ประชาชน + อำนาจสูงสุด คือ ประชาชนมีอำนาจสูงสุด รวมทั้งหมายถึง การที่ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพในด้านต่าง ๆ เช่น มีสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น ในการชุมนุม ในทรัพย์สิน ในการเลือกอาชีพ ในการนับถือศาสนา ฯลฯ

อริสโตเติล (อ้างในอเนก ปันทะยม, 2555) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า ประชาธิปไตยคือสภาวะที่คนไทยและคนยากจน ซึ่งมีจำนวนข้างมากในสังคมได้รับมอบหมายให้กุมอำนาจของรัฐไว้ในมือ ซึ่งเรียกเช่นนั้นได้ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ที่นั่นและกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาคนั้น เพราะว่าคนยากจนจะไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต่ำต้อยกว่าคนร่ำรวยหรือว่าอำนาจสูงสุดจะไม่ต้องอยู่ในกำมือของฝ่ายใด

Robert A. Dahl (อ้างในอเนก ปันทะยม, 2555) กล่าวว่าประชาธิปไตยคือระบอบการเมืองที่รัฐบาลต้องตอบสนองความชอบของประชาชนที่ถือว่าเป็นความเท่าเทียมของการเมือง ประชาชนต้องมีโอกาสในการกำหนดความพอใจของเขานั้นคือ ต้องประกันว่าประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกัน มีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิในการลงคะแนนมีแหล่งทางเลือกของข้อมูล มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม

Etzioni-Halevy (อ้างในอเนก ปันทะยม, 2555) ได้ให้ความหมายประชาธิปไตยว่าเป็น ระบอบการปกครองที่อำนาจในการปกครองของรัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ มีการเลือกตั้งที่เป็นการแข่งขันโดยผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลือกตั้ง หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยคือเสรีภาพของประชาชน

ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร 2547 (อ้างในอเนก ปันทะยม, 2555) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ 2 รูปแบบ คือ แบบแคบและแบบกว้าง ซึ่งความหมายของประชาธิปไตยแบบแคบคือรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิอำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ และความหมายแบบกว้างคือ ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคมในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2.9 หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

ฐาปกรณ์ ปัตเมฆ 2557 กล่าวถึงหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1. หลักเหตุผล นักปราชญ์ในอดีตหลายท่านเชื่อว่า “มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล กระทั่งสามารถใช้เหตุผลที่ตนมีแก้ปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ได้ รวมตลอดถึงการปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ”

2. หลักความยินยอม การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่นิยมการบีบบังคับขึ้นใจให้ประชาชนจำต้องยอมรับอำนาจปกครองของผู้ปกครอง ระบอบประชาธิปไตยถือหลักว่าใครจะเป็นผู้ปกครอง จะต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากผู้ปกครอง โดยการเลือกตั้งที่แท้จริง บริสุทธิ์และยุติธรรม

3. หลักความเสมอภาค มีความสำคัญยิ่งไปกว่าเสรีภาพ ทั้งนี้เพราะเสรีภาพนั้นประชาชนอาจจะมีได้ในการปกครองระบอบอื่นมากหรือน้อยเท่านั้น แต่ความเสมอภาคประชาชนจะมีได้ก็แต่เฉพาะการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น

กมล ทองธรรมชาติ และคณะ (อ้างในอนง ปันทะยม, 2555) กล่าวว่าในฐานะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตย จึงประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ

1. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน กล่าวคือ ประชาชนเท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง โดยการใช้สิทธิในการกำหนดตัวผู้ปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

2. หลักเสรีภาพ คุณค่าของมนุษย์อยู่ที่เสรีภาพ ดังที่ รัสโซ กล่าวไว้ว่า หากมนุษย์ปราศจากเสรีภาพก็ปราศจากความเป็นมนุษย์ เนื่องจากเสรีภาพมีคุณค่าสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงร่วมกันจัดตั้งประชาคมทางการเมืองเพื่อปกป้องคุ้มครองเสรีภาพของตน

3. หลักความเสมอภาค มนุษย์เกิดมามีความสามารถและความถนัดที่แตกต่างกัน แต่ความสามารถและความถนัดที่แตกต่างกันจะไม่ทำให้มนุษย์ได้เปรียบหรือเหนือกว่าบุคคลอื่น ถ้าหากมนุษย์ได้รับโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถและความถนัดของตนอย่างเท่าเทียมกัน

4. หลักกฎหมาย เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ประกอบด้วย (1) กฎหมายต้องมีที่มาที่ชอบธรรม (2) การบังคับใช้กฎหมายจะต้องเสมอภาคเท่าเทียมกัน (3) ประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5. หลักเสียงข้างมาก ในการตัดสินใจใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เมื่อมีความคิดเห็นแตกต่างกันให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

เสกสรร ประเสริฐกุล 2548 (อ้างในอนง ปันทะยม, 2555) กล่าวว่าแนวคิดประชาธิปไตยได้บรรจุอุดมคติทางการเมืองที่สำคัญของมนุษย์ได้ 5 ประการด้วยกันคือ

1. มีรัฐบาลที่มาจากความยินยอมของประชาชน หรือถ้ากล่าวอีกแบบหนึ่ง คือประชาชนเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย สามารถแต่งตั้งและถอดถอนรัฐบาลได้โดยผ่านกระบวนการที่ตกลงกัน

2. มีระบอบการปกครองที่ฟังเสียงข้างมาก และในกรณีจำเป็นก็ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ โดยที่มิได้ละเมิดล่วงเกินสิทธิมูลฐานของฝ่ายข้างน้อย

3. มีการปกครองโดยหลักนิติธรรมที่สามารถให้ความยุติธรรมได้อย่างเสมอหน้าโดยไม่ผันแปรไปตามผลประโยชน์และเจตนาารมณ์ส่วนตัวของผู้ใด

4. มีการค้าประกันสิทธิมนุษยชนของประชาชน

5. มีการสืบทอดอำนาจจากรัฐบาลหนึ่งไปสู่อีกรัฐบาลหนึ่งโดยสันติ

วิธีฯ เติงหงษากุล 2529 (อ้างในสมศักดิ์ แย้มพันธุ์นุ้ย, 2560) กำหนดหลักการสำคัญของประชาธิปไตยที่สามารถแยกได้ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในชุมชน กล่าวคือ ประชาชนจะเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตและรูปแบบการปกครองที่ตนต้องการ

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน อันถือว่าการปกครองตนเอง แต่เป็นไปได้ที่ประชาชนทุกคนจะเข้าไปทำการปกครองด้วยตนเอง ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ทำการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน รักษาสิทธิของตน และเสนอกฎหมาย เป็นต้น

2) แสดงมติหรือแสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แสดงประชามติอภิปรายถกเถียงปัญหาหรือแม้กระทั่งเปลี่ยนตัวผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ของชุมชน

3) รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำหน้าที่แทนตนในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจสังคมและการเมือง เช่น กลุ่มชาวนา เป็นตัวแทนไปเจรจากับรัฐบาลเกี่ยวกับการประกันราคาข้าว

4) เสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ต่อผู้ปกครองชุมชนทั้งทางตรงทางอ้อม เช่น ผ่านสื่อมวลชน เป็นต้น

3. การดำเนินการต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ถือเอามติเสียงข้างมาก เป็นเครื่องมือตัดสิน เพราะเสียงส่วนมากคือเจตจำนงทั่วไปของประชาชน แต่เสียงส่วนน้อยก็ต้องได้รับการปกป้อง

4. ประชาชนทุกคนในชุมชนมีความเสมอภาค ตลอดจนมีสิทธิในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปเป็นผู้นำชุมชนได้เท่าเทียมกัน

5. ยึดถือหลักกฎหมาย การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จำเป็นต้องอยู่บนหลักของกฎหมาย การได้มาซึ่งสิทธิหรือเสียสิทธิไปนั้น จะต้องเป็นไปตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ในขณะนั้น

6. ยึดหลักความยินยอมเห็นชอบร่วมกัน หรือความสมัครใจของประชาชนเป็นหลัก การที่ชุมชนจะทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน จะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่ก่อน

7. ถือหลักว่า การปกครองที่ดีที่สุด คือการปกครองที่ชุมชนใช้อำนาจปกครองน้อยที่สุด จึงต้องกำหนดขอบเขตอำนาจของชุมชนและมีการควบคุมและถ่วงดุลอำนาจ กล่าวคือ ให้

อำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ ในชุมชนมีอิสระไม่ขึ้นต่อกัน และสามารถที่จะตรวจสอบซึ่งกันและกันได้

8. ถ้อยหลักการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฉลาด ดังนั้นหลักประชาธิปไตยจึงให้มีการโต้แย้ง ยอมรับให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

9. ยึดหลักความเห็นที่แตกต่างได้ โดยการยอมรับในความสำคัญของแต่ละบุคคล การรวมกลุ่มที่มุ่งหวังผลประโยชน์ต่างกันย่อมกระทำได้อย่างมีอิสระ

10. ยึดหลักมองมนุษย์ในแง่ดี กล่าวคือ หลักประชาธิปไตยที่ว่า มนุษย์แต่ละคนมีความดีอยู่ในตัว มีมูลค่าในตัวเอง มนุษย์เกิดมาจะเป็นคนดี ดังนั้น ชุมชนจึงไม่จำเป็นต้องทำการควบคุมมากจนเกินไป

11. ถ้อยหลักเสรีภาพ หมายถึง เสรีภาพตามกฎหมาย ซึ่งเป็นเสรีภาพที่ชอบธรรม และมีเหตุผลอย่างแท้จริง เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ในการรวมกลุ่ม และเสรีภาพในการพิมพ์และโฆษณา เป็นต้น

12. ถ้อยหลักความสำคัญของมรรควิธี ว่ามีความสำคัญเท่ากับจุดหมายปลายทาง โดยหลักประชาธิปไตยยอมรับว่า มรรควิธีที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางมีหลายวิธีแต่มีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม

จุมพล หนิมพานิช 2532 (อ้างในสมศักดิ์ แย้มพันธุ์น้อย, 2560) หลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1. หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองประเทศของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองตนเอง แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลเป็นสมบัติของประชาชน ที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น ประชาชนมีหน้าที่ปกป้องและรักษาไว้ตลอดไป

2. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนใช้อำนาจโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น เลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติ เท่ากับประชาชนสามารถควบคุมสถานการณ์นิติบัญญัติ

3. หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน หมายถึง การกระทำทุกอย่างในทางการเมือง การปกครองจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน

4. หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นสำคัญ หมายถึง ความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ และการสนองความต้องการของประชาชน

5. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ หมายถึง ประชาชนทั้งหมดคงจะไม่สามารถมีความคิดเห็นเหมือนกันได้ ดังนั้น การตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงต้องรับฟังความคิดเห็นของเสียงส่วนใหญ่ แต่ในขณะเดียวกันก็คุ้มครองเสียงของคนส่วนน้อยด้วย

6. รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ หมายถึง การทำงานของรัฐบาลต้องสามารถถูกตรวจสอบจากภาคประชาชนได้ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลมีความบกพร่องหรือไม่ หรือมีการทุจริตคอร์รัปชันหรือไม่

7. สาธารณะประโยชน์ หมายถึง ผลประโยชน์ที่ประชาชนโดยส่วนรวมควรจะได้รับ

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (อ้างในรัตติยา อินดีสังข์, 2560) การปกครองในระบอบการเมืองการปกครองเป็นที่ยอมรับกันว่าประชาธิปไตยเปิดโอกาสและยอมรับให้ประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง ซึ่งจะเป็นการปกครองโดยตรงหรือผ่านระบบตัวแทนก็แล้วแต่ความเหมาะสมนั้น ซึ่งมีหลักสำคัญขั้นพื้นฐานดังนี้

1. อำนาจของประชาชน คือ อำนาจสูงสุดเด็ดขาดในแผ่นดินของประชาชน แนวคิดนี้เป็นหัวใจสำคัญที่ปรากฏทั้งในรากศัพท์กรีกโบราณและในสุนทรพจน์ที่เกิดติสเบอร์ค ค.ศ.1864 ของประธานาธิบดีลินคอล์น

2. สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล แนวคิดนี้พัฒนาขึ้นมาภายใต้ลัทธิเสรีนิยม จึงถูกส่งผ่านเข้ามาเป็นแนวคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ (เสรี) ประชาธิปไตยโดยปริยาย

3. ฉันทานุมัติ หรือการได้รับความยินยอมจากประชาชนในการที่ประชาชนจะถูกปกครอง ดังนั้น จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดการปกครองขึ้นโดยสงบ ถ้าหากปราศจากเสียซึ่งความยินยอมที่จะถูกปกครองโดยประชาชนเอง

4. การเป็นตัวแทน หมายถึง พลเมืองจะเข้ามาประชุมกำหนดนโยบายสาธารณะ ทั้งปวงด้วยตนเองนั้นไม่อาจกระทำได้ในสังคมการเมืองที่มีขนาดใหญ่ ดังนั้น ประชาธิปไตยทั้งหลายจึงล้วนถูกเข้าใจกันโดยทั่วไปว่า หมายถึง ประชาธิปไตยแบบผู้นำหรือตัวแทนเป็นหลัก

5. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ หมายถึง การปกครองโดยประชาชนทั้งหมด มิใช่แค่บางส่วนของประชาชนเท่านั้น แต่ในโลกที่เป็นจริง ความเห็นพ้องต้องกันอย่างเป็นทางการเป็นสิ่งที่ยาก ดังนั้น ข้อยุติที่ดีที่สุดเท่าที่จะบรรลุได้ในทางปฏิบัติจึงอยู่ที่เสียงส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมาก

6. รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ มีความสำคัญต่อประชาธิปไตยเพราะช่วยให้ประชาชนเห็นได้ว่ารัฐบาลทำอะไรที่เป็นความสุรุ่ยสุร่ายหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ประชาชนจะได้รับทราบสถานะของบ้านเมืองได้ทันการณ

7. สาธารณประโยชน์ นอกจากจะเป็นการปกครองโดยประชาชนแล้ว ประชาธิปไตยยังเป็นการปกครองเพื่อประชาชนอีกด้วย การปกครองที่ได้ชื่อว่า “เพื่อประชาชน” นี้เองเป็นที่มาของคำว่า “สาธารณประโยชน์”

ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2524 (อ้างในอเนก ปันทะยม, 2555) กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองว่าเป็นการจัดรูปแบบการปกครองโดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนวิธีการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิดประชาธิปไตย ซึ่งระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีลักษณะที่สอดคล้องกับทฤษฎีแนวคิดประชาธิปไตย และแนวคิดประชาธิปไตยนี้เองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครอง และวิธีการที่ใช้ในการปกครองตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่ามนุษย์มีความสามารถ มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผลทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการปกครองที่ใช้หลักการประชุมปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อยุติในที่สุด เช่น การประชุมสภาและคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

2. แนวคิดประชาธิปไตยที่เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ จึงทำให้ต้องมีการกำหนดขอบเขตอำนาจรัฐบาลไว้ และให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน เช่น เสรีภาพทางศาสนา การพูดคุย การชุมนุมทางการเมือง เป็นต้น

3. แนวคิดประชาธิปไตยเน้นความเท่าเทียมกันของคน ดังนั้นจึงเกิดการคุ้มครองทางกฎหมายต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

4. แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอันชอบธรรมทางการเมืองเกิดจากความยินยอมของประชาชน นั่นคือประชาชนต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งตัวแทนของตนไปเป็นผู้แทนเพื่อบริหารงานแทนประชาชน และจะต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อครบวาระ เพื่อให้ประชาชนพิจารณาเลือกตัวแทนใหม่

5. แนวคิดประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนนั้น นอกจากจะมีการจัดการปกครองโดยให้ประชาชนเลือกผู้แทนเข้ามาโดยตรงแล้ว ยังมีการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจต่าง ๆ ที่สถาบันทางการเมือง การปกครองที่มีอยู่ด้วย คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจเพื่อถ่วงดุลและตรวจสอบกัน

6. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะคัดค้านไม่เห็นด้วยและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองและวิธีการปกครองที่ให้ความสำคัญในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นคัดค้านนโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาล

2.10 รูปแบบของประชาธิปไตย

เฮเลนา แคทท์ (อ้างในอนเนก ปันทะยม, 2555) ได้จำแนกประเภทของประชาธิปไตยไว้ 3 รูปแบบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน

1. ประชาธิปไตยโดยตรง จะมีลักษณะสำคัญคือ ประชาชนออกเสียงลงมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับทางเลือก หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่ถูกเสนอหรือหยิบยกขึ้นมา
2. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือการที่ประชาชนปรึกษาหารือกันในทุกแง่มุมในทางเลือกหรือปัญหาที่ต้องตัดสินใจแล้วตกลง ตัดสินใจร่วมกันว่าจะเลือกหรือหาทางออกอย่างไร
3. ประชาธิปไตยแบบตัวแทน คือการที่ประชาชนเลือกตัวแทนขึ้นเพื่อทำการตัดสินใจแทนพวกเขา เช่น การเลือกตั้งคณะกรรมการในโรงเรียน การเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

บวรศักดิ์ สุวรรณ โน 2548 (อ้างในอนเนก ปันทะยม, 2555) ได้ทำการศึกษาและอธิบายรูปแบบต่าง ๆ ของประชาธิปไตย ดังนี้

1. ประชาธิปไตยทางตรง เป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ (1) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มและมีสภาพบังคับตั้งเริ่มต้นกระบวนการ (2) ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย
2. ประชาธิปไตยแบบผู้แทน เป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ถ้าเป็นระบบรัฐสภาประชาชนจะเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ถ้าเป็นระบบประธานาธิบดีประชาชนจะเลือกตั้งทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วยตนเอง
3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและในการตัดสินใจระดับต่าง ๆ มากขึ้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว

ประชาธิปไตยในฐานะรูปแบบทางการปกครอง หมายถึง การจัดรูปแบบการปกครองที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาทหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนวิธีการที่ใช้ในการตัดสินใจขัดแย้งตามแนวความคิดแบบประชาธิปไตย ซึ่ง

ประชาธิปไตยในฐานะรูปแบบการปกครองนี้ จึงต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ (พีรพัฒน์ พรศิริเลิศกิจ, 2536 อ้างในศุภรัตน์ รัตนมูข และยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ, 2541, น. 24)

1. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการให้ความสำคัญแก่ความคิดที่แตกต่างกันเพื่อแก้ไขปัญหาด่าง ๆ มีการให้สิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นได้เดียวกันโดยใช้เหตุผล
2. มีการให้ความสำคัญคุ้มครองแก่เสรีภาพของประชาชน
3. มีการคุ้มครองทางกฎหมายแก่ประชาชนทุกคน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะของบุคคล
4. มีการกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิทั่วไปในการเลือกตั้ง โดยจะต้องมีการเลือกตั้งอย่างเสรี ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ซึ่งผู้ได้รับการเลือกตั้งดำรงอยู่ในตำแหน่งเป็นวาระ
5. มีการตัดสินใจปัญหาโดยใช้เสียงข้างมาก แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ฝ่ายเสียงข้างน้อย
6. หลักการปกครองอยู่ภายใต้กฎหมาย ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยกระบวนการหรือมาอย่างถูกต้อง ไม่ยอมรับการปกครองโดยอำเภอใจของบุคคล
7. มีการจัดการความสัมพันธ์ทางอำนาจต่าง ๆ ที่เป็นสถาบันทางการเมืองการปกครอง คือ หลักการแบ่งอำนาจ เพื่อถ่วงดุล ตรวจสอบ ซึ่งกันและกัน มีการแบ่งแยกสถาบันที่ใช้อำนาจไม่ให้มีการครอบงำซึ่งกันและกัน จนสถาบันใดสถาบันหนึ่งขาดความเป็นอิสระ

ศุภรัตน์ รัตนมูข และยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ 2541 กล่าวว่า ประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์ หมายถึง แนวคิดที่เชื่อว่ามนุษย์มีสติปัญญา มีเหตุผลที่สามารถเลือกแนวทางพัฒนาสังคมของตนเองได้ และมีความสามารถในการเลือกผู้นำ เปลี่ยนตัวผู้นำ รวมทั้งการเห็นความสำคัญของประชาชน การใช้อำนาจจะต้องมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

พีรพัฒน์ พรศิริเลิศกิจ 2536 (อ้างในศุภรัตน์ รัตนมูข และยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ, 2541) ประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต มีความหมายเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของบุคคลในชีวิตประจำวัน รวมถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อสังคม ซึ่งคุณสมบัติของบุคคลในสังคมที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีการใช้เหตุผล กล่าวคือ ในสังคมประชาธิปไตย การแก้ไขปัญหาจะต้องได้รับการรับรู้และใช้เหตุผลในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันทุกฝ่าย
2. การให้ความสำคัญต่อปัจเจกบุคคล หมายถึง การให้ความสำคัญต่อบุคคลที่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อปกป้องศักดิ์ศรีและผลประโยชน์ของตนเอง รวมทั้งการจัดตั้งสถาบันทาง

การเมืองหรือองค์การทางสังคมใด ๆ ต้องมีวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองต่อประโยชน์ของปัจเจกบุคคล

3. ลักษณะการปกครองของรัฐเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่สูงกว่า กล่าวคือ ความดีที่ปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐก็ไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซง

4. ให้ความสำคัญต่อการกระทำโดยสมัครใจ หมายถึง การให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของปัจเจกบุคคล โดยปราศจากการบีบบังคับ

5. การให้ความสำคัญต่อหลักกฎหมาย หมายถึง การหักล้างข้อกฎหมายจะกระทำได้อีกเมื่อใช้กฎหมายด้วยกัน เนื่องจากว่าสังคมประกอบขึ้นด้วยการรวมตัวขององค์การสังคมต่าง ๆ อย่างสมัครใจ

6. ให้ความสำคัญต่อวิธีการ ในการดำรงชีวิตในสังคมแบบประชาธิปไตยหมายถึง ความเชื่อว่า วิธีการ และเป้าหมาย แยกจากกันไม่ออก ดังนั้นการกระทำใด ๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงหลักความถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าเป้าหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม วิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นก็ต้องถูกต้องดีงามด้วย

7. ให้สิทธิในการถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ ได้เถียง ได้แย้ง รวมทั้งการเจรจาอมชอม เพื่อให้ทราบถึงความคิดที่หลากหลาย เป็นสิ่งสำคัญในวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

8. การยอมรับในความเท่าเทียมกันของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาความสุขใส่ตนโดยไม่สร้างความทุกข์และความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น รวมทั้งควรได้รับโอกาสเท่าเทียมกันด้วย

2.11 ลักษณะของประชาธิปไตยในประเทศไทย

ชาญวุฒิ วัชรพุกต์ 2526 (อ้างในสุภรัตน์ รัตนมูขุ และขงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ, 2541) ได้สรุปการพัฒนาประชาธิปไตยแบบไทยในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังนี้

1. ก่อนหน้าปี พ.ศ.2475 ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้มีแนวความคิดเพียงการนำกลไกบางอย่างของระบอบประชาธิปไตยเข้ามาปฏิรูปการปกครอง เพียงเพื่อปรับปรุงการบริหารราชการและการทดลองกลไกบางอย่างภายใต้โครงสร้างของระบอบการปกครองดั้งเดิม

2. การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ปรากฏว่า คณะราษฎรมีแนวคิดระบอบประชาธิปไตยเพื่อใช้เป็นรากฐานอุดมการณ์ทางการเมืองยังไม่ชัดเจน เป้าหมายหลักของการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่ที่การลดบทบาทการเมืองของฝ่ายเจ้าลงไป

3. ผลของการขาดอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ชัดเจนร่วมกัน ทำให้ห้วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 – 2500 เป็นห้วงเวลาของการช่วงชิงอำนาจในกลุ่มผู้นำทางการเมือง โดยมีได้สร้างเสริมให้แนวคิดประชาธิปไตยตะวันตกหยั่งรากลึกกลงในสังคม

4. รัฐประหารในปี พ.ศ.2501 ทำให้แนวคิดและกลไกระบอบประชาธิปไตยที่มีอยู่อย่างฉาบฉวยได้ยุติลง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2501 – 2512 เป็นเวลาถึง 11 ปี ประเทศไทยปลอดจากการมีระบอบการปกครองแบบรัฐสภาที่แท้จริง ผู้นำทางการเมืองใช้ระบบข้าราชการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ

5. ภายใต้โครงสร้างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2512 ได้มีการนำหลักการขัดกันระหว่างตำแหน่งรัฐมนตรีกับสมาชิกรัฐสภามาใช้ ผลก็คือกลไกเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดระบอบประชาธิปไตยทางรัฐสภา และไม่อาจจะสร้างเสถียรภาพทางการเมืองได้อย่างแท้จริง

6. ภายหลังจากเดือนตุลาคม พ.ศ.2516 แนวคิดและกลไกของระบอบประชาธิปไตยก็ยังไม่อาจจะเจริญเติบโตได้ เนื่องจากขาดสถาบันหลักในทางการเมืองที่จะรองรับการตื่นตัวในระดับสูงของประชาชนได้

7. ท่ามกลางความผันผวนต่อแนวคิดประชาธิปไตยกลุ่มอนุรักษ์นิยมสามารถดึงเอาประชาชนกลับเป็นฝ่ายเดียวของตนได้ รัฐประหารในปี พ.ศ.2519 และ พ.ศ.2520 เป็นเหตุการณ์ที่เปิดทางให้กลุ่มอนุรักษ์นิยมมีอำนาจและบทบาทการเมืองอีกครั้งหนึ่งภายใต้ “ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ”

2.11 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ไมรอน ไวนเนอร์ (อ้างใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการปฏิบัติการโดยสมัครใจ ไม่ว่าจะเป็ผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม มีการจัดองค์การหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องก็ตาม และจะใช้วิธีที่ถูกต้อง โดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ได้ โดยการกระทำนั้นมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น

มิลแบรท (อ้างใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันในสัมพันธภาพที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน กล่าวคือทุกรูปแบบของสังคมมนุษย์จะมีการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแฝงอยู่เสมอ

เจฟฟรีย์ โรเบิร์ต (อ้างใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิก และเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ รวมทั้ง

กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกกลุ่มการเมือง เป็นต้น

เฮอร์เบิร์ต แม็คคอลลอสกี (อ้างใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกทั้งหลายในสังคมได้มีส่วนร่วมในการกระทำโดยตรง หรือโดยอ้อม ก็ได้ บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เข้าร่วมในทางการเมือง ได้แก่ บุคคลที่เข้าเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง คือ การใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การเสาะแสวงหาความรู้ด้านการเมือง การอภิปราย หรือพูดคุยทางการเมือง การเข้าร่วมในการชุมนุมทางการเมือง การออกเงินช่วยเหลือสนับสนุนการเมือง ฯลฯ สำหรับการเข้าร่วมทางการเมืองที่มีลักษณะเข้มข้นกว่า ได้แก่ การลงทะเบียนเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การชักจูงให้ประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้ง การไปลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การเขียนคำปราศรัย การรณรงค์หาเสียง ตลอดจนการเข้าแข่งขันเพื่อรับตำแหน่งในพรรค เป็นต้น

ซวงส์ ฉายะบุตร (อ้างในกวีลักษณ์ จินตภูมิ, 2558) การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายไปถึงการร่วมมือ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมืองนั้น คือการมีระเบียบวินัยเคารพกฎหมาย ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การให้ความสนับสนุนเป็นทางหนึ่งที่จะลดปัญหาในการปกครองและการบริหาร การให้ความร่วมมือในการเสียภาษีเป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางอ้อม ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดปัญหามาจนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองต่อไป

อาร์ทอ บอมร์เมต (อ้างในอ้างในกวีลักษณ์ จินตภูมิ, 2558) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองมี 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
2. การใช้วิธีบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยตรงหรือทางจดหมาย โทรศัพท โทรเลข
3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การใช้สิทธิที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญเช่น การแสดงประชามติ

ฮันดิงตัน และ โคมิงเกส (อ้างในกวีลักษณ์ จินตภูมิ, 2558) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล

แฮมมวอล ฮันดิงตัน และ โจอัน เนลสัน (อ้างในสมศักดิ์ เข้มพันธุ่น้อย, 2560) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่

เป็นประชาชนทั่วไป ไม่ใช่ข้าราชการเมืองอาซิฟ โดยทั่วไปนั้นจะมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง เป็นช่วง ๆ เวลา โดยเฉพาะช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เป็นการกระทำที่ไม่เต็มเวลา และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ

ไมรอน ไวนอร์ (อ้างในสมศักดิ์ เข้มพันธุ์นุ้ย, 2560) ได้รวบรวมความหมายในมิติต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 10 แก่มุม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำทั้งในเชิงสนับสนุนและการกระทำในเชิงเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาล ในระบอบประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ เช่น การออกเสียงประชามติ การร่วมชุมนุมสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลเพื่อแสดงว่ารัฐบาลมีความชอบธรรม
2. การมีส่วนร่วม หมายถึง ความพยายามที่จะบรรลุผลสำเร็จในการสร้างผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาล หรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง
3. การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำของพลเมือง เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การร่วมชุมนุม การยื่นข้อเรียกร้อง และวิงวอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย
4. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีตัวแทน
5. การมีส่วนร่วม หมายถึง ความรู้สึกแปลกแยก ซึ่งอาจนำมาซึ่งการขาดความสนใจ และขาดการกระทำได้ โดยถือว่า การไม่กระทำที่มาจากความแปลกแยกนี้อาจก่อให้เกิดผลตามมา แต่ก็ไม่มีปัญหาว่า เราจะแยกแยะได้อย่างไร
6. การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำของพวกที่มีความตื่นตัวทางการเมือง เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และยังหมายความรวมถึงการกระทำของผู้ที่มีความตื่นตัวน้อยด้วย เช่น ผู้ที่ไม่ไปลงคะแนน แต่ก็ชอบถกเถียงพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองกับเพื่อนบ้าน
7. การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องมีความต่อเนื่องแต่ก็หมายถึง การกระทำทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว และการกระทำที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงด้วย เช่น การเกิดการจลาจลจู่โจม หรือ การฆาตกรรมทางการเมือง เป็นต้น
8. การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องมีจุดมุ่งหมายที่จะกดดันผู้นำทางการเมือง แต่ก็สามารถครอบคลุมถึงการกระทำที่ต้องการกดดันต่อการปฏิบัติและการดำเนินการของข้าราชการได้ด้วย
9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะมีผลต่อการดำเนินการทางการเมืองระดับชาติเท่านั้น แต่ที่จริงหมายรวมถึง การดำเนินการที่มีผลต่อการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

10. การปฏิบัติการทางการเมืองที่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจจะถูกพิจารณาแตกต่างกันไปตามกาละเทศะ อาจจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ในอีกช่วงเวลาหนึ่งอาจจะไม่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ได้

อาเธอร์ โบรแมจ (อ้างในสมศักดิ์ เข้มพันธุ่น้อย, 2560) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยแยกออกได้ 3 ประการดังนี้

1. การออกเสียงเลือกตั้ง
2. การใช้การกดดัน หรือชักนำอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่ การแสดงความคิดเห็น โดยตรง หรือทางจดหมาย โทรศัพท์ โทรเลข ฯลฯ และการเดินขบวน หรือก่อการจลาจล
3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การใช้สิทธิที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เช่น การริเริ่มกฎหมาย การแสดงประชามติ และการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ 2545 (อ้างในสมศักดิ์ เข้มพันธุ่น้อย, 2560) การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือกระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ในระบบการเมือง โดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจ อย่างไม่เป็นทางการหรือเป็นทางการ ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมือง อาจจะสำเร็จหรือล้มเหลวตลอดจนกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ได้

2.13 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ฮันติงตัน และเนวสัน (อ้างใน กัชรินทร์ ทาวดี, 2549) ได้กำหนดไว้ 5 รูปแบบ คือ

1. การออกเสียงเลือกตั้ง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อิทธิพลหรือแสดงออกซึ่งเจตจำนงในการเลือกตัวแทนหรือเลือกนโยบาย
2. การรณรงค์หาเสียง อาจจะมีผลกระทบต่อการแพ้ชนะหรือต่อการเลือกตั้งทั้งหมด
3. การกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศต่อปัญหาการเมือง และสังคม หมายถึงเอกชนได้เริ่มทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาใด ๆ เฉพาะปัญหาของตัวเองหรือครอบครัว หรือในบางครั้งก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาส่วนรวมของบ้านเมือง
4. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ที่แสดงออกต่อปัญหาทางการเมือง จะเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะที่เกี่ยวกับปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีที่ราษฎรจะไม่กระทำการใด ๆ อย่างแบบที่สาม แต่จะกระทำกันเป็นหมู่คณะ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐบาล

5. กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรงและเป็นการกระทำที่อาจผิดกฎหมาย ซึ่งการกระทำนี้อาจดำเนินการได้โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือเปลี่ยนรัฐบาล หรือเปลี่ยนผู้นำทางการเมือง นั่นคือ การก่อความวุ่นวาย หรือการก่อความไม่สงบนั่นเอง

มิลแบรท 1977 (อ้างในภัชริภรณ์ ทาวดี, 2549) ได้จัดรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนออกเป็น 7 รูปแบบดังนี้

1. การนิ่งเฉย เป็นรูปแบบของการแยกตนเอง กล่าวคือ การไม่เข้าร่วมกับกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น การไม่ลงคะแนนเสียง รวมถึงการไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติด้วย

2. การเลือกตั้ง ไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารและแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ผู้ลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองรูปแบบอื่นก็ได้

3. การเป็นเจ้าของหน้าที่พรรคการเมืองและผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้ง เป็นการเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียง เป็นต้น

4. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน เป็นการเข้าร่วมในการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของสังคมร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะ หรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาของสังคม

5. การติดต่อกับทางราชการ เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับราชการเรื่องภาษี การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการสังคม ฯลฯ

6. การเป็นผู้ประท้วง หมายถึง การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน หรือจลาจลในกรณีที่ทำเป็น เพื่อบังคับให้รัฐเข้าแก้ไขบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง รวมถึงการประท้วงอย่างแข็งขัน และเป็นไปอย่างเปิดเผย

7. การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง หมายถึง การเป็นผู้ติดตามข่าวสารทางการเมือง การส่งข่าวสารแก่ผู้นำทางการเมือง การร่วมอภิปรายปัญหาทางการเมือง การใช้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจแก่ราชการ และการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์

จันทนา สุทธิจารี (อ้างในสมศักดิ์ เข้มพันธุ์นุ้ย, 2560) แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็น 2 รูปแบบคือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับ วิธีการที่สำคัญและยอมรับปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

- 1) การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
- 2) การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- 3) การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
- 4) การมีส่วนร่วมในการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

2. การมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ

- 1) การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง
- 2) การก่อความไม่เรียบร้อยทางการเมือง

2.14 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มิลแบรทและกลู (อ้างใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. สิ่งเร้าทางการเมือง เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การได้รับข่าวสารข้อมูลได้ง่ายหรืออยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองบางรูปแบบ เป็นต้น

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ทักษะคิด ความเชื่อ ลักษณะทางบุคลิกภาพ การสืบลักษณะนิสัยมาจากบิดามารดา และความต้องการในเชิงจิตวิทยา

3. สิ่งแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1) กฎกติกาทางการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง ความถี่ของการเลือกตั้ง หรือจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เป็นต้น

2) สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะระบบพรรคการเมือง กล่าวคือ ระบบพรรคการเมืองจะมีผลกระทบต่อแบบแผนและอัตราของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

3) ลักษณะของการรณรงค์หาเสียง

4) ตำแหน่งทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษารายได้ อาชีพ ถิ่นที่อยู่ เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ ปัจจัยต่าง ๆ นี้เป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เจมส์ เดวิด บาร์เบอร์ (อ้างในภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลักดันให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยหลักที่สำคัญ ได้แก่

1. แรงจูงใจ ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ความศรัทธาและความไว้วางใจในกระบวนการทางการเมือง ความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง โดยถือว่าเป็นพันธะหน้าที่

จะพึงกระทำ เช่น การยอมรับว่ากระบวนการเลือกตั้งเป็นวิธีการ “ที่ดี” ในการปกครองประเทศ และมีความเห็นว่าคนไทยทุกคน “มีหน้าที่” ในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2. โอกาส ได้แก่ การปราศจากซึ่งอุปสรรคทางกฎหมาย และโอกาสในด้านความสะดวกในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น มีสิทธิตามกฎหมาย สามารถหาหน่วยเลือกตั้งพบ เป็นต้น

3. ทรัพยากร ทรัพยากรที่สำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่ 3 ประการ คือ ความรู้ทักษะ และเงิน ปัจจัยทั้งสามนี้ต่างมีอิทธิพลต่อกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือคนที่มีความรู้สูง มักจะมีรายได้สูง และมีทักษะในทางการเมืองสูงตามไปด้วย

ดังนั้น เมื่อสรุปแล้วแนวคิดการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นสมัยใหม่ โดยมีการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความซับซ้อนและเป็นระบบรวมทั้งขยายอำนาจการปกครองของรัฐบาล ไปยังส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น แต่คงอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายเดียวกัน ซึ่งมีประชาชนเป็นปัจจัยหลักในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพิชชอบ ด้วยความสมัครใจ ยึดหลักเสรีภาพ ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การแสวงหาความรู้ทางการเมือง การพูดคุยทางการเมือง หรือการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น เพื่อให้การปกครองในระบบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งและเกิดเอกภาพมากขึ้น

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ภัชริภรณ์ ทาวดี 2549 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ละด้านมากน้อยแตกต่างกันไป คือ มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับบ่อยครั้ง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับน้อย ได้แก่ ด้านการติดต่อกับนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมือง ดังนั้นแสดงว่า กรรมการหมู่บ้านในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มในการแสดงออกทางการเมืองเกี่ยวกับการใช้สิทธิ การชักชวนการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนการแสวงหาข่าวสารทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น โดยมีปัจจัยเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุระหว่าง 35 - 54 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มวัยทำงาน และมีการศึกษาในระดับไม่สูง ซึ่งส่งผลต่อการทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองที่มีความผันแปรอยู่ตลอดเวลา พบว่า เพศชายจะถูกกระตุ้นความสนใจทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีการศึกษาค่ำ และผู้วัยกลางคนจะมีความเข้าใจทางการเมือง มีลักษณะเปิดต่อการกระตุ้นให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ได้มากกว่าผู้ช่่วยวัยเยาว์กว่า

2. ปัจจัยด้านสังคม ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นหัวหน้ากลุ่มหรือประธานกลุ่มต่างๆ พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่การเป็นหัวหน้าหรือประธานกลุ่มมีแนวโน้มเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าหรือประธานกลุ่ม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันนั้นมีการจับตากลุ่มสนับสนุนทางการเมือง ตลอดจนมีการสอดส่องจากกลุ่มองค์กรอิสระต่าง ๆ ค่อนข้างมาก

3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาคือ การทำงานภาคเกษตรกรรม และมีรายได้ไม่สูงนัก ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน แสดงให้เห็นว่าสภาพความเป็นอยู่ของคณะกรรมการหมู่บ้านดังกล่าวยังเป็นสังคมชนบท สังเกตได้จากรายได้ และการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมจากการทำงานเพื่อมุ่งค้าจุนสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถาม

สำหรับปัญหาอุปสรรค มีสาเหตุมาจาก (1) ปัญหาที่เกิดจากตัวของนักการเมือง คือนักการเมืองไม่สนใจดูแลประชาชนในพื้นที่เลือกตั้งเท่าที่ควร ซึ่งปัญหานี้ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองจนทำให้ไม่สนใจประชาชนเท่าที่ควร (2) ปัญหาที่เกิดจากประชาชน คือ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมือง ไม่พยายามติดตามข่าวสารทางการเมืองทำให้ไม่กล้าพูดเรื่องการเมืองกับบุคคลอื่น รวมทั้งทำให้คิดไปเองว่าการกำหนดให้การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนนั้นกลายเป็นปัญหาสำคัญของประชาชนที่ต้องออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีฉะนั้นจะต้องเสียสิทธิ์ทางการเมืองบางอย่างที่ไม่เป็นผลดีต่อประชาชนเลย ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แท้จริง การขาดความรู้ความเข้าใจจนขาดความสำนึกทางการเมือง และสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ จึงทำให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ได้ไม่ค่อยดีนัก

แนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้นักการเมืองลงพื้นที่เยี่ยมเยียนราษฎรเพื่อรับทราบความต้องการของประชาชน พรรคการเมือง

หรือคณะกรรมการเลือกตั้งควรทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของการเลือกตั้ง และสร้างความตื่นตัวที่จะไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ให้พรรคการเมืองคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นตัวแทนให้ประชาชนได้เลือกตั้ง ให้ทุกภาคส่วนเข้าไปช่วยกันพัฒนาระบบการเมืองการปกครองไทยให้น่าสนใจกว่าปัจจุบัน ควรส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง

รัตติยา ยินดีสังข์ 2560 ศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำทางการเมืองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จำนวน 12 ด้าน พบว่า

1. ด้านวิสัยทัศน์ ความเฉลียวฉลาด และการคาดการณ์อนาคต พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ เป็นผู้วิสัยทัศน์อันแจ่มชัด เฉลียวฉลาด และคาดการณ์อนาคตได้ ตามวิสัยทัศน์ว่า มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเพื่อวางแนวทางการพัฒนาและการวางรากฐานอนาคตของประเทศในระยะยาวและเกิดความยั่งยืน

2. ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมืองที่มาจากภาครัฐประหาร พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ มาจากข้าราชการทหาร จึงมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน รักพวกพ้อง และมีความรักในสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพนับถือของปวงชนชาวไทย

3. ด้านความสามารถในการสื่อสาร พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ มีความสามารถในการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์มากกว่าขัดแย้ง เพราะมีความชัดเจน เด็ดขาด เข้าใจง่าย ตอบคำถามเป็นกลาง แม้บางครั้งจะพูดไปตามอารมณ์บ้างก็ตาม แต่มีบางกลุ่มที่เห็นว่าพลเอกประยุทธ์ฯ ขาดทักษะในการสื่อสาร เพราะขาดการไตร่ตรอง และควบคุมอารมณ์ได้ไม่ดีเท่าที่ควรเมื่อถูกกระตุ้นด้วยคำถามต่างๆ ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่น

4. ด้านรูปแบบการใช้อำนาจทางการเมือง พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ ใช้อำนาจทางการเมืองแบบเผด็จการทหาร เนื่องจากการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อยู่เหนือฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ โดยนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 มาตรา 44 มาเป็นกรอบในการเขียนกฎหมายเพื่อรักษาความมั่นคงแทนกฎอัยการศึก

5. ด้านภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือของผู้นำทางการเมือง พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ เป็นผู้นำที่มีภาพลักษณ์ที่ดี มีระเบียบวินัย มีความเด็ดเดี่ยว ชัดเจน ทำให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตาม

6. ด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมือง พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ใช้อำนาจอย่างชอบธรรม แต่การนำมาตรา 44 มาใช้บางเครื่องมือมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ แต่บางครั้งก็เป็นการใช้อำนาจที่ลดทอนเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป

7. ด้านปัจจัยที่ไม่เอื้อต่อบทบาทของผู้นำทางการเมือง พบว่า การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองโดยการรัฐประหาร กลุ่มอำนาจเก่าทางการเมือง การร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่อำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง ใช้การสื่อสารทางเดียว การแบ่งพรรคแบ่งพวก การรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ การพัฒนาที่ไม่ครอบคลุม

8. ด้านการใช้เหตุผลในการบริหารประเทศ พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ ทำหน้าที่โดยมีเหตุผลในการพิจารณาหรือตัดสินใจเรื่องต่างๆ รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานต่าง ๆ มีการทำงานตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอน พร้อมมีเหตุผลชี้แจงการกระทำในเรื่องต่างๆ มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนบางเรื่องแต่บางครั้งการแสดงความคิดเห็นหรือคำพูดที่ปรากฏทางสื่อก็ไม่มีผลตอบรับที่เหมาะสม

9. ด้านบทบาทที่เอื้อต่อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญการเฉพาะ พบว่า มีการแบ่งแยกการทำหน้าที่อย่างชัดเจนในการปฏิรูปและการขับเคลื่อนประเทศในแต่ละด้าน แต่ก็ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและนายกรัฐมนตรี

10. ด้านความรับผิดชอบและความเสถียรของผู้นำทางการเมือง พบว่า พลเอกประยุทธ์ฯ มีความเสถียรเพื่อบ้านเมือง เสถียรในเรื่องต่าง ๆ แม้จะมีความเสี่ยงสูงในการถูกคัดค้านและวิพากษ์วิจารณ์การได้มาของอำนาจจากการรัฐประหาร เห็นได้จากความมุ่งมั่น ทุ่มเท ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เคยแสดงความเหน็ดเหนื่อยให้ประชาชนได้เห็น

11. ด้านการบูรณาการชาติ พบว่า มีการบูรณาการแห่งชาติอย่างมาก เพราะทุกส่วนราชการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีการดำเนินการหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยมีการประสานงานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมไปในทิศทางเดียวกัน แต่ก็มีบางกลุ่มที่เห็นว่า นโยบายประชารัฐก็คือนโยบายประชานิยมที่ทุกพรรคการเมืองทำกัน ไม่มีอะไรแปลกใหม่ เกิดการบูรณาการร่วมกันยาก และยังไม่เห็นภาพที่ชัดเจนมาก

12. ด้านความคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะ พบว่า การเป็นผู้นำที่ดีได้นั้น ผู้นำควรจะต้องประกอบไปด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และวิสัยทัศน์อันกว้างไกล ต้องกล้าตัดสินใจ ใช้การสื่อสารทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ และที่สำคัญต้องมีความเป็นประชาธิปไตย

แนวทางในการปรับปรุงบทบาทผู้นำทางการเมืองต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและสังเกตการณ์ พบว่า

1. ผู้นำควรมีความซื่อสัตย์สุจริต เนื่องจากผู้นำทางการเมืองเป็นผู้บริหารและกำหนดทิศทางของประเทศ หากไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว ก็ไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้
2. ผู้นำควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และวิสัยทัศน์ เพื่อกำหนดทิศทาง แผนการในระยะยาวในการพัฒนาประเทศเพื่อวางอนาคตให้กับคนรุ่นหลัง
3. ผู้นำควรจะต้องกล้าตัดสินใจ ซึ่งผู้นำทางการเมืองจะต้องมีความเด็ดขาด จะต้องตัดสินใจพร้อมกับวิเคราะห์ผลดีผลเสีย และหาทางออกที่ดีที่สุด โดยคำนึงถึงประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก
4. ผู้นำควรจะต้องมีการสื่อสารทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งผู้นำทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่จะมีคำพูด คำปราศรัย หรือการหาเสียงที่ชวนให้คนฟังคล้อยตาม
5. ผู้นำควรจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย ควรมีใจกว้าง พร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นหลัก และไม่ปิดกั้นเสรีภาพของประชาชนอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศเป็นสำคัญ

กรณีศึกษา จินตภูมิ 2558 ศึกษาเรื่อง คณะกรรมการหมู่บ้านกับแนวคิดพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านธนวรรณ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การแบ่งงานกันตามหน้าที่และความชำนาญของคณะกรรมการหมู่บ้าน
 - 1.1 ด้านชุมชนแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
 - 1.1.1 การดำเนินงานของชุมชนใช้วิธีการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยไม่ถือเป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
 - 1.1.2 มีการกำหนดขอบข่ายของกิจกรรม กำหนดบุคคลที่เป็นหลักและเป็นผู้ประสานการดำเนินงาน ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วม มีความหลากหลายและมีความต่อเนื่องและมีการประกาศให้คนในชุมชนได้ทราบ
 - 1.1.3 คณะกรรมการหมู่บ้านได้มีการแบ่งงานกันทำให้เกิดการพัฒนาทั้งคนและชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ยึดว่าควรเป็นหน้าที่เฉพาะของใคร
 - 1.2 ด้านมีความตื่นตัวทางการเมือง
 - 1.2.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ใช้การปกครองในชุมชนแบบประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม คือ การเปิดให้คนในชุมชนได้แสดงทัศนะและมีส่วนร่วมการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

1.2.2 คณะกรรมการหมู่บ้าน ดำเนินการบริหารงานในชุมชนด้วยการแบ่งงานตามหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ได้เน้นว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญ

1.2.3 คณะกรรมการหมู่บ้านวางตัวเป็นกลางทางการเมืองไม่สนับสนุนกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่เน้นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยประสานให้คนในชุมชนมีความสามัคคี

1.3 ด้านชุมชนสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

1.3.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชน และได้จัดให้มีการประชุมเพื่อชี้แจงรับฟังข้อเสนอแนะ ข้อโต้แย้งต่าง ๆ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา

1.3.2 การดำเนินงานของคณะกรรมการใช้รูปแบบการแจ้งข่าวสารการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยการนำรถติดเครื่องขยายเสียงประกาศไปทั่วหมู่บ้าน เพื่อให้ได้รับร่วมมือจากคนในชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน

2.1 ด้านชุมชนแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

2.1.1 คณะกรรมการหมู่บ้านจึงหลีกเลี่ยงการจัดกิจกรรมใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความแตกแยกกันในชุมชนแต่จะเน้นจัดกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนในภาพรวม

2.1.2 คณะกรรมการหมู่บ้าน วางตัวเป็นกลางทางการเมือง มีความตรงไปตรงมาเพื่อไม่ให้เกิดการแตกแยกในชุมชน และไม่สนับสนุนกิจกรรมการเมืองกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

2.2 ด้านมีความตื่นตัวทางการเมือง

2.2.1 คณะกรรมการหมู่บ้านวางตัวเป็นกลาง เมื่อเกิดปัญหาจะใช้วิธีเข้าไกล่เกลี่ยเพื่อให้ความขัดแย้งนั้นยุติลง และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาชุมชน

2.2.2 คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการแก้ไขหรือลดความขัดแย้งโดยการไม่ฝักใฝ่การเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เน้นจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนกระตุ้นให้คนในชุมชนออกมามีส่วนร่วม

2.3 ด้านชุมชนสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

2.3.1 เน้นการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ทุกคนออกมามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงกัน

2.3.2 คณะกรรมการหมู่บ้านยึดหลักการเสียงข้างมากในการบริหารจัดการการตัดสินใจใด ๆ

2.3.3 คณะกรรมการยึดหลักความเสมอภาค เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการภายในชุมชน มีสิทธิในด้านต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

2.3.4 คณะกรรมการหมู่บ้านส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนออกมาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

3. การตอบสนองความต้องการของชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน

3.1 ด้านชุมชนแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

3.1.1 คนในชุมชนต้องร่วมมือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถพัฒนาความร่วมมือของคนในชุมชนได้อย่างกว้างขวาง และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และแสดงศักยภาพอย่างอิสระ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกด้าน จนพัฒนาเป็นภูมิปัญญาของชุมชน

3.1.2 ยึดหลักของการเป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้และติดต่อสื่อสารกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีความผูกพันกับชุมชนและอยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน

3.1.3 ให้โอกาสคนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ การจัดการ การตั้งสมมติฐาน และการแก้ปัญหาของคนในชุมชน จนสามารถจัดการกับปัญหาสาธารณะต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกันได้ และมีศักยภาพในการเรียนรู้ ปรับตัวและมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้

3.2 ด้านมีความตื่นตัวทางการเมือง

3.2.1 คณะกรรมการหมู่บ้านได้วางแผนพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นนโยบายในดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนออกมามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งแผนพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน

3.2.2 คณะกรรมการหมู่บ้านจะเน้นในเรื่องประชาธิปไตยให้ทุกคนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมแก้ปัญหา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน

3.3 ด้านชุมชนสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

3.3.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนได้รับการตอบสนองความต้องการ และได้ประโยชน์สูงสุด โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อให้คนในชุมชนได้แสดงออกทั้งความคิดเห็นการมีส่วนร่วม

3.3.2 อุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาชุมชนและการดำเนินงานสาธารณะอย่างจริงจังของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชน และในการพัฒนาชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนนั้น

3.3.3 ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกันและกัน ความสามัคคีของคนในชุมชนแสดงให้เห็นเด่นชัดในเวลาที่เกิดวิกฤติกับชุมชน

พยุงศักดิ์ พลลุน 2554 ศึกษาเรื่องบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย เนื่องจากคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในหมู่บ้าน จึงมักเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้นำชุมชน ประธานกลุ่ม คณะกรรมการบริหารงานองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ดังนั้น ในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งต่าง ๆ คณะกรรมการหมู่บ้านจึงเป็นบุคคลสำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด นอกจากนี้ ผู้สมัครเลือกตั้งบางรายอาจขอความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัว ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน

ประชาสัมพันธ์คุณสมบัติผู้สมัครเลือกตั้ง การช่วยเหลือ และการรณรงค์ให้ประชาชนออกไปเลือกตั้งเป็นพิเศษ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. การใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในการ ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย
2. การชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญได้ชักชวนให้ประชาชนในหมู่บ้าน ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย
3. การติดตามข่าวสารการเมือง พบว่า พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย - บ่อยมาก ประกอบด้วย การติดตามข่าวสารผ่านสื่อ โทรทัศน์และหน่วยงานราชการ ในระดับบ่อยมาก และจากสื่อวิทยุและสื่อหนังสือพิมพ์ค่อนข้างน้อย
4. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ดังนี้ (1) เข้าเป็นกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง (2) เข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง ในระดับปานกลาง (3) เข้าร่วมการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับค่อนข้างน้อย (4) เข้าร่วมรณรงค์ไม่ให้ขายเสียงในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ในระดับค่อนข้างน้อย และ (5) เข้าร่วมฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครเลือกตั้ง ในระดับปานกลาง
5. การสนทนากันการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการพูดคุยหรือสนทนากันการเมืองร่วมกับประชาชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน ในระดับค่อนข้างน้อย

ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การขาดงบประมาณ ขาดความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดความร่วมมือและประสานงาน ขาดความสามัคคี การคดโกงและเห็นแก่พรรคพวก เห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว ประชาชนเบื่อหน่ายการเมือง

ข้อเสนอแนะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ควรมีเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทน ควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกรรมการหมู่บ้านและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มบทบาทในการตรวจสอบการทำงานของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรเน้นบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ออกกฎหมายลงโทษการทุจริตให้รุนแรง นักการเมืองควรมีความสามัคคีกัน ควรประชุมร่วมกับชุมชน ควรให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน

สมศักดิ์ แย้มพันธุ์นุ้ย 2560 ศึกษาเรื่องบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า

1. บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

1.1 การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย มาจากการคัดเลือกของประชาชน โดยเสียงข้างมาก ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นคนที่สุดจริตและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อมที่จะทำงานให้ชุมชน แต่บางหมู่บ้านเข้ามาโดยไม่เป็นไปตามประชาธิปไตยและถูกแทรกแซงจากการเมืองระดับท้องถิ่น

1.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน

1.3 กม.มีบทบาทในการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยพอสมควร โดยให้ความรู้ทางการเมืองในระดับทั่วไป ระดับท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเมือง และการให้ความรู้ผ่านช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ

1.4 กม.มีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยพอสมควร โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการเลือกตั้ง การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การประชุมประจำเดือนแก้ปัญหาความเดือดร้อน และการทำงานและทำกิจกรรมทางการเมือง

1.5 กม.มีบทบาทในการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งมาก โดยการพูดคุยชักชวน แนะนำไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน ประชุมชี้แจงประจำเดือน อบรมเสริมความรู้ให้กับประชาชน และการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ

1.6 บทบาท กม.ในการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎร ยังไม่เป็นที่รูปธรรมมากนัก ซึ่ง กม.เป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน มีความจงรักภักดี เป็นพลเมืองที่ดี เคารพสิทธิของผู้อื่นและมีเหตุผล และการให้ความรู้แก่ประชาชน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย กม.ขาดความเข้าใจบทบาท ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดความสามัคคี ไม่สามารถ

เรียกประชุมได้พร้อมเพียงเนื่องจากอาชีพแตกต่างกัน ขาดการศึกษาและปัญหาเศรษฐกิจ การได้มาไม่เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย ถูกแทรกแซงจากการเมืองระดับท้องถิ่น และผู้นำหมู่บ้านบางแห่งไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ภาครัฐควรส่งเสริมความรู้และเพิ่มศักยภาพ สนับสนุนงบประมาณ สวัสดิการ ค่าตอบแทน สร้างอุดมการณ์และวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่ กม. โดยการทำงานของ กม. ไม่ควรอิงกับนักการเมืองและเข้าถึงประชาชนเพื่อสร้างความสามัคคี และความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน รวมทั้งควรมีการเผยแพร่บทบาทของ กม. ให้ทราบโดยทั่วกัน

ฐานปรกรณ์ ปีตเมฆ 2556 ศึกษาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

1. บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย

1.1 การให้ความรู้ทางการเมืองและการกล่อมเกลாதทางการเมือง พบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในหมู่บ้าน มีความอุดมการณ์ มีความศรัทธาต่อระบบการเมือง เพื่อให้ระบบการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคง ไม่เกิดความขัดแย้งกัน

1.2 บทบาทในการรับฟังความคิดเห็นหรือความต้องการของประชาชน พบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกคน ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นออกทางความคิดเห็นอย่างเสรีภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในทุก ๆ เรื่อง แล้วนำความคิดเห็นนั้นมาปรับปรุงพัฒนาชุมชนต่อไป

1.3 บทบาทในการสื่อสารทางการเมือง พบว่า ยังไม่มีการจัดให้มีเวทีประชาคมหรือเวทีชาวบ้านเท่าที่ควร การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านการพูดคุยในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และประชาชนยังให้ความสำคัญน้อยมาก ในการเข้ามาตรวจสอบการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

1.4 บทบาทในการสรรหาบุคลากรของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อคัดเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้าน พบว่า ประชาชนยังให้ความร่วมมือไม่มากนัก เนื่องจากไม่ยอมรับผิดชอบ คิดว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญ ไม่มีค่าตอบแทน

1.5 บทบาทในการสร้างความสมานฉันท์ภายในหมู่บ้านของกำนันผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ความสมานฉันท์ที่ต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชนทุกคน ไม่ใช่เกิดจากตัวผู้นำหรือกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนต้องช่วยกันระดมความคิด หาวิธีการ ทำอย่างไรจึงจะเกิดความสมานฉันท์ในหมู่บ้าน ส่วนกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำเท่านั้น

2. ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ขาดความร่วมมือจากประชาชน การไม่กล้าแสดงออก ด้านความคิดเห็นต่าง ๆ และคิดว่าประชาธิปไตยไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง

อเนก ปันทะยม 2555 ศึกษาบทบาทผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย : กรณีศึกษาบ้านกัวป่าห้า ตำบลถ่มตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

1. บทบาทผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

1.1 ประวัติของผู้ใหญ่บ้าน บ้านกัวป่าห้า พบว่า ผู้ใหญ่บ้านค่อยข้างจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งทางด้านประสบการณ์การทำงาน จากการที่เคยรับราชการทหารผ่านการฝึกทั้งภาคปฏิบัติในภาคสนามและอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเข้มงวดในค่ายทหารกว่า 2 ปี และทำงานในบริษัทเอกชนต้องดูแลพนักงานกว่า 1,000 ชีวิต และรถบรรทุกกว่า 400 คัน ด้านครอบครัวอาศัยอยู่กับภรรยาและลูกชายใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านการเงิน ก็เก็บออมเงินและสะสมทรัพย์สินในระดับหนึ่งจากการทำงานในบริษัทเอกชนกว่า 15 ปี ทำให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถอุทิศทั้งเวลาและความคิดไปกับการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

1.2 บุคลิกภาพของผู้ใหญ่บ้าน บ้านกัวป่าห้า พบว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่คิดเร็ว ทำเร็ว และลงมือทำงานทันที ทำให้การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมบางอย่าง ก็ใช้อำนาจในฐานะหัวหน้าผู้ปกครองราษฎรในหมู่บ้าน ตัดสินใจดำเนินการเพียงคนเดียว โดยไม่ผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากเวทีประชาคมหมู่บ้าน โดยคิดว่าโครงการหรือกิจกรรมที่ตัดสินใจเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว สามารถอธิบายและชี้แจงให้ประชาชนรับทราบในภายหลังได้ ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่เด็ดขาดและกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ตนเองคิดว่าถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน แต่อีกด้านหนึ่งผู้ใหญ่บ้านมีอุปนิสัยเป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็น และข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลจากบุคคลอื่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

1.3 ข้อมูลแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่แบบเชิงรุกโดยการเข้าไปพูดคุย พบปะประชาชนถึงบ้านในตอนเย็นหรือตอนเช้าช่วงที่ประชาชนมีเวลาว่าง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการของประชาชน และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน หากปัญหาและความต้องการไหนสามารถแก้ไขได้ในระดับหมู่บ้านก็จะมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการ หากเกินศักยภาพของหมู่บ้านก็จะจัดทำโครงการหรือกิจกรรมส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการที่รับผิดชอบต่อไป

1.4 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน พบว่า ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถดำเนินการตามลำพังได้ ต้องอาศัยคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

กันอย่างชัดเจน เพื่อช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อได้ร่างระเบียบฯแล้ว ผู้ใหญ่บ้านก็จะนำเข้าสู่ที่ประชุมหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนได้ลงมติเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบอย่างเปิดเผย

1.5 การตัดสินใจดำเนิน โครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน พบว่า ผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณที่ได้การสนับสนุนจากหน่วยงานใด ๆ ด้วยการใช้วิธีระดมความคิดเห็น เพื่อให้ทราบว่ามีปัญหาอะไร และจะแก้ไขอย่างไรหรือต้องการอย่างไร พร้อมเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละปัญหา และผ่านความเห็นชอบจากมติที่ประชุมหมู่บ้าน

1.6 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้ใหญ่บ้านได้สร้างช่องทางให้ประชาชนเข้ามาติดตามและตรวจสอบ 3 ช่องทาง คือ (1) การประชุม กม.ผู้ใหญ่บ้านจะเชิญผู้แทนกลุ่ม สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าร่วมรับฟังการบริหารจัดการของผู้ใหญ่บ้านทุกชั้นตอน โดย กม.สามารถซักถามและติดตามผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนตรวจสอบการดำเนินการ โครงการต่าง ๆ ในหมู่บ้านได้ (2) การประชุมราษฎรประจำเดือนของหมู่บ้าน เพื่อนำข้อราชการต่าง ๆ มาแจ้งให้กับประชาชนทราบ ซึ่งในการประชุมนี้ ประชาชนสามารถสอบถามและตั้งประเด็นข้อสงสัยถามผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติงานทุกชั้นตอนและทุกโครงการของหมู่บ้าน (3) ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านเกือบตลอด 24 ชม.ทำให้ประชาชนสามารถพบปะได้ตลอดเวลาและเข้าถึงง่ายเพื่อเกิดปัญหาเดือดร้อน

1.7 ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นสื่อกลางให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ประชาชนด้วยการใช้กลไกเรียกประชุมหมู่บ้านทุกเดือน การประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน การรณรงค์และให้ความรู้ในช่วงการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและไม่ซื้อสิทธิขายเสียง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจกระบวนการและวิธีการเลือกตั้ง ตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดต่อสังคมและประเทศชาติ

2. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยแยกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

2.1 ประชาชนไม่ให้ความสนใจในการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน และจะถือว่าตนเองไม่รับรู้และไม่ปฏิบัติตาม

2.2 ประชาชนขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชนได้ทุกประเด็นตามที่ประชาชนต้องการ

2.3 ปัญหาการติดตาม กำกับดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ ระบบเครือข่ายและระบบอุปถัมภ์ เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นญาติกับประชาชน จึงไม่กล้าเสนอความคิดเห็น ประชาชนไม่ทราบแนวทางการติดตามฯ ตามระเบียบที่กฎหมายกำหนด และประชาชนเกรงว่าอาจจะมีผลกระทบต่อตนเอง เลยไม่กล้าตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

2.4 ประชาชนยังมองว่าเรื่องการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว เนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงใช้เวลาหมดไปกับการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกและดูแลรักษาหลังการเพาะปลูกตลอดปี และช่องทางการสื่อสารจะใช้หนังสือแจ้งไม่ทันต่อเหตุการณ์จึงควรใช้อินเตอร์เน็ตมากขึ้น

ฉรินทร์ งามวงษ์ 2556 ศึกษา บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

1. บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น

1.1 ด้านการปกครองราษฎร ใช้รูปคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน กำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ปกครองราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมาย บำบัดทุกข์บำรุงสุขราษฎรนำปัญหาความเดือดร้อนแจ้งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนหมู่บ้านผ่านความเห็นชอบจากมติที่ประชุมหมู่บ้านของบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมาย แต่จำเป็นต้องขอสนับสนุนกำลัง อปพร. วัสดุอุปกรณ์ ยุทธปัจจัยต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการหารือแบบประชาธิปไตยในลักษณะร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อได้รับแจ้งจากท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการเรียกประชุมราษฎรลงมติเห็นชอบแผนประจำปีของ อปท. เมื่อมีการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่สนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น ดัดป้ายประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรไปเลือกตั้งเดือนเรื่องการกระทำที่ผิดกฎหมายเลือกตั้ง และการรณรงค์ให้ราษฎรออกมาลงคะแนนเลือกตั้ง

2. ปัญหาอุปสรรคของบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น

2.1 ด้านการปกครองราษฎร กรณีผู้ชนะการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นได้มาโดยวิธีซื้อเสียง ย่อมส่งผลทำให้การแสดงบทบาทไม่สมบูรณ์ และทำให้ราษฎรที่เสียประโยชน์ไม่พอใจและเป็นปฏิปักษ์และจำเป็นต้องใช้หลักนิติศาสตร์และหลักรัฐศาสตร์ในการปกครองราษฎร

2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ยังมีราษฎรที่ไม่เชื่อถือกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถดึงฝ่ายต่าง ๆ ในพื้นที่เข้ามาช่วยงานได้ และกำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่จนถึงอายุ 60 ปีบริบูรณ์ จึงไม่ค่อยขยันออกตรวจตราและรักษาความสงบเรียบร้อยอย่างเต็มที่

2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง กำนันผู้ใหญ่บ้านยังขาดจิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตย ยังต้องรอให้มีคำสั่งจากอำเภอหรือหน่วยงานเกี่ยวข้องจึงจะปฏิบัติ ไม่มีความเป็นกลางทางการเมือง และไม่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมราษฎรให้มีส่วนร่วมทางการเมือง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indept Interview) การสังเกตการณ์ การศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน และตัวแทนกรรมการหมู่บ้าน 6 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบเฉพาะเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน และตัวแทนกรรมการหมู่บ้าน 6 คน โดยคัดเลือกมาจากหมู่ที่ 1 - 9 ตำบลบางเตย หมู่ละ 1 คน ยกเว้น หมู่ที่ 6 จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดปลายเปิด เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาถึงบทบาทของคณะกรรมการ

หมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

แบบสัมภาษณ์ของการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ได้แก่ การสร้างความปรองดองสามัคคี จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรการจัดประชุมลงมติหรือประชามหมู่บ้าน และการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.1 การสร้างเครื่องมือวิจัย

2.1.1 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์โดยนำเอาวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และทฤษฎีมาเป็นฐานในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้รวบรวมข้อมูลที่จะศึกษาวิเคราะห์ นำเครื่องมือในการวิจัยไปทดสอบ แล้วนำมาแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา
- 2) จำแนกกลุ่มประชากรวิจัยเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ความเห็นชอบ
- 3) นำแบบทดสอบกลับมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำเสนอเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้งเพื่อให้ความเห็นชอบ

2.1.2 การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดปลายเปิดที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้น และได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปทำการรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ มีขั้นตอนสำคัญดังนี้

- 1) ผู้วิจัย นับเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครอบคลุมและเชื่อถือได้ ด้วยคำถามที่มีความเหมาะสมและปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

- 2) **แบบบันทึกข้อมูล** ผู้วิจัยจะใช้เครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกทุกครั้งที่มีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก โดยแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 การสำรวจข้อมูล

สำรวจข้อมูลจากเอกสาร บันทึกการประชุมของหมู่บ้าน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ และข้อบังคับของหมู่บ้าน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์

3.2 การสัมภาษณ์

ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดปลายเปิด ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้กับกลุ่มตัวอย่าง

3.3 การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยจะสังเกตการณ์จากสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน ตำบล ระบบเศรษฐกิจ การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม การติดตามข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และวิถีชีวิตของหมู่บ้านทุกครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระของบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบพรรณนา

โดยผู้วิจัยจะควบคุมประเด็นศึกษาที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในกรอบของหัวข้อที่จะศึกษาอย่างตรงประเด็น เพื่อรวบรวมประเด็นความคิดเห็นของผู้มีประสบการณ์อย่างเป็นหมวดหมู่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ก่อนจะสรุปผลการศึกษาต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา วิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนาม เอกสารที่เกี่ยวข้องและประสบการณ์ของผู้วิจัย เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย และปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย สามารถแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 นายจรูญ การะเกตุ ผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชน ม.1 ต.บางเตย อายุ 51 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นับถือศาสนาพุทธ ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 10 ปี
- 1.2 นางปราณี ทวีรส ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/ประธาน อมส. ม.2 ต.บางเตย อายุ 57 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นับถือศาสนาพุทธ ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 20 ปี
- 1.3 นายเทิดศักดิ์ อินฉ้วน ผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ต.บางเตย อายุ 48 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธ ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 12 ปี
- 1.4 นายสมชัย นิลรักษ์ ประธานชุมชน/ประธานชมรมผู้สูงอายุ ม.4 ต.บางเตย อายุ 67 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธ ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 8 ปี
- 1.5 นายสุวิทย์ วาหารักษ์ ประธานชุมชน ม.5 ต.บางเตย อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.4) นับถือศาสนาอิสลาม ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 30 ปี
- 1.6 นายสมยศ วาหารักษ์ ผู้ใหญ่บ้าน ม.6 ต.บางเตย อายุ 55 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญา นับถือศาสนาอิสลาม ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 30 ปี
- 1.7 นางนวลศรี วาหารักษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/อสม. ม.6 ต.บางเตย อายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นับถือศาสนาอิสลาม ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 2 ปี
- 1.8 นายมนตรี ปริดาผล ผู้ใหญ่บ้าน ม.7 ต.บางเตย อายุ 44 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.6) นับถือศาสนาพุทธ ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 9 ปี

1.9 นางสาวกัญญา วาหารักษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/ประธาน อสม. ม.8 ต.บางเตย อายุ 54 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นับถือศาสนาอิสลาม ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 25 ปี

1.10 นางจรีรัตน์ หมั่นการ ประธาน อสม. ม.9 ต.บางเตย อายุ 55 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นับถือศาสนาอิสลาม ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 5 ปี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ตำบลบางเตย พบว่า มีอายุตั้งแต่ 44 ปี – 67 ปี ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งในหมู่บ้านมากกว่า 1 ตำแหน่ง และมีความรู้ความสามารถในระดับดี มีความหลากหลายในการนับถือศาสนา รวมทั้งมีประสบการณ์ทำงานมาหลายปี เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย

2.1 การสร้างความปรองดองสมานฉันท์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่า ผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธานคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อให้เกิดความสามัคคีภายในหมู่บ้าน ตามมาตรา 27 (2) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน หรือตามที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ ประกอบกับข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประณีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการประณีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน เกี่ยวกับ คดีแพ่งทุกประเภท และคดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้ โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประณีประนอมข้อพิพาท และข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน รวมทั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นประจำทุกปี เพื่อให้ประชาชนมีความปรองดองสมานฉันท์ ผู้เห็นต่างทางความคิดสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย ตลอดจนนำยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตย จะใช้หลักการเจรจาไกล่เกลี่ย และอาศัยความเป็นพี่น้องสนิทคุ้นเคยกัน มีการจัดประชุมพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับเสี่ยง

ส่วนใหญ่ โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วย และจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์และเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในหมู่บ้าน

2.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตรี วรยศสาม แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 โดยเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามข้อ 23 (3) แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ในการรวบรวมแผนงาน กิจกรรม โครงการ และข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน สำหรับรองรับการขอสนับสนุนงบประมาณหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ก็จะต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และส่วนราชการในพื้นที่ เพื่อให้การจัดทำพัฒนาหมู่บ้านเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็มีลักษณะคล้ายกับการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการปกครองหมู่บ้านว่าจะไปในทิศทางใดและมีเป้าหมายอย่างไร โดยคณะกรรมการหมู่บ้านต้องยึดหลักนิติธรรม ต้องไม่ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติ ต้องไม่กระทำโดยทุจริต ต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเนื่องมาจากมาจากการกำหนดนโยบายหรือจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราษฎร และต้องเป็นไปตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตยจะเป็นองค์กรหลักในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดประชุมประชาคมเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากเวทีประชาคมของหมู่บ้าน รวมทั้งมีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการและบรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การ

สร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายในหมู่บ้าน การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินของหมู่บ้าน การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามข้อ 23 แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ซึ่งการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านจะมีความสำคัญในการใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้านเพื่อจัดการปกครองราษฎรให้เกิดความสงบเรียบร้อย และควรนำหลัก 9 ดี ของโมเดลธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี จังหวัดบุรีรัมย์มาใช้เป็นแนวทาง ประกอบด้วย 1) เป็นคนดี 2) มีปัญญา 3) รายได้สมดุล 4) สุขภาพแข็งแรง 5) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6) สังคมอบอุ่น 7) หลุดพ้นอาชญากรรม 8) จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และ 9) สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม./ชุมชนเมือง)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตย เป็นผู้กำหนดธรรมนูญหมู่บ้านหรือกฎระเบียบหมู่บ้าน โดยผ่านความเห็นชอบจากประชาชนในเวทีประชุมหมู่บ้าน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ และประชาชนทุกคนยินดีปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบของหมู่บ้าน

2.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านโดยคณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยมีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามข้อ 23 (2) แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตยมีหน้าที่รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง และจะเน้นจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสร้างความสามัคคี ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเกิดจากความสมัครใจมิใช่การบังคับและการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันของประชาชนก็ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.5 การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านโดยคณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่

เกี่ยวกับการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร ตามข้อ 23 (2) แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ประกอบกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ.2551 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญในการเสริมสร้างคณะกรรมการหมู่บ้านในฐานะอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยให้มีความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย สร้างความตระหนักรู้ถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นหลักสำคัญ 4 ด้าน คือ (1) การยึดหลักกฎหมาย ความมีเหตุผลและสันติวิธี (2) ยึดหลักเสียซึ่งมากที่ชอบธรรมและรับฟังเหตุผลของเสียซึ่งน้อย (3) ความรับผิดชอบและเสียสละต่อส่วนรวม (4) การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมือง จนสามารถวางตัวเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านและผลักดันให้ประชาชนในระดับฐานรากได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าและนำหลักการวิถีแบบประชาธิปไตยมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตยมีความเป็นกลางทางการเมือง และมีบทบาทการให้ความรู้ประชาธิปไตยแก่ประชาชน เป็นต้นแบบในการไม่ซื้อสิทธิ ขายเสียง รวมทั้งมีความเสียสละและจิตอาสา

2.6 การจัดประชุมลงมติหรือประชามหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ประชุมร่วมกันเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยการประชุมให้กระทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าฟังได้ และต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการหมู่บ้านทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม สำหรับการลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียซึ่งมากเป็นเกณฑ์ และกรณีเป็นเรื่องสำคัญหรือเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของราษฎรในหมู่บ้านให้คณะกรรมการหมู่บ้านจัดให้มีการประชุมประชามหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวได้ ตามข้อ 40 41 42 43 และ 44 แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ซึ่งการดำเนินการจัดประชุมลงมติของคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็เปรียบเสมือนการประชุมของคณะรัฐมนตรี โดยยึดหลักเสียซึ่งส่วนใหญ่และยอมรับเสียซึ่งน้อย และใช้มติที่ประชุมเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการหรือเรื่องสำคัญต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตยเป็นผู้จัดให้มีการลงมติหรือประชามหมู่บ้าน ผ่านเวทีประชุมหมู่บ้านหรือนัดประชุมเป็นครั้งคราว สำหรับการลงมติจะยึดหลักเสียงส่วนใหญ่ และยอมรับเสียงส่วนน้อย โดยใช้วิธีออกเสียงแบบเปิดเผย (ยกมือ)

2.7 การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

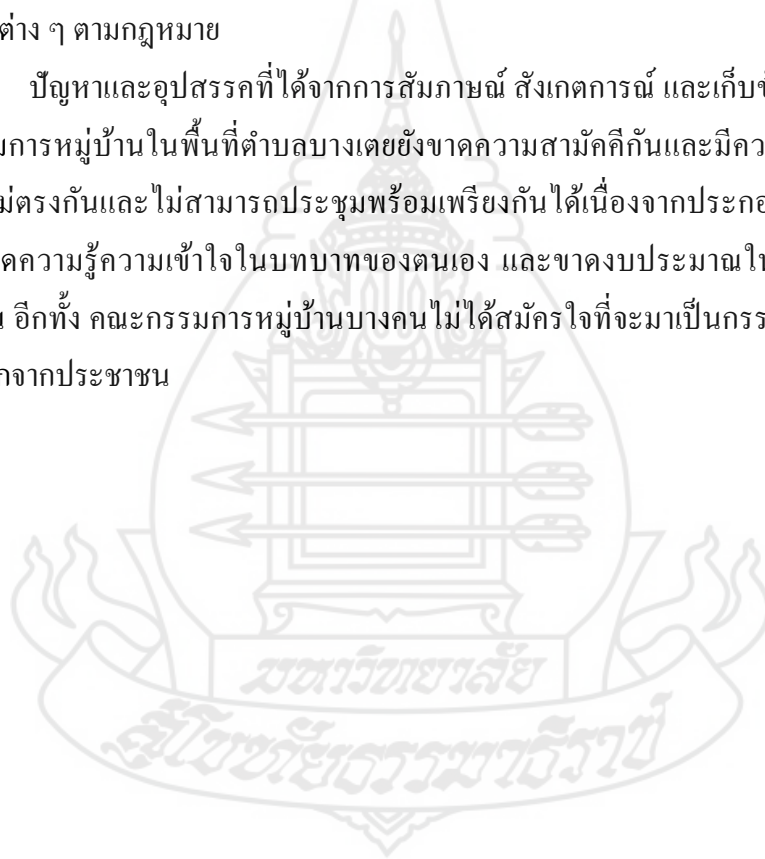
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 - 10 คน ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 16 กำหนดให้มีการประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีคณะกรรมการเลือกประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการ ทำหน้าที่ดำเนินการเลือก และให้นายอำเภอแต่งตั้งปลัดอำเภอประจำตำบล ข้าราชการในอำเภอ 1 คน และกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอนั้น 1 คน เป็นที่ปรึกษาและทำหน้าที่สักขีพยานด้วย สำหรับวิธีการเลือกให้ใช้วิธีเปิดเผยหรือวิธีลับก็ได้ตามที่ประชุมกำหนด ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกันเลือก รองประธาน เภรัญญิก เลขานุการ และคณะทำงานด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) ด้านอำนวยการ (2) ด้านปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย (3) ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน (4) ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ (5) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข (6) ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หรือคณะทำงานด้านอื่น ๆ ที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามระบอบประชาธิปไตยก็เปรียบเสมือนการได้มาของคณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีของรัฐบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตย มาจากการคัดเลือกโดยเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเหมาะสมและมีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมกับหมู่บ้านและได้รับการยอมรับจากประชาชน

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีค่าตอบแทนเป็นรายเดือน คณะกรรมการหมู่บ้านหลายคนยังไม่ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและระดับการศึกษาของกรรมการหมู่บ้านแต่ละคนแตกต่างกันทำให้ผลสัมฤทธิ์การทำงานมีมาตรฐานไม่เหมือนกัน รวมทั้งผู้ใหญ่บ้านหลายคนไม่มีการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน อีกทั้งในบางพื้นที่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ก็ไม่ให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่มีการดูแลสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ตามกฎหมาย

ปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตยยังขาดความสามัคคีกันและมีความเห็นไม่ตรงกัน มีเวลาว่างไม่ตรงกันและไม่สามารถประชุมพร้อมเพรียงกันได้เนื่องจากประกอบอาชีพแตกต่างกัน รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเอง และขาดงบประมาณในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน อีกทั้ง คณะกรรมการหมู่บ้านบางคนไม่ได้สมัครใจที่จะมาเป็นกรรมการหมู่บ้านแต่ถูกบังคับเลือกจากประชาชน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (2) ปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสาร ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและปฏิบัติการ รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน และตัวแทนกรรมการหมู่บ้าน 6 คน รวมทั้งประสบการณ์ในการทำงานของผู้วิจัย มีวิธีการขั้นตอนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ โดยมีข้อสรุปจากผลการศึกษาวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ สำหรับ ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

1.1.1 การสร้างความปรองดองสมานฉันท์

คณะกรรมการหมู่บ้านจะใช้วิธีการพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในหมู่บ้าน โดยอาศัยความสนิทคุ้นเคยส่วนตัว และเน้นจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกรณีเกิดข้อพิพาทจะใช้การไกล่เกลี่ยให้ยุติภายในหมู่บ้าน หากไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ก็จะให้ทางอำเภอหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือ ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้ผู้เห็นต่างทางความคิดสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และแก้ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้านโดยสันติวิธี รวมทั้งตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย ตลอดจนนำยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ก็คือการแก้ไข ปัญหา ความขัดแย้งต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาพิพาทเรื่องแนวเขตที่ดิน ปัญหาความเห็นต่างทางการเมือง หรือปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ให้สามารถยุติลงด้วยสันติวิธี ลดอคติความในชั้นศาลลดความขัดแย้งทางการเมือง ทำให้ทุกหมู่บ้านเกิดความสงบสุข ซึ่งจะส่งผลดี ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพราะว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็น หรือพูดคุยทำความเข้าใจกันได้ทุกเรื่อง จนสามารถหาข้อตกลงกันร่วมได้ โดยยึดหลักการปกครอง โดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (The Majority Rule with Respect to Minority Rights)

1.1.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำ แผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยการจัดประชุมประชาคมเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการ เสนอปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ผ่านความเห็นชอบจากเวทีประชาคมของหมู่บ้าน รวมทั้งมีการ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและรวบรวมแผนงาน กิจกรรม โครงการ และข้อมูลต่าง ๆ ของ หมู่บ้าน สำหรับรองรับการขอสนับสนุนงบประมาณหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่ง ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านก็ต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านกับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และส่วนราชการในพื้นที่เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเป็นไป ด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของ คณะกรรมการหมู่บ้าน ก็มีลักษณะคล้ายกับการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินของ คณะรัฐมนตรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการปกครองหมู่บ้านว่าจะไปในทิศทางใดและมี เป้าหมายอย่างไร โดยคณะกรรมการหมู่บ้านต้องยึดหลักนิติธรรม ต้องไม่ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติ ต้องไม่กระทำโดยทุจริต ต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเนื่องมาจากมาจากการกำหนดนโยบายหรือจัดทำ แผนพัฒนาหมู่บ้าน ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราษฎร และต้องเป็นไปตามหลักการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านก็คือการกำหนดแผนงาน โครงการ กรอบทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงเป้าหมายต่าง ๆ ที่อยากให้เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน โดยมีการกำหนดระยะเวลาดำเนินการและงบประมาณที่ต้องใช้ และมาจากการเสนอความต้องการ ของประชาชนโดยแท้จริง เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านใช้เป็น กรอบแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านหรือรองรับงบประมาณ โครงการจากรัฐบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านก็เหมือนกับการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินของ คณะรัฐมนตรี และถือว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทเหมือนกับคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน โดยใช้หลักการปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน

1.1.3 การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่จัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน โดยผ่านความเห็นชอบจากประชาชนส่วนใหญ่ เพื่อใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้าน ให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย อันได้แก่ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินของหมู่บ้าน การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายภายในหมู่บ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเรื่องอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน หากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะมิบทกำหนดโทษหรือใช้มาตรการทางสังคม ทั้งนี้ การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านจะมีความแตกต่างไปตามบริบทและสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน ก็คือการจัดทำกฎหมายสูงสุด เพื่อให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านปฏิบัติตาม ซึ่งก็เปรียบได้กับรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่กำหนดธรรมนูญหมู่บ้าน และผ่านความเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่ และนำมาประกาศใช้ภายในหมู่บ้าน รวมทั้งจะต้องมีบทกำหนดโทษหรือมาตรการทางสังคมมาลงโทษกับผู้ฝ่าฝืน เช่น หมู่บ้านมีกฎหมายกำหนดว่าห้ามทุกครัวเรือนตัดไม้ทำลายป่าในที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หากผู้ใดฝ่าฝืนจะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ใด ๆ กับทางหมู่บ้าน เช่น เสียสิทธิในการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน เสียสิทธิในการขอรับเงินช่วยเหลือต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งหากทุกหมู่บ้านสามารถจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านได้ครบถ้วนและประชาชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม โดยเคร่งครัดก็จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข เพราะไม่มีการฝ่าฝืนหรือกระทำผิดกฎหมาย และระบบอุปถัมภ์เห็นแก่พวกพ้องหรือระบบนายทุนที่มีอิทธิพลในพื้นที่ก็ลดลง เป็นไปตามหลักนิติรัฐ คือ การปกครองรัฐหรือสังคมซึ่งถือกฎหมายเป็นใหญ่ มิใช่แล้วแต่อำเภอใจของผู้ใช้อำนาจหรือผู้ปกครอง

1.1.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งหรือมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเน้นจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสร้างความสามัคคี ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเกิดจากความสมัครใจมิใช่การบังคับและการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันของประชาชนก็ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ส่งเสริม อนุรักษ์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การลงประชามติ การออกเสียงประชามติ หรือ เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง แต่ไม่มีสิทธิบังคับหรือจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมๆ เช่น การจูงใจให้ซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งจะส่งผลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรมจะส่งผลเสียอย่างมากต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมๆ ของประชาชน จะต้องเป็นไปตามหลักเสรีภาพ (Liberty) คือ ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกตั้งได้อย่างเสรี โดยมีได้ถูกอำนาจอื่นบังคับ และมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ถูกอำนาจอื่นลิดรอนเช่นกัน

1.1.5 การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่สร้างความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และสร้างความตระหนักรู้ถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ราษฎร โดยเน้นหลักสำคัญ ได้แก่ การยึดหลักกฎหมาย การยึดหลักเสียงข้างมากที่ชอบธรรมและรับฟังเหตุผลของเสียงข้างน้อย การยึดหลักความรับผิดชอบและเสียสละต่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมือง ทั้งนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องวางตัวเป็นกลางทางการเมือง เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านและผลักดันให้ประชาชนในระดับฐานรากได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าและนำหลักการวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเพื่อให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดี ตามแนวคิดเรื่องความเป็นพลเมือง (Citizen) ซึ่งกำหนดให้พลเมืองมีหน้าที่เคารพกฎกติกาของสังคม เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และพลเมืองที่ดีจะต้องมีความรู้และความสามารถในการปกครองและถูกปกครอง

1.1.6 การจัดประชุมลงมติหรือประชามติหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ประชุมร่วมกันเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยการประชุมให้กระทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าฟังได้ และต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการหมู่บ้านทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม สำหรับการลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่ก็ต้องยอมรับเสียงข้างน้อย และกรณีเป็นเรื่องสำคัญหรือเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของราษฎรในหมู่บ้าน ให้คณะกรรมการหมู่บ้านจัดให้มีการประชุมประชามติหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมเข้ามาเสนอความคิดเห็นและลงมติเห็นชอบร่วมกัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจในการลงมติเห็นชอบ แผนงาน กิจกรรม โครงการ การใช้จ่ายงบประมาณ หรือการดำเนินการใด ๆ ภายในหมู่บ้านได้ โดย ใช้มติของเสียงส่วนใหญ่ และหากเรื่องใดเป็นเรื่องสำคัญและกระทบต่อประชาชนจะต้องมีการ ประชุมประชาคมเพื่อให้ประชาชนทุกในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นและลงมติ ร่วมกันโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักความเสมอภาค (Equality) คือ ประชาชน ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม หรือทางกฎหมาย โดยปราศจากการแบ่งชนชั้นวรรณะ การดูหมิ่นเหยียดหยาม แลการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐาน การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

1.1.7 การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาใน หมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็มีที่มาจาก การเลือกของ ประชาชนส่วนใหญ่และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรใน หมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 - 10 คน ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ร่วมกันเลือก รองประธาน เภรัญญิก เลขาณูการ และคณะทำงานด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านอำนวยการ ด้านปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ด้าน สังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หรือคณะทำงานด้านอื่น ๆ ที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ หมู่บ้าน ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเหมาะสม และมีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมกับหมู่บ้านและได้รับการ ขอมรับจากประชาชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ว่าจะโดยตำแหน่ง หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ก็ย่อมมาจากการเลือกโดยเสียงส่วนใหญ่จากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกเหมือนกัน ซึ่งเป็นไป ตามหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) ตามแนวทางการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอการปกครอง ร่วมกันใช้อำนาจนี้ ไม่ว่าจะโดยตรงหรืออ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง ซึ่งผู้ที่จะเป็น คณะกรรมการหมู่บ้านก็ถือว่าเป็นตัวแทนประชาชนในหมู่บ้าน จะต้องมีความรู้ ความสามารถ มี ความเหมาะสมและมีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมกับหมู่บ้าน และได้รับการยอมรับจากประชาชนด้วย

จากการสรุปผลการการศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา สามารถจัดลำดับความสำคัญได้ว่า ประเด็นสำคัญที่เป็นจุดเด่นของบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบางเตยคือในเรื่องของการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร เพราะว่า คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการไม่ซื้อสิทธิขายเสียงและมีความเป็นกลางทางการเมือง รวมทั้งเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน ประเด็นต่อมาที่เป็นเรื่องการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพราะว่าด้วยสภาพพื้นที่ของตำบลบางเตยที่มีทั้งผู้นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธทำให้มีความหลากหลายทางประชากร แต่ประชาชนในพื้นที่ก็สามารถอยู่ร่วมกัน ได้อย่างปกติสุข และไม่มีการคูห่มั่น เหยียดหยามกันเรื่องศาสนาแต่อย่างใด ต่อมาคือเรื่องของการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะว่า คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถทำให้ประชาชนเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันได้โดยความสมัครใจ และประชาชนส่วนใหญ่ก็ยินดีปฏิบัติตามกฎหมาย ถัดมาก็เป็นเรื่องของการประชุมลงมติหรือประชามติหมู่บ้าน เพราะว่าทุกหมู่บ้านก็มีการจัดประชุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน และประชาชนที่ไม่ติดภารกิจส่วนตัวก็จะเข้าร่วมประชุมและลงมติเห็นชอบในเรื่องต่าง ๆ สำหรับในประเด็นของการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน และการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อย ที่ยังไม่เข้าใจและไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าที่ควร ส่วนการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านก็ยังไม่ค่อยมีการดำเนินการเลือกให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายแต่อย่างใด

1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังขาดความสามัคคีและมีความเห็นไม่ตรงกัน เพราะมีสาเหตุมาจากการศึกษาที่ต่างกัน นับถือศาสนาที่ต่างกัน หรือประกอบอาชีพที่ต่างกัน เช่น คนที่นับถือศาสนาอิสลามก็ต้องไปละหมาดตามวันเวลาที่กำหนด หรือคนที่ประกอบอาชีพประมงก็ต้องออกทะเลเป็นเวลานานไม่ค่อยมีเวลาว่างให้กับส่วนรวม หรือคนที่มีการศึกษาน้อยหรือมีประสบการณ์น้อย ก็ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือไม่ค่อยเห็นด้วยกับคนส่วนใหญ่ หรือขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ว่าบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านต้องทำอะไรบ้าง และไม่เคยศึกษาหาความรู้หรือเข้าร่วมโครงการอบรมของทางราชการ และบางคนก็มีปัญหาเรื่องงบประมาณส่วนตัว เพราะต้องทำงานหาเช้ากินค่ำ รายได้ไม่เพียงพอ แต่ยังต้องใช้เงินส่วนตัวเติมน้ำมันรถมาประชุมหรือแบ่งปันเพื่อส่วนรวมอีก จึงทำให้เกิดปัญหาเวลาที่ผู้ใหญ่บ้านหรือหน่วยงานราชการนัดประชุมหรือรวมตัวกัน และปัญหาที่สำคัญคือคณะกรรมการหมู่บ้านบางคนไม่ได้สนใจที่จะมาเป็นแต่ถูกบังคับเลือกจากประชาชน เพราะประชาชนเห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ

และมีฐานะทางการเงินที่ดี น่าจะมาช่วยเหลือหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี แต่กลับทำให้เป็นอุปสรรคในการทำงานมากขึ้น เพราะคนเหล่านี้จะไม่ค่อยให้ความสนใจในการเข้าร่วมประชุมหรือร่วมกิจกรรมใด ๆ ของคณะกรรมการหมู่บ้านเท่าที่ควร

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย วิเคราะห์และสังเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่น่าสนใจและขอนำมาอภิปรายผลตามลำดับความสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

จากสมมุติฐานที่ว่า บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านมีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยบูรณาการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และส่วนราชการในพื้นที่ ผ่านความเห็นชอบจากเวทีประชาคมของหมู่บ้าน ในแผนพัฒนาหมู่บ้านจะต้องกำหนดกรอบทิศทางพัฒนาหมู่บ้าน แผนงาน โครงการ กิจกรรม เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานหรือรองรับงบประมาณจากรัฐบาล ถือได้ว่าการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นหัวใจสำคัญที่สุดสำหรับทุกหมู่บ้าน เพราะแผนพัฒนาหมู่บ้านจะต้องเชื่อมโยงและสอดคล้องกับแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด รวมไปถึงยุทธศาสตร์ชาติด้วย เพื่อให้การทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพราะการที่ประเทศชาติจะพัฒนาไปในทิศทางใดก็จะต้องพัฒนาตั้งแต่ฐานรากก็คือหมู่บ้านก่อน และถือว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทเหมือนกับคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน และมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมศักดิ์ แย้มพันธุ์นุ้ย ว่าการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งบูรณาการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน และผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน

2.2 การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน

จากสมมุติฐานที่ว่า บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านมีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่จัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน โดยผ่านความเห็นชอบจากประชาชนส่วนใหญ่ เพื่อใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้านให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย อันได้แก่ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย การคุ้มครองดูแลรักษา

ทรัพย์สินของหมู่บ้าน การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายภายในหมู่บ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเรื่องอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน หากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะมีบทกำหนดโทษหรือใช้มาตรการทางสังคม จึงถือได้ว่า การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน เป็นกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้านเปรียบได้กับรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จัดทำเพื่อให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านปฏิบัติตาม โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่กำหนดธรรมนูญหมู่บ้าน และผ่านความเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่ เช่น หมู่บ้านกำหนดว่าห้ามทุกครัวเรือนตัดไม้ทำลายป่าในที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หากผู้ใดฝ่าฝืนจะได้ไม่รับสิทธิประโยชน์ใด ๆ กับทางหมู่บ้าน เช่น เสียสิทธิในการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน เสียสิทธิในการขอรับเงินช่วยเหลือต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งหากทุกหมู่บ้านสามารถจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านได้ครบถ้วนและประชาชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม โดยเคร่งครัดก็จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข หากหมู่บ้านใดไม่มีธรรมนูญหมู่บ้าน ก็จะทำให้เกิดการไม่เคารพกฎกติกาของสังคม หรือดำเนินการใด ๆ โดยไม่เคารพสิทธิหน้าที่ของตนเองหรือผู้อื่น อาจจะทำให้เกิดความวุ่นวายในหมู่บ้านและนำมาซึ่งความขัดแย้งและเกิดคดีความฟ้องร้องต่อศาลกันได้ เช่น ไม่เคยให้ความร่วมมือกับหมู่บ้าน ไม่เคยเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านแต่เมื่อมีการจัดสรรงบประมาณหรือได้รับประโยชน์ใด ๆ จะมาขอใช้สิทธิเหมือนกับผู้อื่น ทั้งนี้ ควรนำหลักธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ประกอบด้วย 1) เป็นคนดี 2) มีปัญญา 3) รายได้สมดุล 4) สุขภาพแข็งแรง 5) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6) สังคมอบอุ่น 7) หลุดพ้นอาชญากรรม 8) จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง 9) สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม./ชุมชนเมือง) มาใช้เป็นแนวทางจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านด้วย เพราะเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง แบบองค์รวมที่ยั่งยืน และมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉรินทร์งามวงศ์ ว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน มีหน้าที่ปกครองราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมาย และผลการวิจัยของ อนุก ปันทะยม ว่า กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถดำเนินการตามลำพังได้ ต้องอาศัยคณะกรรมการหมู่บ้านโดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน

2.3 การสร้างความปรองดองสมานฉันท์

จากสมมุติฐานที่ว่า บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านจะใช้วิธีการพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในหมู่บ้านโดยอาศัยความสนิทคุ้นเคยส่วนตัว และเน้นจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกรณีเกิดข้อพิพาทจะใช้การไกล่เกลี่ยให้ยุติภายในหมู่บ้าน หากไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ก็จะให้ทางอำเภอหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือ ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

ทำให้ผู้เห็นต่างทางความคิดสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และแก้ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน โดยสันติวิธี รวมทั้งตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย ตลอดจนนำยุทธศาสตร์ กรรมการปกครองไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จึงถือได้ว่า การสร้างความปรองดองสมานฉันท์เป็น ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ทุกหมู่บ้าน เกิดความสงบสุข สามารถลดคดีความในชั้นศาล ลดความ ขัดแย้งทางการเมือง และจะส่งผลดีต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้ เพราะปัญหา ความวุ่นวายของสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันก็มีสาเหตุมาจากความไม่ปรองดองสมานฉันท์ และมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐาปกรณ์ ปีตเมฆ ว่า ความสมานฉันท์ต้องเกิดจากความ ร่วมมือของประชาชนทุกคน ไม่ใช่เกิดจากตัวผู้นำหรือกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนต้องช่วยกัน ระดมความคิด หาวิธีการ ทำอย่างไรจึงจะเกิดความสมานฉันท์ในหมู่บ้าน ส่วนกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำเท่านั้น

จากการอภิปรายผลดังกล่าวข้างต้นในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการ หมู่บ้านในเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน และการสร้างความ ปรองดองสมานฉันท์ ที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หากสามารถเชื่อมโยง แนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับทุกหมู่บ้าน โดยการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ของหมู่บ้านและนำมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้านซึ่งเปรียบเหมือนยุทธศาสตร์ชาติระดับหมู่บ้าน และยึดหลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาความขัดแย้งมา เป็นหลักในการปกครองและพัฒนาหมู่บ้าน ก็จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ คณะกรรมการหมู่บ้านควรปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมาย กำหนดให้ครบถ้วน ในฐานะตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน ให้สมดังคำว่า “คณะรัฐมนตรีของ หมู่บ้าน” เพื่อพัฒนาฐานรากของแผ่นดินคือ “หมู่บ้าน” ให้ไปสู่ความยั่งยืน เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นใน อดีตและปัจจุบันนี้คือ คณะกรรมการหมู่บ้านยังไม่ค่อยรู้บทบาทหน้าที่ ดังนั้น คณะกรรมการ หมู่บ้านทุกคนควรศึกษาระเบียบข้อกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ในหมู่บ้าน หากไม่สามารถศึกษาจากเอกสารได้ ก็ควรปรึกษาผู้มีความรู้ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปลัดอำเภอ หรือนายอำเภอ เป็นต้น

3.2 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย รัฐบาลควรเพิ่มค่าตอบแทนรายเดือนให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เช่นเดียวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และควรจัดอบรมให้ความรู้หรือให้ไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพแก่คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี รวมทั้งจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติและมอบรางวัลแก่คณะกรรมการหมู่บ้านผู้ปฏิบัติงานดีเด่นประจำปี เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เนื่องจากในปัจจุบันคณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีค่าตอบแทนรายเดือนจะมีแต่ค่าบริหารจัดการในการจัดประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านหลายคนเพราะการออกไปปฏิบัติงานแต่ละครั้งก็ต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำดื่ม ค่าน้ำมัน เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2555). คู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาศึกษาดินแดน กรมการปกครอง.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2565). แนวทางขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประจำปี 2565.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2565). แนวทางขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประจำปี 2565.
- ภูมิภักดิ์ พิทักษ์เชือนจันทร์, และคณะ. (2562). ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี. สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิษณุ เครืองาม. (2553). การบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายและนโยบายรัฐบาล. สถาบันพระปกเกล้า กรุงเทพฯ.
- ภัชรีภรณ์ ทาวดี. (2549). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน : ศึกษากรณีอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ฐาปนกรม์ ปัตเมต. (2556). บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- รัตติยา ยินดีสังข์. (2560). บทบาทผู้นำทางการเมืองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- กวีลักษณ์ จินตภูมิ. (2558). คณะกรรมการหมู่บ้านกับแนวคิดพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านชนวนธรรม เขตสายไหม (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พยุงค์ศักดิ์ พลลุน. (2555). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

สมศักดิ์ เข้มพันธุ์นุ้ย. (2560). *บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

อเนก ปันทะยม. (2555). *ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย : กรณีศึกษาบ้านกัวป่าห้า ตำบลถീมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ณรินทร์ งามวงษ์. (2557). *บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัย

ศรีนครัยธรรมราชภัฏ

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย :

กรณีศึกษา

ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

คำชี้แจง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย โปรดตอบคำถามตามความจริงหรือความคิดเห็นของท่าน คำตอบและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถือเป็นความลับ ผู้ศึกษาจะนำคำตอบหรือความคิดเห็นของท่านไปใช้วิเคราะห์ เพื่อการศึกษาและวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

2. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งจะสำเร็จได้หากได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากท่าน และขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

3. แบบสัมภาษณ์ของการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย กรณีศึกษาตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย

ประเด็นการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 ยศ-ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

1.2 เพศ..... อายุ.....

1.3 ที่อยู่.....

1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด.....

1.5 ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....

1.6 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย
กรณีศึกษา ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

1. การสร้างความปรองดองสมานฉันท์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

3. การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน

4. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างที่มีผลกระทบต่อการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่าหนึ่งปัญหา)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

โครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

1. ประวัติความเป็นมาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำเนิดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2486 มาตรา 28 ตรี โดยกำหนดให้หมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง มีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับการกิจที่จะต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน โดยในปี พ.ศ.2524 คณะกรรมการปฏิรูประบอบราชการ และระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เท่าที่ควรเนื่องจาก (กรมการปกครอง 2555 : 8)

- 1) การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ในดุลพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว
- 2) กระบวนการ ทบวง กรม ต่างๆ จัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นซ้ำซ้อนกันหลายรูปแบบ

3) รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอนและต่อเนื่องในการสนับสนุนหมู่บ้าน คณะกรรมการปฏิรูปฯ จึงได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานของหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้การวินิจฉัยเรื่องต่างๆ เป็นไปอย่างรอบคอบ รัดกุม

2) ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เป็นคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ คือ

- ยึดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก

- ยกเลิกคณะกรรมการหมู่บ้านรูปแบบอื่นๆ (ยกเว้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.) ให้ใช้คณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียว

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 ลงมติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก ตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูปฯ และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครอง ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีมาแต่เดิมให้มีประสิทธิภาพ โดยร่วมกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องวางแนวทางดำเนินงานซึ่งได้ตราข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ขึ้น (กรมการปกครอง 2555 : 9)

ต่อมารัฐบาลได้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เนื่องจากปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปโดยรวดเร็ว คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ดังนี้

แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 จึงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 และได้ยกเลิกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 และออกระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้านการปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างบทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 (กรมการปกครอง 2555 : 11)

2. รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน

2.1 ประเภทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามมาตรา 28 ดังนี้ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ประกอบด้วย

1) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน และผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มขององค์กรในหมู่บ้าน

2) กรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน โดยที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

2.2 รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 คีรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการหมู่บ้าน และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 26 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกประธานกรรมการหมู่บ้านจากกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งคนหนึ่ง และจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกประธานคนหนึ่งใดคนหนึ่งเป็นรองประธานคนหนึ่ง และข้อ 27 กำหนดให้ประธานกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเลขานุการและให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเหรัญญิก และข้อ 31 กำหนดให้มีคณะกรรมการทำงานด้านต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน โดยกำหนดให้กรรมการหมู่บ้าน ทุกคนรับผิดชอบงานของคณะกรรมการทำงานด้านต่างๆ

ดังนั้น รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้าน	เป็นประธาน โดยตำแหน่ง
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
3. สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
4. ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน	เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
5. กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ 2-10 คน	เป็นกรรมการ โดยการเลือก

3. การได้มาและพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหมู่บ้าน

3.1 ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะประธานกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง มาจากการเลือกโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านมาตรา 11 ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือก
- (2) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (3) ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(4) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือนจนถึงวันเลิก

และตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ.2551 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุครบหกสิบปี
- (2) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ลาอุปสมบทหรือบรรพชาตามประเพณี มิให้ถือว่ามิใช่ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 (5)
- (3) ตาย
- (4) ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
- (5) หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ
- (6) เมื่อราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ในหมู่บ้านนั้นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ทั้งหมดเข้าชื่อกันขอให้ออกจากตำแหน่ง ในกรณีเช่นนั้นให้นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง
- (7) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของนายอำเภอว่าบกพร่องในหน้าที่ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง
- (8) ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกินสามเดือน เว้นแต่เมื่อมีเหตุอันสมควรและได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ
- (9) ขาดการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุมสามครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันควร
- (10) ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

(11) ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุกห้าปี นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

3.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มาจากผู้ใหญ่บ้านและกำนันท้องที่ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกราษฎรซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ซึ่งต้องพ้นจาก

ตำแหน่งเมื่อครบวาระ 5 ปี และเพราะเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (2) - (7)

3.3 สมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ได้แก่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) สมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) มาจากการเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2562

3.4 ผู้นำหรือผู้แทนหรือองค์กรในหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 ข้อ 6 กำหนดให้ ผู้นำของกลุ่มดังต่อไปนี้ เป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง

- (1) กลุ่มบ้าน ตามประกาศของนายอำเภอ
- (2) กลุ่มหรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิก ซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของทางราชการ ตามที่กระทรวงมหาดไทยประกาศ
- (3) กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิก หรือตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้
 - (ก) เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกไม่น้อยกว่ายี่สิบคน
 - (ข) สมาชิกของกลุ่มไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน
 - (ค) เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน อย่างต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน
 - (ง) เป็นกลุ่มที่มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้ชัดเจน และต้องเกิดจากสมาชิกร่วมกันกำหนด

และการเป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งของผู้นำกลุ่มในหมู่บ้านสิ้นสุดลงเมื่อมีการเลือกผู้นำตามข้อ 9 หรือข้อ 10 ขึ้นใหม่ และการเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งของผู้นำกลุ่มในหมู่บ้านต้องสิ้นสุดลง ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน
- (2) ตาย

(3) เมื่อนายอำเภอมีประกาศให้กลุ่มตามข้อ 6 (1) หรือ (3) สิ้นสุดสภาพของการเป็นกลุ่มหรือขาดคุณสมบัติของการเป็นกลุ่ม

3.5 กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ มาจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็น กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 – 10 คน โดยกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติ เช่นเดียวกับผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน การเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการตามระเบียบ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุม ของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 22 กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละ สี่ปี นับแต่วันที่นายอำเภอได้มีประกาศแต่งตั้งนอกจากออกจากราชการตามวาระ กรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน
- (2) ตาย
- (3) ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
- (4) นายอำเภอมีคำสั่งให้ออก เมื่อสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติ

เสื่อมเสียหรือหากอยู่ในตำแหน่งต่อไปอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยแก่หมู่บ้านได้

4. โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติ หน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้าน แต่งตั้งคณะทำงานต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

(1) คณะทำงานด้านอำนวยการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการหมู่บ้าน รอง ประธานกรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคณะทำงานด้านต่าง ๆ เลขานุการ และเหรัญญิก เป็นคณะทำงาน โดยให้ประธานกรรมการหมู่บ้านและเลขานุการ เป็นหัวหน้าและเลขานุการ คณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ การจัดการประชุม การรับจ่าย และเก็บรักษาเงินและ ทรัพย์สินของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงาน ด้านต่าง ๆ การจัดทำรายงานผลการดำเนินการของคณะกรรมการในรอบปีและงานอื่นใดตามที่ ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(2) คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้า คณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความ เหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วน ร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขการส่งเสริม อุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติ

ตามกฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปราม

ยาเสพติดภายในหมู่บ้าน การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(3) คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่ คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับ คณะทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินการหรือเสนอของงบประมาณจากภายนอก การรวบรวมและจัดทำ ข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(4) คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่ คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่ เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน การพัฒนาและ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(5) คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรใน หมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มี หน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการในหมู่บ้านและการ สงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การสาธารณสุขและงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการ มอบหมาย

(6) คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรใน หมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มี หน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาและ

วัฒนธรรมของหมู่บ้านและงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(7) คณะทำงานด้านอื่น ๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ

5. ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 30 ให้ปลัดอำเภอประจำตำบล กำนัน นายกเทศมนตรี

78

ตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการในตำบล มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการในตำบลนั้น

นอกจากบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้ว นายอำเภออาจแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานของรัฐและบุคคลอื่นใดที่คณะกรรมการเห็นสมควรเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการเพิ่มเติมก็ได้

ที่ปรึกษาคณะกรรมการที่แต่งตั้งตามวรรคสองพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ตาย
- (2) ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
- (3) นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะกรรมการมีมติด้วยคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

6. การบริหารการเงินในหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 36 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ คณะกรรมการ โดยความเห็นชอบของนายอำเภอ อาจมีมติให้จัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านขึ้น เพื่อเป็นกองทุนในการบริหารจัดการและดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ตลอดจนกิจการอันเป็นประโยชน์สาธารณะของหมู่บ้านก็ได้

กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน อาจมีรายได้ดังต่อไปนี้

- (1) เงินที่กลุ่มหรือองค์กรภายในหมู่บ้านจัดสรรให้
- (2) เงินที่ได้รับการอุดหนุนจากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) เงินและทรัพย์สินอื่นที่มีผู้อุทิศให้
- (4) รายได้จากการจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน

ให้คณะกรรมการ โดยความเห็นชอบของนายอำเภอกำหนดหลักเกณฑ์ การใช้
จ่ายเงินของกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านไว้ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายในการจัดการประชุม
- (2) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของคณะกรรมการ
- (3) การจัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน
- (4) การจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน
- (5) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกำหนด

7. การประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และ
การประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

การประชุม ให้กระทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าฟังได้ เว้นแต่
คณะกรรมการจะลงมติให้ประชุมลับ ต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ
จำนวนกรรมการหมู่บ้านทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม การลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียง
ข้างมากเป็นเกณฑ์ เว้นแต่มีกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการกำหนดไว้เป็น
อย่างอื่น กรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ในการลงมติในเรื่องใด ๆ ให้ผู้ที่ทำ
หน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมนั้น มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในฐานะกรรมการหมู่บ้านได้ และใน
กรณีที่มีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้
ขาด ในการพิจารณาเรื่องใด หากที่ประชุมเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องรับฟังความ
ความเห็นของราษฎรในหมู่บ้าน หรือเป็นเรื่องที่จะมีผลกระทบกับวิถีชีวิตของราษฎรในหมู่บ้าน หรือ
เป็นเรื่องที่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการให้เป็นไปตามมติของที่ประชุม
ประชาคมหมู่บ้าน คณะกรรมการอาจมีมติให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็น
ในเรื่องดังกล่าวก็ได้

8. การควบคุมดูแล

ให้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ
หมู่บ้านหรือมติที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทาง
ราชการและให้ปลัดอำเภอประจำตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่
ของนายอำเภอในตำบลที่รับผิดชอบ

9. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

9.1 อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 28 ตริ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

1) คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

2) คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการ จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

9.2 กม.มีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของ กม.พ.ศ.2530 ซึ่งลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอมข้อพิพาทนั้นๆ เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ

(1) คดีแพ่งทุกประเภท

(2) คดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้

80

(3) คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

9.3 การปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐ

คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาบที่จะดำเนินงานในหมู่บ้าน เช่น โครงการ SML กองทุนหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาเสพติด ฯลฯ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านอาจมอบหมายคณะทำงานแต่ละด้าน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของประชาชน

9.4 การกิจประจำกระทรวง ทบวง กรม

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของทุกกระทรวง บวง กรม โดยสั่งการของจังหวัด อำเภอ

9.5 การกิจเฉพาะตามลักษณะพื้นที่

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ

วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามกฎหมายประเทศ ภูมิสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

10. อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย (มาตรา 27)

(1) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน

(2) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น

(3) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(4) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ

(5) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(6) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

81

(7) อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

(8) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกันอันตรายอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย

(9) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

(10) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

(11) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญาดังต่อไปนี้ คือ (มาตรา 28)

ข้อ 1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมาย เกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ

ข้อ 2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ

ข้อ 3 เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้ทำผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยกระทำผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ 4 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่า เป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ 5 ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนัน หรือกรรมการอำเภอตามสมควร

ข้อ 6 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

ภาคผนวก ค

การบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายของรัฐบาล

การบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายของรัฐบาล (สถาบันพระปกเกล้า พฤษภาคม - สิงหาคม 2553)

ความหมายของการบริหารราชการแผ่นดิน หมายถึง

(1) การกำหนดนโยบายสาธารณะว่า จะจัดการปกครองประเทศในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การต่างประเทศในแนวใด และใช้วิธีการใด จึงจะบังเกิดประโยชน์สูงสุด

(2) การปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดเพื่อผลักดันให้นโยบายเกิดผลเป็นจริง เช่น ต้องจัดหาอัตรากำลัง เจ้าหน้าที่ งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และออกกฎระเบียบต่างๆ มารองรับให้พร้อมเพื่อให้นโยบายสาธารณะขับเคลื่อนไปได้หรือแปรผลเป็นรูปธรรมได้

(3) การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ทั้งนี้ เพราะกฎหมายที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบออกมาใช้บังคับนั้น ไม่อาจมีผลในตัวเอง หากแต่ต้องมีการ “บังคับการ” เช่น ถ้ากฎหมายนั้นกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิด ก็ต้องมีการบังคับเอาแก่ผู้กระทำความผิดโดยมีเจ้าหน้าที่จับกุมผู้กระทำผิด มีการสืบสวนสอบสวนและฟ้องคดี

(4) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของบ้านเมืองซึ่งไม่ได้คาดหมายมาก่อน เช่น ภัยธรรมชาติ โรคระบาดความขัดแย้ง ปัญหาชายแดน เป็นต้น

คณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรี หมายถึงคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในการปกครองหรือบริหารประเทศซึ่งภาษากฎหมายเรียกว่า “การบริหารราชการแผ่นดิน” อันแตกต่างไปจากหน้าที่ของรัฐสภาและศาล ในเวลาที่มีประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี จะระบุอำนาจหน้าที่ในประกาศว่า “มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

คณะรัฐมนตรีเป็นคณะบุคคล ประกอบด้วยบุคคลผู้มีตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ หลายคน ได้แก่ นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจเรียกประชุม กำหนดเรื่องที่จะประชุม เป็นประธานในที่ประชุมและขอมติจากที่ประชุม นอกจากนั้นยังประกอบด้วยรัฐมนตรีอื่นๆ ซึ่งจะมีจำนวนเท่าใดสุดแต่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นจะกำหนด ในประเทศไทยปัจจุบันกำหนดให้คณะรัฐมนตรีประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหนึ่งคน และรัฐมนตรีอื่นไม่เกิน 35 คน เท่ากับว่าคณะรัฐมนตรีดังกล่าวอาจกำหนดตำแหน่งให้เป็นรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง ซึ่งจะมีจำนวนมากน้อยเท่าใดก็ได้ แต่รวมกันต้องไม่เกิน 35 คน

นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างๆ นั้น เป็นข้าราชการประเภทหนึ่ง แต่การเข้าดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งอาศัยเหตุทางการเมืองมิใช่เข้ามาโดยการสอบหรือการคัดเลือก และมีได้พ้นไปโดยการเกษียณอายุ จึงเรียกว่า “ข้าราชการการเมือง” ซึ่งต่างจากข้าราชการทั่วไปที่เรียกว่า ข้าราชการประจำ ข้าราชการการเมืองเหล่านี้มีเงินเดือน เงินประจำ

ตำแหน่ง และถ้าดำรงตำแหน่งนาน ระยะเวลาหนึ่ง เมื่อพ้นจากตำแหน่งไปก็จะได้รับเงินบำเหน็จเป็นก้อน หรือเงินบำนาญเป็นรายเดือนอีกด้วย

คำว่า “คณะรัฐมนตรี” เป็นคำที่ใช้ในกฎหมาย มุ่งหมายถึงเฉพาะข้าราชการการเมืองผู้มีตำแหน่งรัฐมนตรีดังกล่าวตรงกับที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า “Council of Ministers” หรือ “Cabinet” ยังมีอีกคำหนึ่งที่ใช้ควบคู่กันคือคำว่า “รัฐบาล” หรือ “Government” ในบางครั้งคณะรัฐมนตรีและรัฐบาลมีความหมายเดียวกัน คือคณะบุคคลฝ่ายการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและบริหารประเทศ แต่บางครั้งคำว่ารัฐบาล อาจมีความหมายกว้างกว่านั้น เพราะรวมไปถึงข้าราชการและเจ้าหน้าที่ทั้งหลายของฝ่ายบริหารอีกด้วย เช่น ตำรวจ ทหาร อัยการ เจ้าหน้าที่สรรพากร สรรพสามิต ป่าไม้ แรงงาน ข้าราชการครู อาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อแยกให้เห็นว่าเป็นคนละฝ่ายกับภาคเอกชน สมาชิกสภาและผู้พิพากษา ตุลาการ แต่คำว่ารัฐมนตรีมีความหมายเฉพาะรัฐมนตรีเท่านั้น ไม่รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่นซึ่งมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติราชการและถือว่าเป็นฝ่ายปกครอง

การเข้าสู่ตำแหน่งของรัฐมนตรี

การเป็นรัฐมนตรีต้องมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำและลงนามรับผิดชอบ เรียกว่า รับสนองพระบรมราชโองการ ส่วนการจะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรถวายคำแนะนำและรับสนอง พระบรมราชโองการ ขั้นตอนในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีตามลำดับดังนี้

- (1) เริ่มจากการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งจะต้องจัดขึ้นในวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร
- (2) คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้ง
- (3) รัฐบาลเสนอให้มีการตราพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภา
- (4) เสด็จพระราชดำเนินไปทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญทั่วไปครั้งแรก
- (5) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (6) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (7) ประธานสภาผู้แทนราษฎรเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

บุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีภายใน 30 วัน นับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรก ในการเสนอชื่อผู้ควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรรับรอง

- (8) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีตามมติของสภาผู้แทนราษฎร
- (9) นายกรัฐมนตรีคัดเลือกบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีแล้วนำความกราบบังคมทูล
นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
- (10) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งรัฐมนตรี
- (11) นายกรัฐมนตรีนำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่
- (12) คณะรัฐมนตรีประชุมปรึกษาเพื่อร่างนโยบาย

(13) คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติไว้วางใจ ภายใน 15 วัน นับ
แต่วันเข้ารับหน้าที่ตาม (11)

(14) คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินได้โดยสมบูรณ์

การควบคุมและการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน

การเป็นรัฐมนตรีนั้นมิใช่จะบริหารราชการอย่างใดก็ได้ หากแต่จะต้องบริหารไปตามที่
รัฐธรรมนูญกำหนด และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรต่างๆ ดังนี้

(1) คณะรัฐมนตรีต้องบริหารราชการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และ
นโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา

(2) รัฐมนตรีแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตนตาม
สายงานที่ตนได้รับมอบหมายให้ดูแล และต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของ
คณะรัฐมนตรีแม้ตนจะไม่ได้รับผิดชอบในสายงานนั้นก็ตาม แต่เมื่อนโยบายทั่วไปหรือเป็นมติ
คณะรัฐมนตรีก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

(3) การรับผิดชอบ หมายถึงการที่อาจถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิก
วุฒิสภาใช้อำนาจควบคุมการบริหารราชการได้ดังนี้

ก. ตั้งกระทู้ถามให้ตอบเป็นลายลักษณ์อักษรในราชกิจจานุเบกษาหรือ
ตอบด้วยวาจาในที่ประชุมสภาฯ

ข. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจเข้าชื่อยื่นญัตติเพื่อเปิดอภิปรายลงมติไม่
ไว้วางใจ

ค. สมาชิกวุฒิสภาอาจเข้าชื่อเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลง
ข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไม่มีการลงมติ

(4) หากรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีบริหารประเทศหรือมีมติสั่งการใดเป็น
ความผิดต่อกฎหมายหรือไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ อาจมีการฟ้องคดีต่อศาลเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา

หรือคดีปกครอง และอาจมีการยื่นเรื่องให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พิจารณาวินิจฉัยหรือตรวจสอบ เป็นต้น

(5) ถ้าปรากฏว่านายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาฯ เท่าที่มีอยู่หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน อาจเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวน หากมีมูลก็จะได้ส่งเรื่องให้วุฒิสภามีมติถอดถอนต่อไป

(6) นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติภายในสามสิบวันเมื่อเข้ารับตำแหน่ง และเมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี

การพ้นจากตำแหน่งของรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม ต้องคำพิพากษาให้จำคุก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมติไม่ไว้วางใจ กระทำการอันห้ามตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด มีพระบรมราชโองการให้ออก หรือวุฒิสภามีมติถอดถอน อย่างไรก็ตามในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียวพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าเพราะเหตุใด คณะรัฐมนตรีที่เหลือทั้งหมดต้องพ้นจากตำแหน่งด้วย นอกจากนั้นเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะรัฐมนตรีลาออกทั้งหมด รัฐมนตรีย่อมพ้นจากตำแหน่งทั้งหมดด้วยเช่นกัน

แนวทางในการบริหารราชการแผ่นดิน

(1) รัฐมนตรีแต่ละคนแยกกันปฏิบัติภารกิจไปตามสายงานของตนในกระทรวงที่ตนรับผิดชอบ เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขดูแลกิจการภายในกระทรวงดูแลการแต่งตั้งโยกย้าย การอนุมัติงบประมาณ โครงการ และกำกับดูแลการปฏิบัติตามนโยบายในสายงานการแพทย์สาธารณสุข สุขภาพอนามัย เป็นต้น

(2) ในกิจการบางเรื่อง รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งไม่อาจอนุญาต อนุมัติ หรือเห็นชอบได้เอง จำเป็นต้องเสนอเรื่องที่ประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณาร่วมกันตามที่กฎหมาย มติ

คณะรัฐมนตรี พิจารณาร่วมกันตามที่กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี กฎระเบียบหรือนายกรัฐมนตรี กำหนดไว้

มติคณะรัฐมนตรีจะขัดหรือแย้งต่อกฎหมายไม่ได้ มติคณะรัฐมนตรีทั้งหลายจะมีการเปิดเผยทั่วไปหรือตรวจสอบได้ ปกติแล้วจะมีการแถลงมติสำคัญทุกครั้งที่การประชุมสิ้นสุดลง ส่วนมติอื่นๆ ที่ไม่มีการแถลง ผู้สนใจอาจขอทราบหรือตรวจสอบได้ที่สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีหรือส่วนราชการที่เป็นฝ่ายคำขอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณามีมติคณะรัฐมนตรีนั้นๆ

หลักการบริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีจะต้องบริหารประเทศไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายของคณะรัฐมนตรี และมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีหลักการว่า การบริหารราชการแผ่นดินจะต้องเป็นไปดังนี้

- (1) ต้องชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นไปตามหลักนิติธรรม
- (2) ต้องไม่ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติ
- (3) ต้องไม่ปฏิบัติน้อยกว่าหรือเกินเลยไปจากที่กฎหมายกำหนด
- (4) ต้องไม่กระทำโดยทุจริต

87

(5) ต้องไม่แสวงหาประโยชน์ใส่ตนหรือผู้อื่นเนื่องจากการกำหนดนโยบาย การใช้ดุลพินิจ หรือการสั่งการของตนอันผิดไปจากกรณีปกติหรือมีประโยชน์ส่วนตัวแอบแฝง

(6) ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราษฎรโดยไม่จำเป็นหรือไม่เป็นธรรม

(7) ต้องเป็นไปตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

(8) ต้องเป็นไปตามหลักวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือธรรมาภิบาล

กล่าวคือ ชอบด้วยกฎหมาย โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีเหตุผลอธิบายได้ มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องหรือผู้รับผลกระทบตามสมควร มีความคุ้มค่า มีคุณธรรมและอาจมีการประเมินได้

การบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่เป็นไปตามหลักข้างต้น นอกจากชื่อได้ว่าเป็นการบริหารราชการที่ไม่ดีแล้ว ผู้บริหารอาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายในทางแพ่ง อาญา ทางปกครอง หรือในทางการเมืองได้ เช่น มีการตั้งกระทู้ถามจากสมาชิกรัฐสภา มีการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจมีการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 มีการยกเลิกเพิกถอนคำสั่งหรือการกระทำ หรืออาจมีการเข้าชื่อขอให้พิจารณาถอดถอนรัฐมนตรีจากตำแหน่ง เป็นต้น

ความหมายของการแถลงนโยบาย

การแถลงนโยบายคือการแจ้งหรือรายงานให้สมาชิกรัฐสภาทราบว่ารัฐบาลมีแนวทางหรือ ทิศทางการปฏิบัติงานอย่างไร ในทางการเมืองถือว่าการแถลงนโยบายเป็นเหมือน คำมั่นหรือสัญญาประชาคมอย่างหนึ่ง รัฐธรรมนูญจึงระบุว่ารัฐบาลต้องบริหารราชการแผ่นดิน ตามที่ตนกำหนดไว้ในนโยบาย ว่าไปแล้วการแถลงนโยบายเป็นทั้งการแสดงความรู้ในปัญหา การแสดงวิสัยทัศน์ การกำหนด ทิศทางการทำงาน และการขอความร่วมมือจากฝ่าย นิติบัญญัติ

เหตุใดรัฐบาลจึงต้องแถลงนโยบาย

รัฐบาลที่จะเข้าทำงานหรือบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายต่อที่ ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเสียก่อน มิฉะนั้นแล้วแม้จะได้รับการแต่งตั้งและถวายสัตย์ปฏิญาณแล้วก็ยัง ไม่อาจเข้าทำงานได้ ข้อนี้เป็นเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่ พ.ศ.2492 นับว่าทันสมัย เพราะสมัย นี้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ มักต้องแถลงนโยบายแสดงวิชั่น แถลงวิสัยทัศน์ หรือแถลง ยุทธศาสตร์ก่อน

การแถลงนโยบายก่อนเริ่มทำงานเป็นกิจที่สำคัญของรัฐบาลในระบบรัฐสภาเพราะ ตอนเลือกตั้ง ประชาชนไม่ได้เลือกรัฐบาลโดยตรง แต่เลือก ส.ส. แล้ว ส.ส. จึงไปเลือกนายกรัฐมนตรี กันเองอีกทีหนึ่ง นายกรัฐมนตรีนั้นบางทีก็ตั้งรัฐบาลผสมจากหลายพรรค บางสมัยเคยเอาคนนอกมา เป็นนายกรัฐมนตรีด้วยซ้ำ การแถลงนโยบายสำหรับคนไม่เคยผ่านการเลือกตั้งจึงยิ่งสำคัญ ควรให้ สภาผู้ว่าใครจะทำอะไรที่ไหนเมื่อไหร่และอย่างไร

ที่มาของนโยบายรัฐบาล

นโยบายของรัฐบาลมาจากไหน เขียนขึ้นจากอะไร ข้อนี้อธิบายได้ว่าใครเป็น รัฐบาล คนนั้น พรรคนั้นก็มีสิทธิกำหนดนโยบาย โดยมากเป็นนโยบายสมัยหาเสียงเลือกตั้ง เมื่อ ได้มาจัดตั้งรัฐบาลก็ต้อง

พยายามเอามาใส่เป็นนโยบาย และถือว่าการที่ประชาชนเลือกเข้ามามากจนได้เป็นรัฐบาลแสดงว่า คนนิยมนโยบายนั้นๆ แต่บางทีเรื่องก็ไม่ง่ายอย่างที่ว่ามานี้ เพราะเมื่อจะจัดตั้งรัฐบาลกลายเป็นการ ตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรคซึ่งแม้แต่ละพรรคจะไม่ถึงขนาดมีนโยบายขัดแย้งกันเนื่องจากทุกพรรคต่าง ก็มีนโยบายเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เหมือนๆ กัน แต่รายละเอียดและวิธีปฏิบัติอาจ ต่างกันได้ หรือเน้นไม่ตรงกัน

ภาคผนวก ง
ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ตี

ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ตี

ตามที่จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี B – CM Model : Buriram Case Management Model มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด ซึ่งได้มีการ

กำหนดเป้าหมายสูงสุดคือ “บุรีรัมย์ สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวนบุรีรัมย์ ครอบคลุมเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน” และกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ จำนวน 9 ประการ (9 ดี) ประกอบด้วย 1) เป็นคนดี 2) มีปัญญา 3) รายได้สมดุล 4) สุขภาพแข็งแรง 5) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6) สังคมอบอุ่น 7) หลุดพ้นอาชญากรรม 8) จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และ 9) สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม./ชุมชนเมือง) พร้อมทั้งกำหนดให้ทุกหมู่บ้านมีธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม.) นำธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี สู่การปฏิบัติโดยการจัดทำแผนชีวิตหมู่บ้าน ซึ่งกำหนดนวัตกรรม (โครงการ/กิจกรรม) สู่ความสำเร็จ เพื่อเป็นการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังคมในระดับหมู่บ้าน นั้น

จังหวัดบุรีรัมย์พิจารณาแล้วเห็นว่า ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2558 กำหนดให้การจัดทำแผนพัฒนาสามปี ต้องสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของประชาคมและชุมชน ดังนั้น จึงขอให้อำเภอประสานขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ นำโครงการ/กิจกรรมสู่ความสำเร็จในแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน (แผนชีวิตหมู่บ้าน) บรรจุไว้ในแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2559-2561) และพิจารณาสนับสนุน โดยการกำหนดไว้ในเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559 เป็นต้นไป ตามความเหมาะสมและสถานะทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี วิถีสร้างชาติสันติสุข เกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ในการทำงานตลอดระยะเวลากว่า 32 ปี ของท่านเสรี ศรีหะโตย อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง (ปี 2557) และอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (ปี 2557 – 2559) โดยผ่านการทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมประชาชนและหน่วยงานราชการ ซึ่งมีแนวคิด หลักการและรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการของยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

เนื่องจากหมู่บ้านหรือชุมชนซึ่งเป็นฐานรากที่สำคัญประสบปัญหาที่สำคัญในมิติต่างๆ จนทำให้เกิดความอ่อนแอ ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีช่วยพัฒนาให้ประเทศมีความเจริญ แต่ทางกลับกัน การพัฒนาด้านจิตใจและพฤติกรรมของคนกลับสวนทางกัน ซึ่งพบว่าคนส่วนใหญ่ ไม่ปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ดีงามของศาสนา ไม่ปฏิบัติหรือยึดมั่นในศีลหรือค่านิยม จริตประเพณีที่ดีงาม นำไปสู่ปัญหาต่างๆตามมากมาย

จึงทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า ทำอย่างไร จะสร้างคนดีมีจิตสำนึกและพฤติกรรม
ทำความดี ละชั่ว กัลยาณป ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้มากยิ่งขึ้น คือแนวคิด “การ
สร้างคนดี” ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งยวด

1.2 ปัญหาด้านการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้ว่าการศึกษาจะเน้น
การเรียนรู้คุณธรรมมากขึ้นกว่าเดิมที่เคยเน้นเรื่องการเรียนรู้เก่ง เรียนดี มีความฉลาด ไอคิวสูง แต่ก็
เน้นนักเรียนและนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่ครอบคลุมประชากรนอกสถานศึกษาหรือนอกระบบ
เท่าที่ควร ทำอย่างไรจึงจะเสริมหนุนและเพิ่มเติมองค์ความรู้ทั้งทางวิชาการ ด้านประสบการณ์
ทำงาน รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่าง
ถูกต้อง กระบวนการสร้างองค์ความรู้ หรือ “มีปัญญา” ควรจะต้องทำอะไรและอย่างไร

1.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ (ความยากจนของประชาชน) ยังมีปัญหาการเกิด
ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนสูงมาก (รวยกระจุก จนกระจาย) ทำอย่างไร จึงจะสร้าง
ให้ประชาชนทุกคนรอบครัว สามารถพึ่งตนเองในการสร้างรายได้และลดภาวะหนี้สินได้ หรือ “มี
รายได้สมดุล”

1.4 ปัญหาด้านสาธารณสุข (สุขภาพกายและจิตใจ) เมื่อสังคมมีความ
เจริญมากขึ้น ความเป็นอยู่ อาหารการกินของประชาชน มุ่งความสะดวกรวดเร็ว โดยขาดการดูแล
สุขภาพ ขาดการใส่ใจเรื่องคุณภาพและความสะอาดเท่าที่ควร ทำอย่างไร ประชาชนจะดูแลสุขภาพ
ทั้งร่างกายและจิตใจให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัยให้มากยิ่งขึ้น ทั้งอาหารการกิน การออก
กำลังกาย การเฝ้าระวังอาหารเป็นพิษ/การปนเปื้อนสารพิษและการดูแลสุขภาพจิต เพื่อทำให้เกิด
“สุขภาพแข็งแรง (กายและจิตใจ) ให้มากยิ่งขึ้น

1.5 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีความเจริญและมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว
ประชากรของโลก ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขาดแคลน
ทรัพยากรหรือการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำอย่างไร จึงจะสร้างให้ประชาชนตั้งแต่ระดับ
หมู่บ้าน/ชุมชน มีจิตสำนึก ความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมทุกอย่างจาก
ใกล้ตัว จนถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นของส่วนรวม เพื่อให้หมู่บ้านชุมชน มี “สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์” ให้
มากยิ่งขึ้น

1.6 ปัญหาสังคมขาดความอบอุ่น ปัจจุบันพบว่า นิยมสร้างครอบครัวเดี่ยว
ต่างครอบครัวต่างอยู่ ความสัมพันธ์แบบครอบครัวเครือญาติลดลง ขาดการดูแลและพึ่งพาอาศัยกัน

เหมือนในอดีต ทำอย่างไรจึงจะสร้างสังคมมีความอบอุ่น มีกระบวนการและกลไกใด อย่างไร ที่จะสร้าง “สังคมอบอุ่น” ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

1.7 ปัญหาอาชญากรรม บ้านเมืองมีความเจริญพร้อมกับค่านิยมทางด้านวัตถุและความต้องการความสะดวกสบาย จึงกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองความต้องการ ด้วยการแย่งชิงทรัพยากร แย่งชิงโอกาสและอื่นๆ อันสะสมให้เกิดความโลภ ความหลง กิเลสตัณหาและอุปาทาน ทำอย่างไร จึงจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ จนนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้าน/ชุมชน “หลุดพ้นอาชญากรรม”

92

1.8 ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการจัดการปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน ถึงแม้ภาครัฐโดยหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรม ตลอดจนงบประมาณในการบริหารจัดการเพื่อสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่งบประมาณก็มีข้อจำกัด ทำอย่างไร จึงจะมี “กองทุนพึ่งพาตนเอง” โดยเป็นกองทุนที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งและบริจาคเป็นประจำ เพื่อการบริหารจัดการในการแก้ปัญหาและการพัฒนาในลักษณะการพึ่งตนเอง ในเบื้องต้นให้ได้มากที่สุด

1.9 ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่กลับพบว่า การสร้างกิจกรรมการพัฒนาที่ผ่านองค์กร และกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ยังขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน ทำอย่างไร จะสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) / ชุมชนเมือง (กชช.) เพื่อให้เป็นตัวแทนและเป็นกลไกที่มีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนของตนให้มีความเข้มแข็ง

จากประเด็นปัญหาทั้ง 9 ประการ จึงจำเป็นต้องกำหนดปัจจัยสำเร็จในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา อันเป็นที่มาของตัวแบบสันติสุข 9 ดี (การขับเคลื่อนบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี) ประกอบด้วย

1) สร้างจิตสำนึกและพฤติกรรม ทำดี ละชั่ว กลัวบาป ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา นั่นคือ “เป็นคนดี” เพื่อแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นประการแรก

2) พัฒนาการศึกษาก่อนวัยและเยาวชน ทั้งในและนอกสถานศึกษา พัฒนาปราชญ์ชาวบ้านและองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ “มีปัญญา” เป็นประการที่สอง

3) พัฒนาระบบการและกลไกในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การออม และการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบ การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่ มาถือปฏิบัติ รวมทั้งการรวมกลุ่มอาชีพ รวมกลุ่มการตลาด การสร้างอาชีพ และรายได้ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ (ความยากจน) หรือการ “มีรายได้สมดุล” เป็นประการที่สาม

4) สร้างกระบวนการและกลไกในการกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนดูแลสุขภาพของตน ทั้งสุขภาพและจิตใจ ให้มี “สุขภาพแข็งแรง (กายและจิตใจ)” เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข เป็นประการที่สี่

5) สร้างให้ประชาชนได้ตระหนักและรับผิดชอบสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้เกิด “สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์” เพื่อแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นประการที่ห้า

6) ผลักดันให้มีกระบวนการและกลไกในการสร้าง “สังคมอบอุ่น” เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมขาดความอบอุ่น เป็นประการที่หก

93

7) สร้างกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเฝ้าระวัง ป้องกัน ป้องปรามและแก้ไข ให้เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง “หลุดพ้นอาชญากรรม” เป็นประการที่เจ็ด

8) ส่งเสริมให้มีการสร้าง “กองทุนพึ่งตนเอง” เพื่อแก้ปัญหาค่าขาดแคลนงบประมาณในการจัดการปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง เป็นประการที่แปด และ

9) “สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.)” เพื่อแก้ปัญหาค่ามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประการที่เก้า

ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว จะเป็นปัจจัยความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง แบบองค์รวม ที่ยั่งยืนหรือปัจจัย 9 ดี คู่สันติสุขอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ปัจจัยที่ 1

เป็นคนดี ปัจจัยที่ 2 มีปัญญา ปัจจัยที่ 3 รายได้สมดุล ปัจจัยที่ 4 สุขภาพแข็งแรง ปัจจัยที่ 5 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ ปัจจัยที่ 6 สังคมอบอุ่น ปัจจัยที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ปัจจัยที่ 8 กองทุนพึ่งตนเอง ปัจจัยที่ 9

การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.) ซึ่งเป็นที่มาของ “ตัวแบบ (Model) บูร์รัมย์สันติสุข 9 ดี”

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนตัวแบบการพัฒนาดังกล่าวนี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จังหวัดบุรีรัมย์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานขึ้นเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาให้เกิดความสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยกำหนดให้เป็นตัวแบบการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์รายกรณี (B-CM Model : Burrirum Case Management Model)

มาใช้ในการขับเคลื่อนและกำหนดเป้าหมายสูงสุดของจังหวัดคือ “บุรีรัมย์สันติสุขบนความพอเพียง ครอบคลุมเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ 1” ตามปัจจัยความสำเร็จทั้ง 9 ประการ ผู้มีความสันติสุขอย่างยั่งยืน เพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดย B-CM Model เปรียบเสมือนหัวใจของการวางแผน ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาเพื่อให้หมู่บ้าน/ชุมชน มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ถือเป็นสมบัติสาธารณะที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยอิสระ เพื่อช่วยกันพัฒนาหรือเติมเต็มให้เป็นตัวแบบที่มีมาตรฐาน และเกิดประโยชน์ต่อการจัดทำแผนพัฒนาที่มีคุณภาพ และสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน ในการขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ซึ่งเป็นวงจรการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (B-CM Model)

สำหรับ B-CM Model นั้น เป็นการพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์การพัฒนาของอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายเสรี ศรีหะไตร) ตั้งแต่เมื่อดำรงตำแหน่งนายอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเสิงสาง จังหวัดศรีสะเกษ รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี และรองผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา กระทั่งขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง และกลายมาเป็น B-CM Model (Burrirum Case Management Model) เมื่อเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ตามลำดับ ซึ่งเปรียบเสมือน “บันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น” ประกอบด้วย 1) กำหนดเป้าหมายสูงสุด 2) ขั้นที่ 2 กำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จ 3) ขั้นที่ 3 กำหนด

เป้าประสงค์ 4) ขั้นที่ 4 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ 5) ขั้นที่ 5 วางแผนปฏิบัติการ ทั้งระดับต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ 6) ขั้นที่ 6 ปฏิบัติตามแผน ขั้นที่ 7 ติดตาม สรุปและถอดบทเรียน

2. ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี : ว่าด้วยกระบวนการกลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อน

2.1 กระบวนการในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้ให้ความสำคัญกับนโยบายเร่งด่วนควบคู่กับการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกหน่วยงานในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล จนถึงหมู่บ้าน เพื่อสร้างกระบวนการสู่เป้าหมายสูงสุด คือความสันติสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินการในพื้นที่จังหวัดอื่น ดังนี้

1) การชิงภารกิจของรัฐบาล คสช. กระทรวง ทบวง กรม จังหวัดให้เป็นหมวดหมู่ ตามปัจจัยหรือตัวแบบ 9 ดี

2) แต่งตั้งคณะทำงาน Focus Group รับผิดชอบ 9 ดี ระดับจังหวัดและอำเภอ

3) ยึดโยงภารกิจคณะทำงานและส่วนราชการ ผู้นำหมู่บ้าน โดยให้ความสำคัญกับเจ้าภาพหลักในหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน มีคณะกรรมการ 2 ส่วนคือ ส่วนแรกคณะกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าคุ้มบ้าน ผู้นำหรือตัวแทนกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายรองรับ เช่น ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน ผู้นำสมัชชา ผู้นำกลุ่ม ส่วนที่ 2 เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน ซึ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรืออาจเรียกว่า “คณะกรรมการสภาผู้นำหมู่บ้าน” เป็นผู้นำประชาชนในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมในหมู่บ้านร่วมกับทุกหน่วยงาน ทุกกระทรวง

4) สร้างเครื่องมือในการบังคับใช้กฎหมายและจารีตประเพณี ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และส่วนราชการ/หน่วยงานต่างๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกัน สอดสัมพันธ์กัน ด้วยการค้นหาจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของหมู่บ้านชุมชน และข้อระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเข้าสู่กระบวนการยกร่าง และประกาศใช้ “ธรรมนูญหมู่บ้าน สันติสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน” โดยผ่านการมีส่วนร่วมยกร่างจากทุกภาคส่วน การสาบานปฏิญาณตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และประกาศใช้พร้อมกันทั้งจังหวัด เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2557

5) วางระบบการบริหารจัดการเพื่อการขับเคลื่อนให้สอดคล้องกันทุกระดับ ทุกขั้นตอน โดยนำตัวแบบการบริหารจัดการรายกรณีจังหวัดบุรีรัมย์ มาใช้ในกระบวนการขับเคลื่อนภารกิจและการแปลธรรมนูญหมู่บ้านไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลในเชิงคุณภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ ต่อภารกิจของรัฐ โดยการมีส่วนร่วมและเกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริง

6) จัดให้มีระบบประเมินผลการขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ด้วยแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี 100 ข้อ 500 กิจกรรม เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านประเมินกันเองและสรุปเป็นภาพช้างพายบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี (ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด)

7) มีการอบรม ประชุมและตรวจติดตามการดำเนินงานทุกส่วน ทุกอำเภอ อยู่เสมอ ในรอบสัปดาห์และรอบเดือน พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี และใช้

ระบบการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้วยระบบกลุ่มไลน์ ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ในทุกขณะทำงานหรือทุกภารกิจ

2.2 กลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นั้น จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการตามกรอบหลายด้าน เช่น การจัดโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.) ตามกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และใช้ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน เป็นเครื่องมือใช้ B CM Model ขับเคลื่อนกระบวนการบริหารใช้คณะทำงานระดับจังหวัด/อำเภอ คณะเสนาธิการต่างๆ เป็นพี่เลี้ยง การเพิ่มศักยภาพให้คณะกรรมการหมู่บ้าน การสร้างระบบทายาท (กม.น้อย และปลัดหมู่บ้าน) เพื่อสร้างความยั่งยืน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี หมวดที่ 10 ว่าด้วยดีที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (4 ข้อ) ประกอบด้วยด้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการคุ้มบ้าน กรรมการหมู่บ้านฝ่ายเยาวชน (กม.น้อย) การแต่งตั้งปลัดหมู่บ้าน (ปบ.) การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและการประชาคม (3 ข้อ) ด้านการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน 3 ข้อ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน (4 ข้อ) ด้านการสร้างความสำเร็จในการวางแผนและการพัฒนาหมู่บ้าน “บันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น” (1 ข้อ)

2.3 เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

1) ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ในการขับเคลื่อนคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.) ให้เข้มแข็งสามารถปฏิบัติภารกิจตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายหรือการร้องขอจากนายอำเภอ ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ได้วางระบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานให้ กม./กชช. คือการใช้ธรรมนูญหมู่บ้าน/ชุมชนสันติสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลานนำมาเป็นกรอบกำหนดความรับผิดชอบ และหน้าที่ที่รอบการปฏิบัติร่วมกันของทุกคนในหมู่บ้าน/ชุมชนตามกรอบธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

2) ข้อบัญญัติของธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ได้บัญญัติสาระสำคัญต่าง ๆ อันประกอบด้วย หลักการของธรรมนูญหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดของหมู่บ้าน/ชุมชน ข้อห้ามและบทลงโทษต่างๆ ในกรณีไม่ปฏิบัติตาม โดยผ่านกระบวนการในการร่าง

และการยอมรับธรรมนูญของประชาชน แบ่งออกเป็น 9 หมวด จำนวน 99 ข้อ โดยหลักการและความสำคัญของธรรมนูญหมู่บ้าน ตั้งอยู่บนพื้นฐานและสมมุติฐาน ดังนี้

96

1) คนไทยเกิดมาจะต้องอยู่ภายใต้กรอบข้อบังคับ ที่จะต้องปฏิบัติตาม 2 ประการคือ หลักคำสอนทางศาสนา และหลักกฎหมาย

2) ถึงแม้จะมีกรอบข้อบังคับทั้งทางศาสนา และกฎหมาย แต่สภาพสังคมไทยยังมีปัญหาสำคัญเกิดขึ้นทั้งความแตกแยก ยาเสพติด อาชญากรรม พฤติกรรมวัยรุ่น การเอารัดเอาเปรียบ ความผูกพันอาทรต่อการลดลง การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมลดลง การทุจริต แสวงหาผลประโยชน์ที่มีขอบเพิ่มขึ้น

3) ปัญหาในข้อ 2 เกิดขึ้นเนื่องจากคนไทยขาดจิตสำนึกทำดี ละชั่ว กลัวบาป เพราะไม่มีระบบการควบคุมทางสังคมในระดับฐานรากของประเทศคือหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ให้ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่แรกเกิดต่อเนื่องจนตาย

4) จึงจำเป็นต้องมีการสร้างธรรมนูญหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ให้เป็นหลักจริยศาสตร์ เป็นกฎควบคุมทางสังคม จากการมีส่วนร่วม และมติเห็นชอบของทุกคนในหมู่บ้าน

5) ธรรมนูญหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ต้องประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญคือ หลักคำสอนทางศาสนา ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต ให้ยึดมั่นทำดี ละชั่ว กลัวบาป พึ่งพาตนเอง มีเมตตาธรรม ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เชื่อในนรก สวรรค์ จาริด อันทรงคุณค่าที่ทำให้หมู่บ้านมีสันติสุข มาตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งทุกคนต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืน จนชั่วลูกหลานหลักกฎหมายที่เป็นพื้นฐานให้คนเคารพ รักษา และปฏิบัติตามกฎหมาย และหลักปฏิบัติ และนวัตกรรมแบบสมบูรณ์รอบด้านที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยสันติสุข ท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ และนอกประเทศ

6) ต้องมีการปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด โดย มีพิธีปฏิญาณสาบานตนปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน มีกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมอย่างเข้มข้น มีการกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามธรรมนูญ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน จะมีการลงโทษตามที่บัญญัติไว้และหากเป็นการกระทำผิดกฎหมาย กม.จะส่งเรื่องให้ตำรวจดำเนินคดี และมีหอธรรมนูญ เป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมนูญหมู่บ้าน

7) ธรรมนูญหมู่บ้าน และชุมชนเมือง จึงเป็นคัมภีร์สำคัญยิ่งต่อการสร้างรากฐานคุณธรรม จริยธรรม และพลังปัญญา นำพาประเทศไทยสู่สันติสุขที่ยั่งยืน

8) ธรรมนูญหมู่บ้าน ที่มีความสมบูรณ์ครอบคลุมทุกด้านเป็นคัมภีร์ เป็นแผนที่นำทางเป็นรากฐาน สร้างชาติสันติสุขที่แท้จริง และยั่งยืน ด้วยพลังการจัดการพึ่งพาตนเองของประชาชน คือ “ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี”

2.4 คำกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณสาบานตน

นอกเหนือจากมีธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ซึ่งเปรียบเสมือนกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้านแล้วทุกคนในหมู่บ้าน โดยการนำของ กม. จะทำพิธีกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณสาบานตน ในวัน

สำคัญๆทั้งทางราชการและวันสำคัญทางศาสนาหรือแม้กระทั่งก่อนการทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะร่วมกัน โดยคำกล่าวจะมีทั้งหมด 12 ข้อ

3. ระบบปฏิบัติการในการขับเคลื่อนปัจจัย 9 ดี ผู้ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนที่เป็นรูปธรรม

3.1 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 1 : เป็นคนดี

ในการกำหนดคปัจจัยสู่ความสำเร็จ คณะทำงานปัจจัยที่ 1 ได้ค้นหา KSF : Key Success Focus เพื่อให้คนเป็นคนดี ประกอบด้วย 1) กลัวบาป 2) ละจากการทำชั่ว 3) ทำแต่ความดี จากนั้นจึงค้นหาจารีตประเพณีและเครื่องมือในอดีตที่จะทำให้ KSF ทั้ง 3 อย่างบรรลุผล ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้คนกลัวบาปคือ ความเชื่อในนรก และสวรรค์ ว่ามีจริง หากคนไม่กลัวบาปก็จะทำชั่ว และหากกลัวบาป จะไม่ทำชั่ว นั่นคือการเป็นคนดี จึงได้มีการถอดบทเรียน เชื่อมกฎหมายและจารีตประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น บัญญัติไว้ในธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี และแปลงไปสู่กิจกรรมสำคัญที่ดำเนินการในปีปัจจัยที่ 1 โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นตัวแทนรับผิดชอบประกอบด้วย

1) กิจกรรมปลูกจิตสำนึกกลัวบาป เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและศรัทธา การยอมรับและปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้านทุกหมวดทุกข้อ ประกอบการใช้การกลัวบาปเป็นกระดุมเม็ดแรก จึงนำมาสู่กระบวนการดำเนินการ ทั้ง 2,546 หมู่บ้านในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1.1) ทำการประมุขชี้แจงทำความเข้าใจ เพื่อเสนอแนะ แก่ไขหรือดำเนินการ

1.2) การประชาคมลงมติให้ความเห็นชอบทุกหมู่บ้าน สมาชิกทุกคนครอบครัววงลายมือชื่อ และประทับลายพิมพ์นิ้วมือในการรับรองประกาศใช้และการปฏิญาณตน

1.3) คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชน มีการจัดพิธีประกาศใช้และปฏิญาณตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลปู่ตา พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์ พร้อมกันทุกหมู่บ้าน ทั้งจังหวัดในวันที่ 22 ตุลาคม 2557 และในวันเดียวกันได้รวบรวมธรรมเนียมหมู่บ้านของทั้ง 2,546 หมู่บ้าน ไปปลูกเสกและปฏิญาณต่อพระเจ้าใหญ่ วัดศรีษะแรด ตำบลมะเฟือง อำเภอพุทธไธสง และกระทำพิธีถวายธรรมเนียมหมู่บ้าน พร้อมถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) พระผู้สร้างเมืองบุรีรัมย์ (เมืองแปะ) โดยผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ พร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการทุกระดับ นายอำเภอทุกอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4 นอกจากการดำเนินการดังกล่าวแล้ว ได้นำหลักการปฏิญาณตน (คำกล่าวปฏิญาณตน 12 ข้อ) ไปใช้เป็นวิถีในทุกหมู่บ้าน ทุกครั้งที่มีการประชุมหรือทำกิจกรรมสำคัญ จะให้มีการร่วมกล่าวคำปฏิญาณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หอพระธรรมเนียมหมู่บ้าน ทุกครั้งเพื่อเป็นการเตือนสติของทุกคน

2) กิจกรรมการรักษาศีล 5 ทุกบ้าน (ครอบครัว) ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างเดียว แต่เป็นการส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บังคับวิถีให้ประชาชนในทุก

ครอบครัว ร่วมกันปฏิบัติธรรมของแต่ละศาสนาและชาวพุทธต้องรักษาศีล 5 และเข้าวัดฟังธรรม ให้มากที่สุด โดยมีกระบวนการดังนี้

2.1) การเชื่อมหมู่บ้านกับวัดให้ใกล้ชิดกันเหมือนในอดีต เพื่อให้ประชาชนเข้าวัดทำศาสนกิจทุกวัน ทุกสัปดาห์ หรือทุกโอกาส เช่น วันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา

2.2) สร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและราชการ หรือ บวร เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทำดี ละชั่ว กลัวบาปร่วมกัน เป็นประจำ

2.3) นำหลักศีล 5 มาแปลงเป็นจารีตในธรรมเนียมหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนถือปฏิบัติซึ่งจะเป็นการป้องปรามสิ่งไม่ดี (บาป/ความชั่ว) และส่งเสริมการทำความดี

3) กิจกรรมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ ได้แก่ การเปิดเพลงชาติเป็นประจำทุกวัน ช่วงเวลา 08.00 น. และ 18.00 น. การประดับธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ การจัดกิจกรรมวันสำคัญของชาติในโอกาสต่างๆ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและที่ทำการคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้ง การบวงสรวงสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาล

ที่ 1 และสถาบันพระมหากษัตริย์ การส่งเสริมความรู้และการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำรัสต่างๆ เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และพระบรมราโชวาท เป็นต้น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างค่านิยม 12 ประการ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการปฏิบัติตามประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

3.2 การขับเคลื่อนปัจจัยที่ 2 : มีปัญญา

กำหนดไว้ในธรรมนูญฯ หมวดที่ 3 ว่าด้วยดีที่ 2 มีปัญญา 8 ข้อ และแปลงสู่การปฏิบัติโดยมีโรงเรียน/สถานศึกษา ที่นำมาขับเคลื่อนการพัฒนาโดยใช้ตัวแบบการบริหารจัดการรายกรณี B CM Model ซึ่งมีตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนวัดบ้านบ้านฝาง และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นหน่วยงานต้นแบบ โดยดำเนินการดังนี้

1) โรงเรียนวัดบ้านฝาง

1.1) สร้างความเข้าใจในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย นายก อบต. และ ส.อบต.เมืองฝาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครองของประชากรในวัยเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษา

1.2) สสำรวจข้อมูลร่วมกับทุกฝ่าย โดยแบ่งหน้าที่ของแต่ละหมู่บ้าน เป็นข้อมูลสภาพของโรงเรียน

1.3) จัดกลุ่มประชากร ดังนี้

- ระดับอนุบาล มีคณะกรรมการติดตามการเข้าเรียน
- ระดับประถมศึกษา มีคณะกรรมการติดตามการเข้าเรียนและติดตามเด็กที่มีแนวโน้มการออกกลางคัน

99

- ระดับมัธยมศึกษา มีคณะกรรมการติดตามการเรียน

สำรวจความต้องการในการพัฒนาอาชีพความสนใจและความต้องการจากกลุ่มการพัฒนาและจัดหาอาสาสมัครทำหน้าที่ให้ความร่วมมือ วิทยากรช่วยเหลือวิชาชีพพิเศษๆ เป็นต้น

2) ศูนย์การศึกษานอกระบบการศึกษาและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองฝาง

2.1) สสำรวจผู้ไม่รู้หนังสือและขาดโอกาสทางการศึกษา

2.2) จัดทำโครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะแหล่งเรียนรู้ชุมชนคนบุรีรัมย์ เพื่อให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน ได้ค้นคว้าหาความรู้ และช่วยลดปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้

2.3) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ ทุกกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้าน ต้องมีเยาวชนเป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการ เน้นการสร้างระบบทายาท (เยาวชน) เพื่อความต่อเนื่องของกิจกรรม เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญในการลงมือปฏิบัติ และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนข้อมูลความรู้ที่จำเป็นที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำตัวได้ จากปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์

3.3 การขับเคลื่อนปัจจัยที่ 3 : รายได้สมดุล

กำหนดให้มีกระบวนการสร้างรายได้สมดุล ให้ประชาชนทุกครัวเรือนได้แก่ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การออม และการจัดทำบัญชีครัวเรือน การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มาถือปฏิบัติ การรวมกลุ่มอาชีพรวมกลุ่มการตลาด การสร้างอาชีพและรายได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 4 ว่าด้วยดีที่ 3 รายได้สมดุล 7 ข้อ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติในทุกครัวเรือน ได้แก่

มีตู้เย็นข้างบ้าน ATM ข้างกาย โดยส่งเสริมให้ทุกครัวเรือน ปลุกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ การประมง อาชีพเสริมอื่นๆ ตามความเหมาะสมของพื้นที่และศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อการบริโภคหรือจำหน่าย ทั้งนี้โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพดังกล่าวในหมู่บ้าน โดยรับซื้อผลผลิตหรือสินค้าจากแต่ละครัวเรือนเพื่อมาจำหน่ายยังร้านค้าสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน หรือจัดให้มีตลาดนัดในชุมชน หรือตลาดเซาะกราว เพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันในหมู่บ้าน หรือการรวมกลุ่มสินค้าต่างๆ ไปจำหน่ายในตลาด เสมือนมีตู้เย็นข้างบ้าน ATM ข้างกาย รวมทั้งการประสานแหล่งความรู้และแหล่งเงินทุนต่างๆ มาสนับสนุนให้ชุมชน เป็นต้น

3.4 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 4 : สุขภาพแข็งแรง

1) ส่งเสริมการออกกำลังกาย

ตามธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 5 ว่าด้วยดีที่ 4 สุขภาพแข็งแรง โดยเฉพาะข้อ 35 ให้หัวหน้าครอบครัวส่งเสริมให้สมาชิกออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน จัดให้มี

ลานสุขภาพและให้ราษฎรรวมกลุ่มกันออกกำลังกายเป็นประจำ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 30 นาที และให้จัดให้ตั้งกลุ่มออกกำลังกายอย่างน้อย 1 กลุ่ม ทั้งนี้โดยจัดให้มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย มีลานกีฬา เพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายของครอบครัวและกลุ่มดังกล่าว

2) การเยี่ยมบ้านและดูแลผู้ป่วยที่บ้าน

ได้กำหนดให้มีคนในครอบครัวต้องไม่ทอดทิ้งเด็ก คนชรา ผู้ป่วย ผู้พิการ และผู้ป่วยจิตเวช ตามข้อ 37 แห่งธรรมนูญหมู่บ้าน โดยมีกิจกรรมรองรับประกอบด้วย 1) แต่งตั้ง/มอบหมาย กม./อสม. เพื่อติดตามเด็กแรกเกิด – 12 ปี ผู้สูงอายุติดเตียง ผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้ป่วยจิตเวชที่มีอาการรุนแรงและผู้ป่วยระยะสุดท้าย อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน รวมทั้งกระตุ้นให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือด้านอื่นๆ 2) กม./อสม.สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับญาติเพื่อวางแผนในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย 4) กม. ร่วมกับ อสม.และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ให้ความรู้ในการดูแลตัวเองของผู้ป่วยและญาติโดยใช้งบประมาณ จาก อปท./กองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน

3) การตรวจคัดกรองผู้ป่วย

ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญหมู่บ้าน ข้อ 39 คือการส่งเสริมให้ราษฎรในหมู่บ้านเข้ารับการตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นในโรงพยาบาลหรือหน่วยงานสาธารณสุขทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยมีกิจกรรมรองรับประกอบด้วย 1) แต่งตั้ง/มอบหมาย กม./อสม.เพื่อดูแล 2) กม./อสม.สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับญาติเพื่อวางแผนในการดูแลผู้ป่วย 3) กม.สำรวจประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป 4) กม./อสม.และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ดำเนินการตรวจคัดกรองเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูงในกลุ่มเป้าหมาย 5) กม./อสม. และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ให้ความรู้ในการดูแลตัวเองของทั้ง 4 กลุ่ม โดยใช้งบประมาณจาก อปท./กองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน 6) กม./อสม.และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน และกระตุ้นให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือด้านอื่นๆ

4) อาหารปลอดภัย

ตามธรรมนูญหมู่บ้านฯ ข้อ 36 ได้บัญญัติให้ผู้ประกอบการร้านค้า/แผงลอย ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าในหมู่บ้านปฏิบัติตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข และมีจิตสำนึกที่ดีต่อเพื่อนบ้านหรือลูกค้า โดยผลิตและจำหน่ายเฉพาะอาหารที่สะอาด มีคุณภาพ ปราศจากสารพิษหรือสารเจือปนและให้คณะกรรมการหมู่บ้านเฝ้าระวังภัยสุขภาพจากร้านค้าแผงลอย รถเร่และรถหาบ โดยมีกิจกรรมรองรับประกอบด้วย กม.ร่วมกับชาวบ้านขับเคลื่อนเรื่องการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อเพื่อนบ้าน โดยผลิตและจำหน่ายเฉพาะอาหารที่สะอาด มีคุณภาพ ปราศจากสารพิษหรือสารปนเปื้อน และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน เฝ้าระวังสุขภาพจากร้านค้า แผงลอย รถเร่ และหาบเร่ จัดให้มีการณรงค์ประชาสัมพันธ์ แจกเตือนผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ เป็นต้น

3.5 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 5 : สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์

การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 5 ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 6 ว่าด้วยดีที่ 5 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6 ประการ โดยมีเจตนารมณ์ที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของทุกคนในหมู่บ้าน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งในครอบครัวตนเองและหมู่บ้าน กำหนดให้ทุกคนปลูกต้นไม้ทุกปี หากใครตัดต้นไม้ใหญ่ ต้องปลูกทดแทน 10 ต้น เพื่อความยั่งยืน กำหนดให้ทุกคนครอบครัวรักษาความสะอาดและจัดภูมิทัศน์บ้านเรือนให้มีสุขลักษณะ กำหนดให้ทุกคนครอบครัวแยกขยะและบริหารจัดการขยะครัวเรือนของตน และกำหนดข้อห้ามด้านการบุกรุกทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งห้ามก่อกมลพิษ โดยมีกิจกรรมรองรับการขับเคลื่อน เช่น

1) ครอบครัวสะอาด ภูมิทัศน์น่าอยู่

1.1) กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง ในห้องน่าอยู่ โดยทุกครัวเรือนจะต้องรับผิดชอบความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบริเวณบ้านของตนเอง โดยนำหลัก 5 ส (สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย) มาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

1.2) กิจกรรมแยกขยะครัวเรือน ประกอบด้วย ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะที่นำมาทำเป็นปุ๋ยหมักได้เช่น ซากพืช ใบไม้ ขยะที่สามารถนำไปจำหน่ายได้ เช่น กระจาด ขวดพลาสติก แก้ว ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ เป็นต้น

1.3) ถังขยะครัวเรือน ทุกครัวเรือนต้องมีการจัดทำถังขยะของตน ทั้งถังใส่ขยะ หลุมขยะ รวมถึงถังใส่ขยะที่สามารถนำไปทิ้งในที่ทิ้งขยะสาธารณะของหมู่บ้านหรือถังขยะของ อปท. รวมไปถึงการนำไปรวมเข้ากับธนาคารขยะของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ของกองทุนพึ่งตนเองของหมู่บ้าน

2) หมู่บ้าน/คุ้มบ้านสะอาด ภูมิทัศน์น่าอยู่

2.1) การสร้างจิตสำนึก โดยส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน/คุ้มบ้าน ตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพ โดยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในครัวเรือนและบริเวณคุ้มบ้าน ซึ่งสามารถทำได้ทุกโอกาส เช่น การประชุมประชาคม การพูดในเวทีสาธารณะ การกำหนดนโยบายหรือกิจกรรมของหมู่บ้าน เป็นต้น

2.2) กิจกรรมทำป้ายณรงค์/แจ้งเตือน เพื่อให้ปฏิบัติตามหรือให้เห็นความสำคัญในการดูแลรักษาความสะอาด การกำหนดข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติต่างๆ

2.3) กิจกรรมการแบ่งคุ้มบ้านรับผิดชอบ

2.4) กิจกรรมทำความสะอาดและพัฒนาคุ้มบ้าน (5 ส)

2.5) กำหนดที่ทิ้งขยะสาธารณะของหมู่บ้าน หรือของ อปท. รวมถึงการที่หมู่บ้านอาจตั้งธนาคารขยะเพื่อให้แต่ละครัวเรือนนำขยะที่สามารถจำหน่ายได้มารวมกันเพื่อไปจำหน่ายเป็นรายได้ของกองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน เป็นต้น

3) กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ ถึงขยะในครัวเรือน กิจกรรมแยกขยะ ดำเนินการตั้งแต่ปัจจุบันเป็นต้นไป (ทุกวัน) กิจกรรมรณรงค์ กิจกรรมสร้างจิตสำนึก ทำในทุกโอกาสที่เหมาะสม และกิจกรรมทำความสะอาดและพัฒนาหมู่บ้าน ทุกสัปดาห์

3.6 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 6 : สังคมอบอุ่น

กำหนดธรรมนูญหมู่บ้านหมวดที่ 7 ว่าด้วยดีที่ 6 : สังคมอบอุ่น 11 ข้อ ซึ่งมีการผลักดันโดยคณะทำงานด้านสังคมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการสร้างสังคมอบอุ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักหวงแหนแผ่นดินเกิด มีความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน สร้างกระบวนการจิตสาธารณะ การเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือแบ่งเบา กัน ดูแลซึ่งกันและกัน

3.7 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 7 : หลุดพ้นอาชญากรรม

กำหนดในธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 8 ว่าด้วยดีที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม 15 ข้อ ทั้งนี้หัวใจสำคัญของปัจจัยนี้คือ การตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) ดังนี้

1) การเตรียมความพร้อม

1.1) กำหนดหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อจัดตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) และชุดเฉพาะกิจตำบล (จกต.)

1.2) สร้างความตระหนักให้คนในหมู่บ้าน/ตำบล ได้เล็งเห็นภัยคุกคามและบทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

1.3) จัดเตรียมกองกำลังประจำถิ่น ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้ง ชคบ. และ จกต. จะต้องเป็นที่ยอมรับของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้าน

1.4) ส่วนราชการ/หน่วยงาน ต้องสนับสนุน ชคบ.และ จกต.ให้มีศักยภาพในการดูแลรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน

2) การจัดตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) และชุดเฉพาะกิจตำบล (จกต.)

2.1) กำลั้งหลัก หมายถึง กำลั้งประชาชนที่มีตัวตนอยู่จริงในหมู่บ้าน และมีจิตอาสาต่อการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านในฐานะหัวหน้าชุด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ

2.2) กำลังประจำถิ่น หมายถึง กำลังประชาชนที่มีตัวตนอยู่จริงในหมู่บ้าน และมีจิตอาสาต่อการปฏิบัติหน้าที่ประกอบด้วย สมาชิก อส.สำรอง อปพร. ชรบ. ตำรวจชุมชน และลูกเสือชาวบ้าน

3) การเพิ่มขีดความสามารถการป้องกันตนเอง จะมีกิจกรรมการฝึกปกติ การฝึกทบทวน และการฝึกพิเศษของ ชคบ. และ นกต.เป็นระยะ

4) การปฏิบัติและการติดตามผล

4.1) การนำแผนปฏิบัติการของ ชคบ. และ นกต. ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และรายงานผลให้ชุดเฉพาะกิจอำเภอ และอำเภอทราบทุกครั้งหลังเสร็จสิ้นภารกิจ

4.2) การปฏิบัติการร่วมกับ ชคบ. และ นกต.ของหน่วยบังคับบัญชา เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ

4.3) การมอบหมายผู้รับผิดชอบตรวจเยี่ยมให้กำลังใจและร่วมทบทวนการฝึกพร้อมทั้งรับฟังปัญหาการปฏิบัติการของ ชคบ.และ นกต. และรายงานให้อำเภอและจังหวัดทราบ

4.4) การประเมินผลการปฏิบัติงานของ ชคบ. และ นกต.

3.8 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 8 : กองทุนพึ่งพาตนเอง

ธรรมนูญหมู่บ้าน หมวด ว่าด้วยดีที่ 8 : กองทุนพึ่งพาตนเอง ข้อ 76 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง กองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีและเอื้ออาทรกันของคนในหมู่บ้าน และเพื่อพัฒนาจิตใจของคนในหมู่บ้านให้มีคุณธรรม โดยแหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดตั้งฯ ได้มาจากเงินบริจาค เช่น เงินบริจาคในงานฌาปนกิจศพ ผ้าป่าสามัคคี ฯลฯ จากค่าปรับตามธรรมนูญหมู่บ้าน จากเงินอุดหนุนของ อปท. และอื่นๆ เพื่อใช้ในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น เป็นสวัสดิการซื้อเครื่องดื่มแก่ ชคบ. อปพร. ในการเข้าเวรยามหมู่บ้าน ซื้ออุปกรณ์ออกกำลังกายของลานหมู่บ้าน กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา เป็นต้น

3.9 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 9 : การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (กชช.)

ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นั้น จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการตามกรอบหลายด้าน เช่น การจัดโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กบค.) ตามกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และใช้ธรรมนูญหมู่บ้านต้นตีสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน เป็นเครื่องมือใช้ B CM Model ขับเคลื่อน

กระบวนการการบริหารใช้คณะทำงานระดับจังหวัด/อำเภอ คณะเสนาธิการต่างๆ เป็นพี่เลี้ยง การเพิ่มศักยภาพให้คณะกรรมการหมู่บ้าน การสร้างระบบทายาท (กม.น้อย และปลัดหมู่บ้าน) เพื่อสร้างความยั่งยืน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี หมวดที่ 10 ว่าด้วยดีที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (4 ข้อ) ประกอบด้วย ด้านคณะกรรมการหมู่บ้านและการประชาคม (3 ข้อ) ด้านการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน 3 ข้อ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน (4 ข้อ) ด้านการสร้างความสำเร็จในการวางแผนและการพัฒนาหมู่บ้าน บันได้สู่ความสำเร็จ 7 ชั้น (1 ข้อ)

การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ประเทศชาติ สังคมและประชาชนมีความปรองดองสมานฉันท์ ผู้เห็นต่างทางความคิดของคนในชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ประชาชนมีส่วนร่วมป้องกันแก้ไขปัญหาความมั่นคง

1.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ บนพื้นฐานความแตกต่างทางความคิด

1.3 ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาจิตใจ

1.4 สังคมมีความสุข เป็นธรรม และมีโอกาสทัดเทียมกัน เพื่อจัดความเหลื่อมล้ำ

1.5 ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

1.6 คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถดำเนินการจัดทำแผนหมู่บ้านที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และสอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศได้

2. การขับเคลื่อนระดับจังหวัด

- 2.1 มอบหมายผู้ช่วยเจ้าจังหวัดทำหน้าที่รับผิดชอบโครงการฯ จังหวัดละ 1 คน
- 2.2 แจกจ่ายคู่มือตรวจสอบและแต่งตั้งชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ซึ่งกำหนดไว้แล้วตำบลละ 5 คน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอประจำตำบล กำนัน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิที่นายอำเภอพิจารณาเห็นสมควร จำนวน 2 คน ให้สมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน
- 2.3 สนับสนุนการดำเนินงานของปลัดอำเภอประจำตำบล โดยจังหวัดร่วมประชุมและให้การแนะนำอำเภอตามแนวทางที่กรมการปกครองกำหนด
- 2.4 แจกจ่ายคู่มือบันทึกข้อมูลในระบบรายงานอิเล็กทรอนิกส์ตามรูปแบบที่กรมการปกครองกำหนด
- 2.5 ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ทุกอำเภอ ตามแบบ สป.2 สป.3 และ สป.4 ในระบบรายงานอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถูกต้องครบถ้วน
- 2.6 ตรวจสอบติดตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของอำเภอ โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของปลัดจังหวัดและต้องจัดทำรายงานผลการติดตามและผลการประเมินโครงการฯ ทุกอำเภอ เพื่อนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาในลำดับต่อไป

2.7 ดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณในส่วนของการทำการปกครองจังหวัดรับผิดชอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

3. การขับเคลื่อนระดับอำเภอ

3.1 ตรวจสอบและแต่งตั้งชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ซึ่งกำหนดไว้แล้ว ตำบลละ 5 คน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอประจำตำบล กำนัน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิที่นายอำเภอพิจารณาเห็นสมควร จำนวน 2 คน ให้สมบูรณ์และเป็นปัจจุบันก่อนปฏิบัติงานในพื้นที่ทุกครั้ง

3.2 แจกจ่ายชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ที่ได้รับการแต่งตั้งร่วมประชุมวางแผนการปฏิบัติงานในพื้นที่ขับเคลื่อนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในพื้นที่ตำบลให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

3.3 สนับสนุนการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปลอดภัย
 สมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้าน
 (กม.) สามารถจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างความปลอดภัย โดยให้ความสำคัญต่อการ
 แก้ไขปัญหาใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม
 และสาธารณสุข 4) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 5) ด้านอื่นๆ และส่งเสริมสนับสนุน
 ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีความเข้มแข็งสามารถดำเนินการภายในหมู่บ้านให้เป็น “หมู่บ้าน
 อยู่เย็น” อันนำไปสู่ “อำเภอ เป็นสุข” ตามหลักการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ของ
 กรมการปกครอง

3.4 บันทึกข้อมูลในระบบรายงานอิเล็กทรอนิกส์ตามรูปแบบและแนวทางที่
 กรมการปกครองกำหนด

3.5 แต่งตั้งคณะทำงานตรวจติดตามและประเมินผลโครงการสร้างความปลอดภัย
 สมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ระดับอำเภอ เพื่อตรวจติดตามและ
 ประเมินผลการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปลอดภัยประจำตำบล
 โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 และต้องจัดทำรายงานผล
 การตรวจติดตามและผลการประเมินโครงการฯ เพื่อนำเสนอนายอำเภอพิจารณาในลำดับต่อไป

3.6 เบิกจ่ายงบประมาณในส่วนของการทำการปกครองอำเภอรับผิดชอบให้เรียบร้อย
 ตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

4. การขับเคลื่อนในระดับตำบลและหมู่บ้าน

4.1 ชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปลอดภัยประจำตำบลโดยผ่าน
 กลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่ได้รับการแต่งตั้งดำเนินการ ดังนี้

1) ประชุมวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยจะต้องมีเอกสารหลักฐาน
 ได้แก่ หนังสือเชิญประชุม แผนปฏิบัติงาน รายงานการประชุมของชุดปฏิบัติการฯ ที่ได้ประชุมใน
 วาระแรก เป็นต้น

2) ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์
 ในพื้นที่ตำบลให้ครบตามจำนวน 4 ครั้ง โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการปฏิบัติงานดังนี้

ครั้งที่ 1 ชุดปฏิบัติการฯ ประชุมร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้น
 ภายในหมู่บ้าน

ครั้งที่ 2 ชุดปฏิบัติการฯ แจงผลการวิเคราะห์ปัญหา ทั้ง 5 ด้าน ให้ กม. ทราบ พร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหามุมบ้าน 5 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข 4) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 5 ด้านอื่นๆ แล้วให้ กม.ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านแก้ไขปัญหตามแผนปฏิบัติการฯ โดยชุดปฏิบัติการฯ เป็นที่ปรึกษา

ครั้งที่ 3 ชุดปฏิบัติการฯ ติดตามการปฏิบัติงานของ กม. ในการนำแผนแก้ไขปัญหามุมบ้าน 5 ด้าน ซึ่งทำไว้แล้ว (ครั้งที่ 2) โดยให้ กม.วิเคราะห์ ปรับปรุง สรุปผล เป็นแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหามุมบ้าน 5 ด้าน ดังนี้

1) ปัญหาที่สามารถแก้ไขได้เอง โดยประชาชนในพื้นที่ร่วมกัน
แก้ปัญหา

2) ปัญหาที่ไม่สามารถดำเนินการแก้ไข พัฒนา หรือส่งเสริมได้ ซึ่งหมู่บ้านต้องการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัด หรือส่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

ครั้งที่ 4 ชุดปฏิบัติการฯ ติดตามประเมินผลของ กม. ในการนำแผนแก้ไขปัญหามุมบ้าน 5 ด้าน ซึ่งทำไว้แล้ว (ครั้งที่ 3) โดยให้ กม.วิเคราะห์ ปรับปรุง สรุปผล เป็นแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหามุมบ้าน 5 ด้าน ดังนี้

1) ติดตามความก้าวหน้าของ กม. ในการส่งต่อประเด็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไข พัฒนาและส่งเสริมได้ ต่อหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยมอบหมายให้ กม. เป็นผู้นำเสนอผลงาน

2) ทบทวนและตรวจสอบการทำงานของชุดปฏิบัติการฯ และ กม. ครั้งที่ 1 - 4 เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในปีถัดไป

4.1 รายงานผลการปฏิบัติงานของตำบลเป้าหมายปี 2565 เป็นเอกสารให้อำเภอ
ทราบ

ภาคผนวก จ

การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่และหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สามารถนำหลักการสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

1.2 เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดการเผชิญหน้า และสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชาติที่จะยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.3 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน โดยพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

1.4 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตย (อสปช.) ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาแนวทางการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตย

2.1 การดำเนินงานภายในหมู่บ้าน โดยยึดหลักสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย 4 ด้าน

1) ยึดกฎหมาย ความมีเหตุผล และสันติวิธี เช่น การปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค ให้ความสำคัญกับทุกคน เคารพความเท่าเทียมและพยายามที่จะเรียนรู้การอยู่ร่วมกันด้วยการแบ่งปัน เอื้ออาทรต่อกันและไม่ใช้ความรุนแรง เมื่อเกิดความขัดแย้ง เป็นต้น

2) ยึดหลักเสียงข้างมากที่ชอบธรรมและรับฟังเหตุผลของเสียงส่วนน้อย เช่น การตัดสินใจปัญหาต่างๆ เสียงข้างน้อยอาจเหมาะสมกับอีกสถานการณ์หนึ่ง อีกเวลาหนึ่ง ดังนั้นการยอมรับและไม่ละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อยจึงมีความสำคัญ

3) ความรับผิดชอบและเสียสละต่อส่วนรวม เช่น การรู้จักให้ การอนุเคราะห์ผู้อื่น การรับจากผู้อื่น การเสียสละ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง เป็นต้น

4) การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับต่างๆ การแสดงความคิดเห็นสนับสนุน คัดค้าน หรือเสนอแนะต่างๆ อย่างมีเหตุผลและมีใจเป็นธรรม การให้ความร่วมมือในกิจกรรมของส่วนราชการ เป็นต้น

2.2 อสปช. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน มีผลงานเชิงประจักษ์ในการพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและแก้ไขให้เป็นรูปธรรม และสามารถแก้ปัญหาได้จริง

1) การขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในการบริหารจัดการปัญหาและความต้องการของราษฎรในหมู่บ้าน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้านเพื่อการสร้างรายได้ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี การจัดการขยะ เป็นต้น

2) การพัฒนาวิถีแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เช่น การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเพิ่มพูนความรักสามัคคีระหว่างผู้ปกครองท้องถิ่นและผู้ปกครอง การเพิ่มการประชุมเพื่อปรึกษาหารือและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของหมู่บ้านได้แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน

2.3 อสปช. มีการจัดกิจกรรม “ 1 กิจกรรม 1 เดือน 1 หมู่บ้าน ” อย่างเป็นรูปธรรม และมีการรายงานผลให้อำเภอรอบอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน

1) การจัดกิจกรรมเทิดทูนและธำรงไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ โดยไม่มุ่งเน้นกิจกรรมในลักษณะเป็นพิธีการที่ต้องมีคนจำนวนมากมารวมกัน เช่น การประดับธง การจัดสักการะพระบรมฉายาลักษณ์ เป็นต้น

2) การมีจิตสาธารณะ เช่น ทำความสะอาดสาธารณะภายในหมู่บ้าน การคัดแยกขยะ การปลูกป่า การซ่อมแซม ปรับปรุงโรงเรียน วัด หรือสาธารณะสถานอื่นๆ เป็นต้น

2.4 การดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

1) ด้านการสนับสนุนการมีส่วนร่วม เช่น มีการรวมกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็งในหมู่บ้านมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในหมู่บ้าน มีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้าน มีเครือข่ายการพัฒนาที่ร่วมมือช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีความสามัคคีร่วมมือของคนในหมู่บ้าน เป็นต้น

2) ด้านเศรษฐกิจ เช่น สนับสนุนครัวเรือนให้มีการออม มีการสร้างงานในหมู่บ้านเพื่อลดการอพยพแรงงาน ครัวเรือนมีการประกอบอาชีพ โดยคำนึงถึงศักยภาพและทรัพยากรในหมู่บ้าน

3) ผลสำเร็จของการส่งเสริมให้ราษฎรในหมู่บ้านมีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม ปลอดภัยเสถียรและปลอดภัย สามารถเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการหมู่บ้านเพื่อพึ่งพาตนเองได้ โดยคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

2.5 ผลงานเชิงประจักษ์ที่ราษฎรใช้หลักประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้เกิดความเป็นธรรม เกิดความปรองดองสมานฉันท์ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง การลดคดีเข้าสู่ระบบศาล เป็นต้น

2. การขับเคลื่อนในระดับหมู่บ้าน

2.1 ประธานกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตย จัดประชุมคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดกิจกรรม

111

ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในหมู่บ้านของตนเอง โดยไม่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมแบบพิธีการ และกิจกรรมที่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณของหมู่บ้าน ทั้งนี้กิจกรรมการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยฯ ปลุกฝังให้คนในชุมชน/หมู่บ้านเกิดความรักความสามัคคีกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมกับชุมชน หมู่บ้าน ตามหลักการหมู่บ้าน “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) หรือ “บรม” (บ้าน-โรงเรียน-มัสยิด) ต้องดำเนินการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น การจัดกีฬาหมู่บ้าน การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน การส่งเสริมวัฒนธรรมในหมู่บ้าน โดยการจัดกิจกรรม “1 กิจกรรม 1 เดือน 1 หมู่บ้าน” เป็นประจำทุกเดือน ทุกหมู่บ้าน

2.2 ให้ทุกหมู่บ้านดำเนินการสร้างหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยตามผังโครงสร้างให้เป็นปัจจุบันดังนี้

1) ให้ปลัดอำเภอประจำตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ร่วมกันคัดเลือกราษฎรที่มีความเหมาะสมในหมู่บ้าน จำนวน 21 คน เป็นอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.) โดยจะต้องมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า 5 คน ร่วมเป็นอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.)

2) ประธานกรรมการหมู่บ้าน ลงนามประกาศแต่งตั้งราษฎรที่ได้รับคัดเลือก จำนวน 21 คน เป็นอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.)

3) อสปช. จำนวน 21 คน ที่ได้รับการแต่งตั้งตาม 2) ร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธานคนที่ 1 และ 2 เหนรัญญิก เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ และกรรมการ จำนวน 4 คน

4) ปรึชณกรรณการหุ่มบ้าน ลงนามประกาสแต่งตั้ง คณะกรรณการ บรึหาร อสปช. จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ปรึชณ รองปรึชณคนที่ 1 และ 2 เหร็ญญิก เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ และกรรณการ จำนวน 4 คน

2.3 ปรึชณกรรณการบรึหารอาสาสมัครต้นแบบประกาชิปไตยทุกหุ่มบ้าน มี หน้ที่จัดทำประกาสแต่งตั้งอาสาสมัครต้นแบบประกาชิปไตยประจำหุ่มบ้าน (อสปช.) ให้ครบตาม จำนวนและเป็นปัจจุบัน เพื่อให้ปรึชณกรรณการหุ่มบ้านลงนาม ตามตัวอย่างประกาสหุ่มบ้าน ต้นแบบประกาชิปไตยที่แนบมาพร้อมนี้ และติดประกาสไว้ให้เห็นชัดเจนในสถานทีจัดประชุม ราชถูรในหุ่มบ้าน จำนวน 1 ชุด และสำเนาส่งให้อำเภอจำนวน 1 ชุด

2.4 ปรึชณกรรณการบรึหารอาสาสมัครต้นแบบประกาชิปไตยประจำหุ่มบ้าน

1) ราชงานผลการจ้ดกิจกรรมให้อำเภอตามแบบ อสปช.1 เป็นประจำทุก เดือน

2) ส่งประกาสแต่งตั้ง “อาสาสมัครต้นแบบประกาชิปไตยประจำหุ่มบ้าน (อสปช.) ทีได้รับการคัดเลือกให้ปฏิบัติหน้ที่” เพื่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านจะได้ราชงานให้แก่อำเภอ

3) ส่งประกาสแต่งตั้ง “คณะกรรณการบรึหารอาสาสมัครต้นแบบ ประกาชิปไตยเพื่อกำนันจะได้ราชงานอำเภอ

2.5 การจ้ดกิจกรรมของหุ่มบ้านให้เน้นย้ำการสร้างควมสามัคคีปรองดอง กิจกรรมทีสอดคล้อกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านควมมั่นคง นโยบายรัฐบาล การส่งเสริมวิถีชิวิตแบบ ประกาชิปไตย โดยใช้หลักศาสนาของแต่ละพื้นที่มาปรับใช้ การสร้างควมเข้มแข็งของประชาขน ในระดับบุคคล ครอบครัว คุ่มบ้าน/ชุมชน จนถึงเป็นหุ่มบ้านเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.6 สร้างเครือขายสมาชิก อสปช. ระดับหุ่มบ้าน ในการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ ตาม ควมเหมาะสม เช่น กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

3. การขับเคลื่อนในระดับตำบล

3.1 คณะกรรณการบรึหารตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ส่งเสริมสนับสนุน ช่วยเหลือให้การดำเนินงานของอาสาสมัครต้นแบบประกาชิปไตยประจำหุ่มบ้านให้เป็นไปด้ว ควมเรียบร้อย สมบูรณ์

3.2 สร้างเครือขายสมาชิก อสปช. ระดับตำบล โดยพิจารณาจากปรึชณ อสปช. ของแต่ละหุ่มบ้านในการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ ตามควมเหมาะสม เช่น กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

4. การขับเคลื่อนในระดับอำเภอ

4.1 อำเภอกัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่น อำเภอละ 1 หมู่บ้าน ส่งให้จังหวัดเพื่อให้คณะกรรมการระดับจังหวัดพิจารณาคัดเลือกให้ได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

4.2 วิทยากรแกนนำระดับอำเภอร่วมกับคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน จัดทำแผนปฏิบัติการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในหมู่บ้านของตนเองอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

4.3 ขับเคลื่อนโครงการฯ แบบบูรณาการร่วมกับโครงการของหน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่

4.4 จัดตั้งเครือข่าย อสปช.ระดับอำเภอ โดยพิจารณาจากประธาน อสปช.ของแต่ละตำบลให้รวมกลุ่มกันในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

5. การขับเคลื่อนในระดับจังหวัด

5.1 แจกแนวทางการขับเคลื่อน โครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้อำเภอปฏิบัติ

5.2 กำชับให้อำเภอบันทึกข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์ และจัดทำฐานข้อมูลอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้านบันทึกในระบบรายงานอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน

5.3 แต่งตั้งคณะกรรมการและมอบหมายคณะกรรมการลงพื้นที่เพื่อตรวจผลงาน ประชุมพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กรมการปกครองกำหนด เพื่อคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่น

ภาคผนวก ข
การลงพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์งานวิจัย

114

นายจรูญ การระเกตุ ผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชน ม.1 ต.บาง
เตย
อายุ 51 ปี ที่อยู่เลขที่ 37/8 ม.1 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา
ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)
ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 10 ปี
สัมภาษณ์วันที่ 19 กรกฎาคม 2565

	<p>นางปราณี ทวีรส ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/ประธาน อมส. ม.2 ต.บางเตย อายุ 57 ปี ที่อยู่เลขที่ 15/2 ม.2 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ม.3 ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 20 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายเทิดศักดิ์ อินถ้วน ผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ต.บางเตย อายุ 48 ปี ที่อยู่เลขที่ 22/22 ม.3 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 12 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายสมชัย นิลรักษ์ ประธานชุมชน ม.4 ต.บางเตย อายุ 67 ปี ที่อยู่เลขที่ 6/1 ม.4 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 8 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายสุโบ๊ วาหะรักษ์ ประธานชุมชน ม.5 ต.บางเตย อายุ 60 ปี ที่อยู่เลขที่ 10/4 ม.5 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ประถมศึกษา (ป.4) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 30 ปี สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายสมยศ วาหะรักษ์ ผู้ใหญ่บ้าน ม.6 ต.บางเตย อายุ 55 ปี ที่อยู่เลขที่ 9/1 ม.6 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา อนุปริญญา ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 2 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>

	<p>นายนวลศรี วาหารักษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.6 ต.บางเตย อายุ 50 ปี ที่อยู่เลขที่ 77/3 ม.6 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 2 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายมนตรี ปรีดาผล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.7 ต.บางเตย อายุ 44 ปี ที่อยู่เลขที่ 23/1 ม.7 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 9 ปี สัมภาษณ์วันที่ 22 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นางสุกัญญา วาหารักษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.บางเตย อายุ 54 ปี ที่อยู่ ม.8 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 25 ปี สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นางจรีรัตน์ หมั่นการ ประธาน อสม. ม.9 ต.บางเตย อายุ 55 ปี ที่อยู่เลขที่ 45/10 ม.9 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 5 ปี สัมภาษณ์วันที่ 22 กรกฎาคม 2565</p>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายชัยพร ยังจีน
วัน เดือน ปี เกิด	10 มิถุนายน 2528
สถานที่เกิด	อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2552
สถานที่ทำงาน	กลุ่มงานความมั่นคง ที่ทำการปกครองจังหวัดพังงา อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยป้องกันจังหวัดพังงา (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ)

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย :

กรณีศึกษา

ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

คำชี้แจง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาดำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โปรดตอบคำถามตามความจริงหรือความคิดเห็นของท่าน คำตอบและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถือเป็นความลับ ผู้ศึกษาจะนำคำตอบหรือความคิดเห็นของท่านไปใช้วิเคราะห์เพื่อการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

2. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งจะสำเร็จได้หากได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากท่าน และขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

3. แบบสัมภาษณ์ของการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาดำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ประเด็นการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- 1.1 ชศ-ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
- 1.2 เพศ..... อายุ.....
- 1.3 ที่อยู่.....
- 1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด.....
- 1.5 ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....
- 1.6 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
กรณีศึกษา ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

1. การสร้างความปรองดองสมานฉันท์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

.....

.....

.....

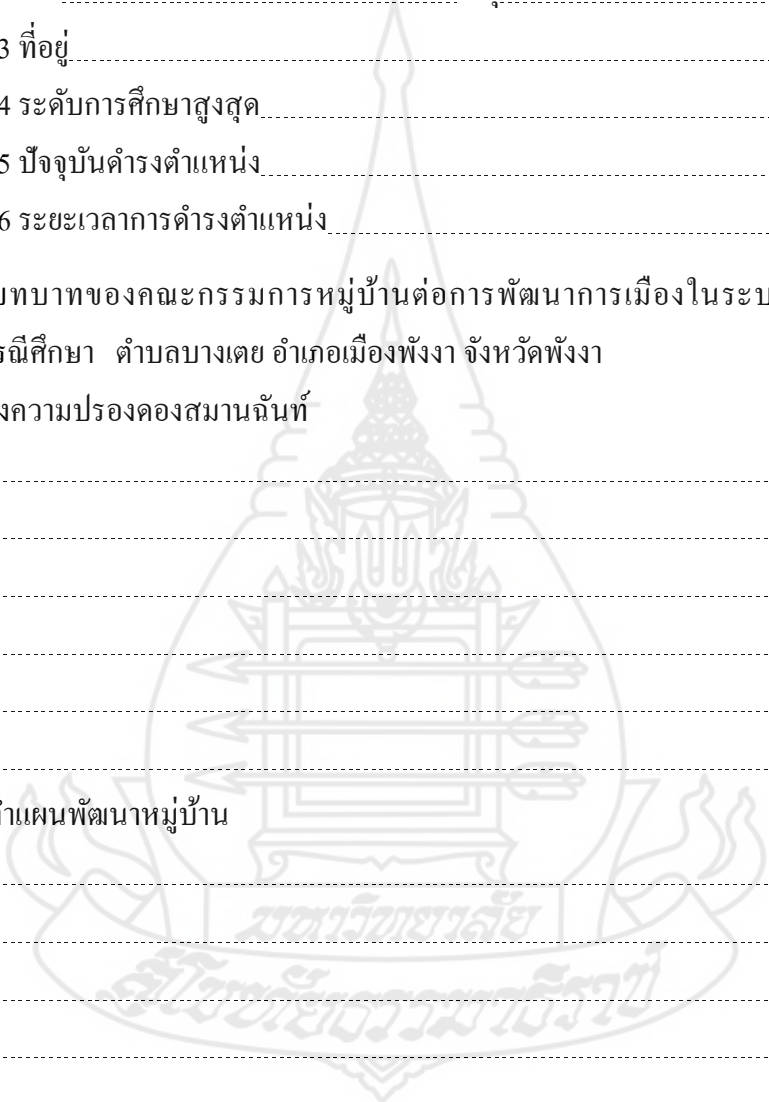
.....

.....

.....

.....

.....

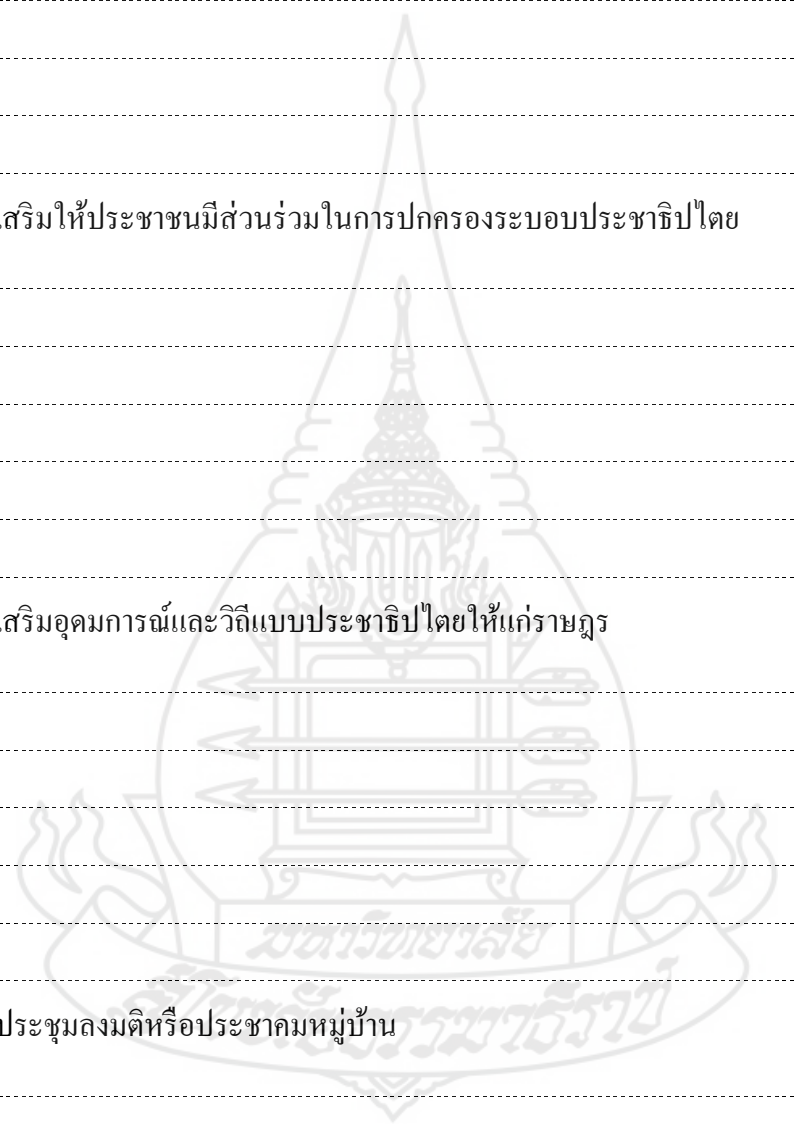

3. การจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน

4. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

5. การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎร

6. การจัดประชุมลงมติหรือประชามหมู่บ้าน

7. การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่าหนึ่งปัญหา)

.....

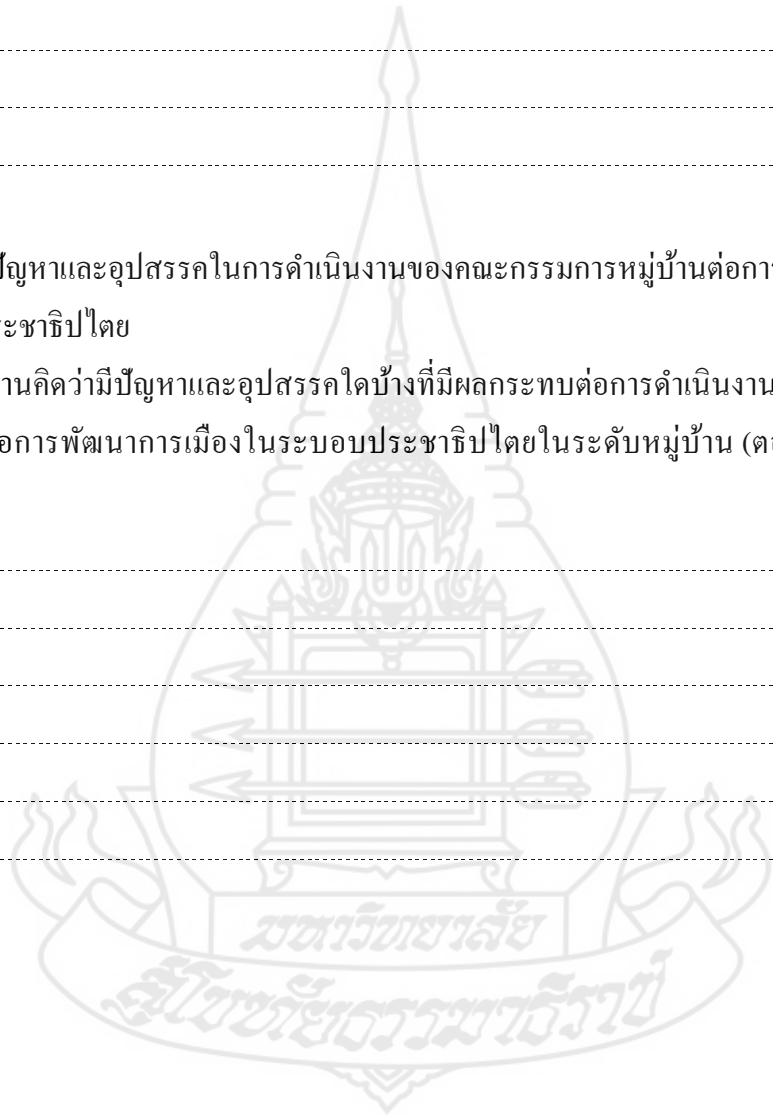
.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

โครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

1. ประวัติความเป็นมาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำเนิดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2486 มาตรา 28 ตริ โดยกำหนดให้หมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง มีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับภารกิจที่จะต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน โดยในปี พ.ศ.2524 คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ และระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เท่าที่ควรเนื่องจาก (กรมการปกครอง 2555, น.8)

1. การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ในดุลพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว
2. กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ จัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นซ้ำซ้อนกันหลายรูปแบบ
3. รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอนและต่อเนื่องในการสนับสนุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการปฏิรูปฯ จึงได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานของหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้การวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ เป็นไปอย่างรอบคอบ รัดกุม
2. ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เป็นคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ คือ
 - 2.1 ยึดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก
 - 2.2 ยกเลิกคณะกรรมการหมู่บ้านรูปแบบอื่น ๆ (ยกเว้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.) ให้ใช้คณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียว

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 ลงมติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก ตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูปฯ และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครอง ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีมาแต่เดิมให้มีประสิทธิภาพ โดยร่วมกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องวางแนวทางดำเนินงานซึ่งได้ตราข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ขึ้น (กรมการปกครอง 2555, น.9)

ต่อมารัฐบาลได้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เนื่องจากปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปได้โดยรวดเร็ว คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 จึงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 และได้ยกเลิกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 และออกระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้านการปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างบทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 (กรมการปกครอง 2555, น.11)

2. รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน

2.1 ประเภทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ประกอบด้วย

2.1.1 *กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง* ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน และผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มขององค์กรในหมู่บ้าน

2.1.2 *กรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก* ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน โดยที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

2.2 *รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน* ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการหมู่บ้าน และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 26 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก รองประธานกรรมการหมู่บ้านจากกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งคนหนึ่ง และจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกรองประธานคนใดคนหนึ่งเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง และข้อ 27 กำหนดให้ประธานกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเลขานุการและให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเหรัญญิก และข้อ 31 กำหนดให้มีคณะทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน โดยกำหนดให้กรรมการหมู่บ้านทุกคนรับผิดชอบงานของคณะทำงานด้านต่าง ๆ

ดังนั้น รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้าน	เป็นประธาน โดยตำแหน่ง
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
3. สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
4. ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน	เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
5. กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ 2-10 คน	เป็นกรรมการ โดยการเลือก

3. การได้มาและพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหมู่บ้าน

3.1 ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะประธานกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง มาจากการเลือกโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านมาตรา 11 ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

3.1.1 มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือก

3.1.2 ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

3.1.3 ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

3.1.4 มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสามเดือนจนถึงวันเลือก

และตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ.2551 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

1. มีอายุครบหกสิบปี

2. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ลาอุปสมบทหรือบรรพชาตามประเพณี มิให้ถือว่ามิใช่ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 (5)

3. ตาย

4. ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก

5. หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ

6. เมื่อราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ในหมู่บ้านนั้นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ทั้งหมดเข้าชื่อกันขอให้ออกจากตำแหน่ง ในกรณีเช่นนั้นให้นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง

7. ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของ นายอำเภอว่าบกพร่องในหน้าที่ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง
8. ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกินสามเดือน เว้นแต่เมื่อมีเหตุอัน สมควรและได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ
9. ขาดการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุมสาม ครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันควร
10. ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากกระทำความผิดวินัยอย่าง ร้ายแรง
11. ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุกห้าปีนับแต่ วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา

3.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มาจากผู้ใหญ่บ้านและกำนันท้องถิ่นที่ร่วมกันพิจารณาคัดเลือก ราษฎรซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ซึ่งต้องพ้นจาก ตำแหน่งเมื่อครบวาระ 5 ปี และเพราะเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (2) - (7)

3.3 สมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ได้แก่สมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) สมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) หรือสมาชิกสภาองค์การ บริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) มาจากการเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการ เลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2562

3.4 ผู้นำหรือผู้แทนหรือองค์กรในหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การ ปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 ข้อ 6 กำหนดให้ ผู้นำของกลุ่ม ดังต่อไปนี้เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง

- 3.4.1 กลุ่มบ้าน ตามประกาศของนายอำเภอ
- 3.4.2 กลุ่มหรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิก ซึ่งตั้งขึ้นตาม กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของทางราชการ ตามที่กระทรวงมหาดไทยประกาศ
- 3.4.3 กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิก หรือตั้งขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้
 - 1) เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกไม่น้อยกว่ายี่สิบคน

- 2) สมาชิกของกลุ่มไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน
- 3) เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน อย่างต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน
- 4) เป็นกลุ่มที่มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้ชัดเจน และต้องเกิดจากสมาชิก ร่วมกันกำหนด

และการเป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งของผู้นำกลุ่มในหมู่บ้านสิ้นสุดลงเมื่อมีการเลือกผู้นำตามข้อ 9 หรือข้อ 10 ขึ้นใหม่ และการเป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งของผู้นำกลุ่มในหมู่บ้านต้องสิ้นสุดลง ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน
- 2) ตาย
- 3) เมื่อนายอำเภอมีประกาศให้กลุ่มตามข้อ 6 (1) หรือ (3) สิ้นสุดสภาพของการเป็นกลุ่มหรือขาดคุณสมบัติของการเป็นกลุ่ม

3.5 กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ มาจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 – 10 คน โดยกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติ เช่นเดียวกับผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน การเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 22 กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปี นับแต่วันที่นายอำเภอได้มีประกาศแต่งตั้งนอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 3.5.1 ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน
- 3.5.2 ตาย
- 3.5.3 ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
- 3.5.4 นายอำเภอมีคำสั่งให้ออก เมื่อสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหากอยู่ในตำแหน่งต่อไปอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยแก่หมู่บ้านได้

4. โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่งตั้งคณะทำงานต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

1. คณะทำงานด้านอำนวยการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการหมู่บ้าน รองประธานกรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคณะทำงานด้านต่าง ๆ เลขานุการ และเหรัญญิกเป็นคณะทำงาน โดยให้ประธานกรรมการหมู่บ้านและเลขานุการ เป็นหัวหน้าและเลขานุการคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ การจัดการประชุม การรับจ่าย และเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่าง ๆ การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการในรอบปีและงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

2. คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายในหมู่บ้าน การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

3. คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินการหรือเสนอของงบประมาณจากภายนอก การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

4. คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

5. คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้าน ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้าน ที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่ เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการในหมู่บ้านและการ สงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การสาธารณสุขและงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการ มอบหมาย

6. คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่ คณะกรรมการหมู่บ้านเลือก เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านที่ มีความรู้ความชำนาญหรือมีความเหมาะสม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นคณะทำงาน มีหน้าที่ เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ของหมู่บ้านและงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

7. คณะทำงานด้านอื่น ๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ

5. ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็น กรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 30 ให้ปลัดอำเภอประจำตำบล กำนัน นายกเทศมนตรีตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการในตำบล มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการในตำบลนั้น

นอกจากบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้ว นายอำเภออาจแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานของ รัฐและบุคคลอื่นใดที่คณะกรรมการเห็นสมควรเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการเพิ่มเติมก็ได้

ที่ปรึกษาคณะกรรมการที่แต่งตั้งตามวรรคสองพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ตาย
2. ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
3. นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะกรรมการมีมติด้วยคะแนนเสียงเกินกึ่ง หนึ่งของคณะกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

6. การบริหารการเงินในหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ข้อ 36 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการ คณะกรรมการ โดยความเห็นชอบของนายอำเภอ อาจมีมติให้จัดตั้งกองทุนกลาง พัฒนาหมู่บ้านขึ้น เพื่อเป็นกองทุนในการบริหารจัดการและดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการ ตลอดจนกิจการอันเป็นประโยชน์สาธารณะของหมู่บ้านก็ได้

กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน อาจมีรายได้ดังต่อไปนี้

1. เงินที่กลุ่มหรือองค์กรภายในหมู่บ้านจัดสรรให้
2. เงินที่ได้รับการอุดหนุนจากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. เงินและทรัพย์สินอื่นที่มีผู้ทูลเกล้าฯ

4. รายได้จากการจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน

ให้คณะกรรมการ โดยความเห็นชอบของนายอำเภอ กำหนดหลักเกณฑ์ การใช้จ่ายเงินของกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านไว้ ดังต่อไปนี้

1. ค่าใช้จ่ายในการจัดการประชุม
2. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของคณะกรรมการ
3. การจัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน
4. การจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน
5. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกำหนด

7. การประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

การประชุม ให้กระทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าฟังได้ เว้นแต่ คณะกรรมการจะลงมติให้ประชุมลับ ต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ จำนวนกรรมการหมู่บ้านทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม การลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ เว้นแต่มีกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น กรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ในการลงมติในเรื่องใด ๆ ให้ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมนั้น มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในฐานะกรรมการหมู่บ้านได้ และในกรณีที่มีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด ในการพิจารณาลงมติเรื่องใด หากที่ประชุมเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องรับฟังความ

คิดเห็นของราษฎรในหมู่บ้าน หรือเป็นเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของราษฎรในหมู่บ้าน หรือ เป็นเรื่องที่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการให้เป็นไปตามมติของที่ประชุม ประชาคมหมู่บ้าน คณะกรรมการอาจมีมติให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็น ในเรื่องดังกล่าวก็ได้

8. การควบคุมดูแล

ให้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือมติที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการและ ให้ปลัดอำเภอประจำตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ ในตำบลที่รับผิดชอบ

9. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

9.1 อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

9.1.1 คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษาแก่ ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือ ระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

9.1.2 คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำ แผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาค ส่วน

9.2 กม.มีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของ กม.พ.ศ.2530 ซึ่งลักษณะ ของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอมข้อพิพาทนั้นๆ เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ

9.2.1 คดีแพ่งทุกประเภท

9.2.2 คดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้

9.2.3 คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

9.3 การปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐ

คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน ในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินงานในหมู่บ้าน เช่น โครงการ SML กองทุนหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหายาเสพติด ฯลฯ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านอาจมอบหมายคณะทำงานแต่ละด้าน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของประชาชน

9.4 ภารกิจประจำกระทรวง ทบวง กรม

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของทุกกระทรวง บวง กรม โดยตั้งการของจังหวัด อำเภอ

9.5 ภารกิจเฉพาะตามลักษณะพื้นที่

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหา ความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามภูมิภาค ภูมิสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

10. อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย (มาตรา 27)

1. อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน
2. สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น
3. ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ
5. ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

7. อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร
8. แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดทุกข์ภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย
9. จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง
10. ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย
11. ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย
 - ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญาดังต่อไปนี้ คือ (มาตรา 28)
 - ข้อ 1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมาย เกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ
 - ข้อ 2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ
 - ข้อ 3 เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้ทำผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยกระทำผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล
 - ข้อ 4 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่า เป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล
 - ข้อ 5 ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนัน หรือกรมการอำเภอตามสมควร
 - ข้อ 6 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

ภาคผนวก ค

การบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายของรัฐบาล

การบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายของรัฐบาล (สถาบันพระปกเกล้า พฤษภาคม - สิงหาคม 2553)

ความหมายของการบริหารราชการแผ่นดิน หมายถึง

(1) การกำหนดนโยบายสาธารณะว่าจะจัดการปกครองประเทศในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การต่างประเทศในแนวคิด และใช้วิธีการใด จึงจะบังเกิดประโยชน์สูงสุด

(2) การปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดเพื่อผลักดันให้นโยบายเกิดผลเป็นจริง เช่น ต้องจัดหาอัตรากำลัง เจ้าหน้าที่งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และออกกฎระเบียบต่าง ๆ มารองรับให้พร้อมเพื่อให้นโยบายสาธารณะขับเคลื่อนไปได้หรือแปรผลเป็นรูปธรรมได้

(3) การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ทั้งนี้ เพราะกฎหมายที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบออกมาใช้บังคับนั้น ไม่อาจมีผลในตัวเอง หากแต่ต้องมีการ “บังคับการ” เช่น ถ้ากฎหมายนั้นกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิด ก็ต้องมีการบังคับเอาแก่ผู้กระทำความผิดโดยมีเจ้าหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิด มีการสืบสวนสอบสวนและฟ้องคดี

(4) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของบ้านเมืองซึ่งไม่ได้คาดหมายมาก่อน เช่น ภัยธรรมชาติ โรคระบาดความขัดแย้ง ปัญหาชายแดน เป็นต้น

คณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรี หมายถึงคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในการปกครองหรือบริหารประเทศซึ่งภาษากฎหมายเรียกว่า “การบริหารราชการแผ่นดิน” อันแตกต่างไปจากหน้าที่ของรัฐสภาและศาล ในเวลาที่มีประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี จะระบุอำนาจหน้าที่ในประกาศว่า “มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

คณะรัฐมนตรีเป็นคณะบุคคล ประกอบด้วยบุคคลผู้มีตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ หลายคน ได้แก่ นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจเรียกประชุม กำหนดเรื่องที่จะประชุม เป็นประธานในที่ประชุมและขอมติจากที่ประชุม นอกจากนั้นยังประกอบด้วยรัฐมนตรีอื่นๆ ซึ่งจะมีจำนวนเท่าใดสุดแต่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นจะกำหนด ในประเทศไทยปัจจุบัน กำหนดให้คณะรัฐมนตรีประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหนึ่งคน และรัฐมนตรีอื่นไม่เกิน 35 คน เท่ากับว่าคณะรัฐมนตรีดังกล่าวอาจกำหนดตำแหน่งให้เป็นรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง ซึ่งจะมีจำนวนมากน้อยเท่าใดก็ได้ แต่รวมกันต้องไม่เกิน 35 คน

นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างๆ นั้น เป็นข้าราชการประเภทหนึ่ง แต่การเข้าดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งอาศัยเหตุทางการเมืองมิใช่เข้ามาโดยการสอบหรือ

การคัดเลือก และมีได้พ้นไปโดยการเกษียณอายุ จึงเรียกว่า “ข้าราชการการเมือง” ซึ่งต่างจากข้าราชการทั่วไปที่เรียกว่า ข้าราชการประจำ ข้าราชการการเมืองเหล่านี้มีเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และถ้าดำรงตำแหน่งนานระยะหนึ่ง เมื่อพ้นจากตำแหน่งไปก็จะได้รับเงินบำเหน็จเป็นก้อน หรือเงินบำนาญเป็นรายเดือนอีกด้วย

คำว่า “คณะรัฐมนตรี” เป็นคำที่ใช้ในกฎหมาย มุ่งหมายถึงเฉพาะข้าราชการการเมืองผู้มีตำแหน่งรัฐมนตรีดังกล่าวตรงกับที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า “Council of Ministers” หรือ “Cabinet” ยังมีอีกคำหนึ่งที่ใช้ควบคู่กันคือคำว่า “รัฐบาล” หรือ “Government” ในบางครั้งคณะรัฐมนตรีและรัฐบาลมีความหมายเดียวกัน คือคณะบุคคลฝ่ายการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและบริหารประเทศ แต่บางครั้งคำว่ารัฐบาลอาจมีความหมายกว้างกว่านั้น เพราะรวมไปถึงข้าราชการและเจ้าหน้าที่ทั้งหลายของฝ่ายบริหารอีกด้วย เช่น ตำรวจ ทหาร อัยการ เจ้าหน้าที่สรรพากร สรรพสามิต ป่าไม้ แรงงาน ข้าราชการครู อาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อแยกให้เห็นว่าเป็นคนละฝ่ายกับภาคเอกชน สมาชิกวุฒิสภาและผู้พิพากษา ตุลาการ แต่คำว่า รัฐมนตรีมีความหมายเฉพาะรัฐมนตรีเท่านั้น ไม่รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่นซึ่งมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติราชการและถือว่าเป็นฝ่ายปกครอง

การเข้าสู่ตำแหน่งของรัฐมนตรี

การเป็นรัฐมนตรีต้องมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำและลงนามรับพิศชอบ เรียกว่า รับสนองพระบรมราชโองการ ส่วนการจะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรถวายคำแนะนำและรับสนองพระบรมราชโองการ ขั้นตอนในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีตามลำดับดังนี้

- (1) เริ่มจากมีการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งจะต้องจัดขึ้นในวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร
- (2) คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้ง
- (3) รัฐบาลเสนอให้มีการตราพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภา
- (4) เสด็จพระราชดำเนินไปทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญทั่วไปครั้งแรก
- (5) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (6) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (7) ประธานสภาผู้แทนราษฎรเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความ

เห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีภายใน 30 วัน นับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรก ในการเสนอชื่อผู้ควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร
รับรอง

(8) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีตามมติของสภาผู้แทนราษฎร

(9) นายกรัฐมนตรีคัดเลือกบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีแล้วนำความกราบบังคมทูล
นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง

(10) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งรัฐมนตรี

(11) นายกรัฐมนตรีนำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่

(12) คณะรัฐมนตรีประชุมปรึกษาเพื่อร่างนโยบาย

(13) คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติไว้วางใจ ภายใน 15 วัน
นับแต่วันเข้ารับหน้าที่ตาม (11)

(14) คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินได้โดยสมบูรณ์

การควบคุมและการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน

การเป็นรัฐมนตรีนั้นมิใช่จะบริหารราชการอย่างใดก็ได้ หากแต่จะต้องบริหารไป
ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรต่าง ๆ ดังนี้

(1) คณะรัฐมนตรีต้องบริหารราชการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และ
นโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา

(2) รัฐมนตรีแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตนตาม
สายงานที่ตนได้รับมอบหมายให้ดูแล และต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของ
คณะรัฐมนตรีแม้ตนจะไม่ได้รับผิดชอบในสายงานนั้นก็ตาม แต่เมื่อนโยบายทั่วไปหรือเป็นมติ
คณะรัฐมนตรีก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

(3) การรับผิดชอบ หมายถึงการที่อาจถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิก
วุฒิสภาใช้อำนาจควบคุมการบริหารราชการได้ดังนี้

ก. ตั้งกระทู้ถามให้ตอบเป็นลายลักษณ์อักษรในราชกิจจานุเบกษาหรือ
ตอบด้วยวาจาในที่ประชุมสภาฯ

ข. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจเข้าชื่อยื่นญัตติเพื่อเปิดอภิปรายลงมติไม่
ไว้วางใจ

ค. สมาชิกวุฒิสภาอาจเข้าชื่อเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลง
ข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไม่มีการลงมติ

(4) หากรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีบริหารประเทศหรือมีมติสั่งการใดเป็น
ความผิดต่อกฎหมายหรือไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ อาจมีการฟ้องคดีต่อศาลเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา

หรือคดีปกครอง และอาจมีการยื่นเรื่องให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พิจารณาวินิจฉัยหรือตรวจสอบ เป็นต้น

(5) ถ้าปรากฏว่านายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมีพฤติการณ์ร้ายชัดผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาฯ เท่าที่มีอยู่หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน อาจเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวน หากมีมูลก็จะไต่ส่งเรื่องให้วุฒิสภามีมติถอดถอนต่อไป

(6) นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติภายในสามสิบวันเมื่อเข้ารับตำแหน่ง และเมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี

การพ้นจากตำแหน่งของรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ต้องคำพิพากษาให้จำคุก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมติไม่ไว้วางใจ กระทำการอันห้ามตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด มีพระบรมราชโองการให้ออก หรือวุฒิสภามีมติถอดถอน อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียวพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าเพราะเหตุใด คณะรัฐมนตรีที่เหลือทั้งคณะต้องพ้นจากตำแหน่งด้วย นอกจากนั้นเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะรัฐมนตรีลาออกทั้งคณะ รัฐมนตรีย่อมพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะด้วยเช่นกัน

แนวทางในการบริหารราชการแผ่นดิน

(1) รัฐมนตรีแต่ละคนแยกกันปฏิบัติภารกิจไปตามสายงานของตนในกระทรวงที่ตนรับผิดชอบ เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขดูแลกิจการภายในกระทรวงดูแลการแต่งตั้งโยกย้าย การอนุมัติงบประมาณ โครงการ และกำกับดูแลการปฏิบัติตามนโยบายในสายงานการแพทย์สาธารณสุข สุขภาพอนามัย เป็นต้น

(2) ในกิจการบางเรื่อง รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งไม่อาจอนุญาต อนุมัติ หรือเห็นชอบได้เอง จำเป็นต้องเสนอเรื่องที่ประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณาร่วมกันตามที่กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี พิจารณาร่วมกันตามที่กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี กฎระเบียบหรือนายกรัฐมนตรีกำหนดไว้

มติคณะรัฐมนตรีจะขัดหรือแย้งต่อกฎหมายไม่ได้ มติคณะรัฐมนตรีทั้งหลายจะมีการเปิดเผยทั่วไปหรือตรวจสอบได้ ปกติแล้วจะมีการแถลงมติสำคัญทุกครั้งที่มีการประชุมสิ้นสุดลง

ส่วนมติอื่น ๆ ที่ไม่มีการแถลง ผู้สนใจอาจขอทราบหรือตรวจสอบได้ที่สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีหรือส่วนราชการที่เป็นฝ่ายคำขอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา มีมติคณะรัฐมนตรีนั้น ๆ

หลักการบริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีจะต้องบริหารประเทศไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายของคณะรัฐมนตรี และมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีหลักการว่าการบริหารราชการแผ่นดินจะต้องเป็นไปดังนี้

- (1) ต้องชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นไปตามหลักนิติธรรม
- (2) ต้องไม่ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติ
- (3) ต้องไม่ปฏิบัติน้อยกว่าหรือเกินเลยไปจากที่กฎหมายกำหนด
- (4) ต้องไม่กระทำโดยทุจริต
- (5) ต้องไม่แสวงหาประโยชน์ใส่ตนหรือผู้อื่นเนื่องจากการกำหนดนโยบาย การใช้ดุลพินิจ หรือการสั่งการของตนอันผิดไปจากกรณีปกติหรือมีประโยชน์ส่วนตัวแอบแฝง
- (6) ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราษฎรโดยไม่จำเป็นหรือไม่เป็นธรรมดา
- (7) ต้องเป็นไปตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- (8) ต้องเป็นไปตามหลักวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือธรรมาภิบาล กล่าวคือ ชอบด้วยกฎหมาย โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีเหตุผลอธิบายได้ มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องหรือผู้รับผลกระทบตามสมควร มีความคุ้มค่า มีคุณธรรมและอาจมีการประเมินได้

การบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่เป็นไปตามหลักข้างต้น นอกจากชื่อได้ว่าเป็นการบริหารราชการที่ไม่ดีแล้ว ผู้บริหารอาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายในทางแพ่ง อาญา ทางปกครอง หรือในทางการเมืองได้ เช่น มีการตั้งกระทู้ถามจากสมาชิกวุฒิสภา มีการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจมีการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 มีการยกเลิกเพิกถอนคำสั่งหรือการกระทำ หรืออาจมีการเข้าชื่อขอให้พิจารณาถอดถอนรัฐมนตรีจากตำแหน่ง เป็นต้น

ความหมายของการแถลงนโยบาย

การแถลงนโยบายคือการแจ้งหรือรายงานให้สมาชิกวุฒิสภาทราบว่ารัฐบาลมีแนวทางหรือ ทิศทางการปฏิบัติงานอย่างไร ในทางการเมืองถือว่าการแถลงนโยบายเป็นเหมือนคำมั่นหรือ สัญญาประชาคมอย่างหนึ่ง รัฐธรรมนูญจึงระบุว่ารัฐบาลต้องบริหารราชการแผ่นดินตามที่ตน กำหนดไว้ในนโยบาย ว่าไปแล้วการแถลงนโยบายเป็นทั้งการแสดงความรู้ในปัญหา การแสดง วิสัยทัศน์ การกำหนดทิศทางการทำงาน และการขอความร่วมมือจากฝ่ายนิติบัญญัติ

เหตุใดรัฐบาลจึงต้องแถลงนโยบาย

รัฐบาลที่จะเข้าทำงานหรือบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายต่อที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเสียก่อน มิฉะนั้นแล้วแม้จะได้รับการแต่งตั้งและถวายสัตย์ปฏิญาณแล้วก็ยังไม่อาจเข้าทำงานได้ ข้อนี้เป็นเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่ พ.ศ.2492 นับว่าทันสมัย เพราะสมัยนี้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ มักต้องแถลงนโยบายแสดงวิชั่น แถลงวิสัยทัศน์ หรือแถลงยุทธศาสตร์ก่อน

การแถลงนโยบายก่อนเริ่มทำงานเป็นกิจที่สำคัญของรัฐบาลในระบบรัฐสภาเพราะตอนเลือกตั้ง ประชาชนไม่ได้เลือกรัฐบาลโดยตรง แต่เลือก ส.ส. แล้ว ส.ส.จึงไปเลือกนายกรัฐมนตรีกันเองอีกทีหนึ่ง นายกรัฐมนตรีนั้นบางทีก็ตั้งรัฐบาลผสมจากหลายพรรค บางสมัยเคยเอาคนนอกมาเป็นนายกรัฐมนตรีด้วยซ้ำ การแถลงนโยบายสำหรับคนไม่เคยผ่านการเลือกตั้งจึงยิ่งสำคัญ ควรให้สภาผู้ว่าใครจะทำอะไรที่ไหนเมื่อไหร่และอย่างไร

ที่มาของนโยบายรัฐบาล

นโยบายของรัฐบาลมาจากไหน เขียนขึ้นจากอะไร ข้อนี้อธิบายได้ว่าใครเป็นรัฐบาลคนนั้น พรรคนั้นก็มีสิทธิกำหนดนโยบาย โดยมากเป็นนโยบายสมัชชาเสียงเลือกตั้ง เมื่อได้มาจัดตั้งรัฐบาลก็ต้องพยายามเอามาใส่เป็นนโยบาย และถือว่าการที่ประชาชนเลือกเข้ามามากจนได้เป็นรัฐบาลแสดงว่าคนนิยมนโยบายนั้น ๆ แต่บางทีเรื่องก็ไม่ง่ายอย่างที่ว่ามานี้ เพราะเมื่อจะจัดตั้งรัฐบาลกลายเป็นการตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรคซึ่งแม้แต่ละพรรคจะไม่ถึงขนาดมีนโยบายขัดแย้งกันเนื่องจากทุกพรรคต่างก็มีนโยบายเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เหมือน ๆ กัน แต่รายละเอียดและวิธีปฏิบัติอาจต่างกันก็ได้ หรือเน้นไม่ตรงกัน

ภาคผนวก ง

ธรรมเนียมหมู่บ้านสันติสุข 9 ตี

ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

ตามที่จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี B – CM Model : Buriram Case Management Model มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด ซึ่งได้มีการกำหนดเป้าหมายสูงสุดคือ “บุรีรัมย์ สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบคลุม เดียวกัน สายเลือดเดียวกัน” และกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ จำนวน 9 ประการ (9 ดี) ประกอบด้วย 1) เป็นคนดี 2) มีปัญญา 3) รายได้สมดุล 4) สุขภาพแข็งแรง 5) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6) สังคมอบอุ่น 7) หลุดพ้นอาชญากรรม 8) จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และ 9) สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม./ชุมชนเมือง) พร้อมทั้งกำหนดให้ทุกหมู่บ้านมีธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม.) นำธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี สู่การปฏิบัติโดยการจัดทำแผนชีวิตหมู่บ้าน ซึ่งกำหนดนวัตกรรม (โครงการ/กิจกรรม) สู่ความสำเร็จ เพื่อเป็นการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังคมในระดับหมู่บ้าน นั้น

จังหวัดบุรีรัมย์พิจารณาแล้วเห็นว่า ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2558 กำหนดให้การจัดทำแผนพัฒนาสามปีต้องสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของประชาชนและชุมชน ดังนั้น จึงขอให้อำเภอประสานขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ นำโครงการ/กิจกรรมสู่ความสำเร็จในแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน (แผนชีวิตหมู่บ้าน) บรรจุไว้ในแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2559-2561) และพิจารณาสนับสนุน โดยกำหนดไว้ในเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559 เป็นต้นไป ตามความเหมาะสมและสถานะทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี วิถีสร้างชาติสันติสุข เกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ในการทำงานตลอดระยะเวลากว่า 32 ปี ของท่านเสรี ศรีหะโตย อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง (ปี 2557) และอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (ปี 2557 – 2559) โดยผ่านการทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมประชาชนและหน่วยงานราชการ ซึ่งมีแนวคิด หลักการและรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการของยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

เนื่องจากหมู่บ้านหรือชุมชนซึ่งเป็นฐานรากที่สำคัญประสบปัญหาที่สำคัญในมิติต่าง ๆ จนทำให้เกิดความอ่อนแอ ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีช่วยพัฒนาให้ประเทศมีความเจริญ แต่ทางกลับกัน การพัฒนาด้านจิตใจและพฤติกรรมของคนกลับสวนทางกัน ซึ่งพบว่าคนส่วนใหญ่ ไม่ปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ดีงามของศาสนา ไม่ปฏิบัติหรือยึด

มันในศีลหรือค่านิยม จารีตประเพณีที่ดีงาม นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมากมาย จึงทำให้เกิดแนวคิด ว่า ทำอย่างไร จะสร้างคนดีมีจิตสำนึกและพฤติกรรม ทำความดี ละชั่ว กลัวบาป ปฏิบัติตาม หลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้มากยิ่งขึ้น คือแนวคิด “การสร้างคนดี” ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ยั่งยืน

1.2 ปัญหาด้านการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้ว่าการศึกษาจะเน้นการเรียนรู้ คู่คุณธรรมมากขึ้นกว่าเดิมที่เคยเน้นเรื่องการเรียนเก่ง เรียนดี มีความฉลาด ไอคิวสูง แต่ก็เน้น นักเรียนและนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่ครอบคลุมประชากรนอกสถานศึกษาหรือนอกระบบ เท่าที่ควร ทำอย่างไรจึงจะเสริมหนุนและเพิ่มเติมองค์ความรู้ทั้งทางวิชาการ ด้านประสบการณ์ ใช้งาน รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่าง ถูกต้อง กระบวนการสร้างองค์ความรู้ หรือ “มีปัญญา” ควรจะต้องทำอะไรและอย่างไร

1.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ (ความยากจนของประชาชน) ยังมีปัญหาการเกิดช่องว่าง ของรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนสูงมาก (รวยกระจุก จนกระจาย) ทำอย่างไร จึงจะสร้างให้ ประชาชนทุกคนรอบครัว สามารถพึ่งตนเองในการสร้างรายได้และลดภาวะหนี้สินได้ หรือ “มีรายได้ สมดุล”

1.4 ปัญหาด้านสาธารณสุข (สุขภาพกายและจิตใจ) เมื่อสังคมมีความเจริญมาก ขึ้น ความเป็นอยู่ อาหารการกินของประชาชน มุ่งความสะดวกรวดเร็ว โดยขาดการดูแลสุขภาพ ขาด การใส่ใจเรื่องคุณภาพและความสะอาดเท่าที่ควร ทำอย่างไร ประชาชนจะดูแลสุขภาพทั้งร่างกาย และจิตใจให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัยให้มากยิ่งขึ้น ทั้งอาหารการกิน การออกกำลังกาย การเฝ้าระวังอาหารเป็นพิษ/การปนเปื้อนสารพิษและการดูแลสุขภาพจิต เพื่อทำให้เกิด “สุขภาพ แข็งแรง (กายและจิตใจ) ให้มากยิ่งขึ้น

1.5 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีความเจริญและมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ประชากรของโลก ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขาดแคลน ทรัพยากรหรือการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำอย่างไร จึงจะสร้างให้ประชาชนตั้งแต่ระดับ หมู่บ้าน/ชุมชน มีจิตสำนึก ความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมทุกอย่างจากใกล้ตัว จนถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นของส่วนรวม เพื่อทำให้หมู่บ้านชุมชน มี “สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์” ให้มากยิ่งขึ้น

1.6 ปัญหาสังคมขาดความอบอุ่น ปัจจุบันพบว่า นิยมสร้างครอบครัวเดี่ยว ต่างครอบครัวต่างอยู่ ความสัมพันธ์แบบครอบครัวเครือญาติลดลง ขาดการดูแลและพึ่งพาอาศัยกัน เหมือนในอดีต ทำอย่างไรจึงจะสร้างสังคมมีความอบอุ่น มีกระบวนการและกลไกใด อย่างไร ที่จะ สร้าง “สังคมอบอุ่น” ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

1.7 ปัญหาอาชญากรรม บ้านเมืองมีความเจริญพร้อมกับค่านิยมทางด้านวัตถุและความต้องการความสะดวกสบาย จึงกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองความต้องการ ด้วยการแย่งชิงทรัพยากร แย่งชิงโอกาสและอื่น ๆ อันสะสมให้เกิดความโลภ ความหลง กิเลสตัณหาและอุปาทาน ทำอย่างไร จึงจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ จนนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้าน/ชุมชน “หลุดพ้นอาชญากรรม”

1.8 ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการจัดการปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน ถึงแม้ภาครัฐโดยหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรม ตลอดจนงบประมาณในการบริหารจัดการเพื่อสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่งบประมาณก็มีข้อจำกัด ทำอย่างไร จึงจะมี “กองทุนพึ่งพาตนเอง” โดยเป็นกองทุนที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งและบริจาคเป็นประเดิม เพื่อการบริหารจัดการในการแก้ปัญหาและการพัฒนาในลักษณะการพึ่งตนเอง ในเบื้องต้นให้ได้มากที่สุด

1.9 ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่กลับพบว่า การสร้างกิจกรรมการพัฒนาที่ผ่านองค์กร และกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ยังขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน ทำอย่างไร จะสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (กชช.) เพื่อให้เป็นตัวแทนและเป็นกลไกที่มีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนของตนให้มีความเข้มแข็ง

จากประเด็นปัญหาทั้ง 9 ประการ จึงจำเป็นต้องกำหนดปัจจัยสำเร็จในการแก้ไข ปัญหาและการพัฒนา อันเป็นที่มาของตัวแบบสันติสุข 9 ดี (การขับเคลื่อนบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี) ประกอบด้วย

1) สร้างจิตสำนึกและพฤติกรรม ทำดี ละชั่ว กลัวบาป ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา นั่นคือ “เป็นคนดี” เพื่อแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นประการแรก

2) พัฒนาการศึกษาก่อนวัยและเยาวชน ทั้งในและนอกสถานศึกษา พัฒนาปราชญ์ชาวบ้านและองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ “มีปัญญา” เป็นประการที่สอง

3) พัฒนากระบวนการและกลไกในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การออมและการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบ การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่ มาถือปฏิบัติ รวมทั้งการรวมกลุ่มอาชีพ รวมกลุ่มการตลาด การสร้างอาชีพและรายได้ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ (ความยากจน) หรือการ “มีรายได้สมดุล” เป็นประการที่สาม

4) สร้างกระบวนการและกลไกในการกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนดูแลสุขภาพของตน ทั้งสุขภาพและจิตใจ ให้มี “สุขภาพแข็งแรง (กายและจิตใจ)” เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข เป็นประการที่สี่

5) สร้างให้ประชาชนได้ตระหนักและรับผิดชอบสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้เกิด “สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์” เพื่อแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นประการที่ห้า

6) ผลักดันให้มีกระบวนการและกลไกในการสร้าง “สังคมอบอุ่น” เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมขาดความอบอุ่น เป็นประการที่หก

7) สร้างกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเฝ้าระวัง ป้องกัน ป้องปรามและแก้ไข ให้เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง “หลุดพ้นอาชญากรรม” เป็นประการที่เจ็ด

8) ส่งเสริมให้มีการสร้าง “กองทุนพึ่งตนเอง” เพื่อแก้ปัญหาคารขาดแคลนงบประมาณในการจัดการปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง เป็นประการที่แปด และ

9) “สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.)” เพื่อแก้ปัญหาคารมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประการที่เก้า

ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว จะเป็นปัจจัยความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง แบบองค์รวม ที่ยั่งยืนหรือปัจจัย 9 คือ ผู้สันติสุขอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ปัจจัยที่ 1 เป็นคนดี ปัจจัยที่ 2 มีปัญญา ปัจจัยที่ 3 รายได้สมดุล ปัจจัยที่ 4 สุขภาพแข็งแรง ปัจจัยที่ 5 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ ปัจจัยที่ 6 สังคมอบอุ่น ปัจจัยที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ปัจจัยที่ 8 กองทุนพึ่งตนเอง ปัจจัยที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.) ซึ่งเป็นที่มาของ “ตัวแบบ (Model) บูร์รัมย์สันติสุข 9 ดี”

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนตัวแบบพัฒนาดังกล่าวนี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จังหวัดบุรีรัมย์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานขึ้นเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาให้เกิดความสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยกำหนดให้เป็นตัวแบบการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์รายกรณี (B-CM Model : Burirum Case Management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อนและกำหนดเป้าหมายสูงสุดของจังหวัดคือ “บุรีรัมย์สันติสุขบนความพอเพียง ครอบคลุม เดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ 1” ตามปัจจัยความสำเร็จทั้ง 9 ประการ ผู้ความสันติสุขอย่างยั่งยืน เพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดย B-CM Model เปรียบเสมือนหัวใจของการวางแผน ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาเพื่อให้หมู่บ้าน/ชุมชน มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ถือเป็นสมบัติสาธารณะที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยอิสระ เพื่อช่วยกันพัฒนาหรือเติมเต็มให้เป็นตัวแบบที่มีมาตรฐาน และเกิดประโยชน์ต่อการจัดทำแผนพัฒนาที่มี

คุณภาพ และสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน ในการขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ซึ่งเป็นวงจรการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (B-CM Model)

สำหรับ B-CM Model นั้น เป็นการพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์การพัฒนาของอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายเสรี ศรีหะไตร) ตั้งแต่เมื่อดำรงตำแหน่งนายอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเสิงสาง จังหวัดตรัง รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี และรองผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา กระทั่งขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง และกลายมาเป็น B-CM Model (Burirum Case Management Model) เมื่อเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ตามลำดับ ซึ่งเปรียบเสมือน “บันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น” ประกอบด้วย 1) กำหนดเป้าหมายสูงสุด 2) ขั้นที่ 2 กำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จ 3) ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าประสงค์ 4) ขั้นที่ 4 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ 5) ขั้นที่ 5 วางแผนปฏิบัติการ ทั้งระดับต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ 6) ขั้นที่ 6 ปฏิบัติตามแผน ขั้นที่ 7 ติดตาม สรุปและถอดบทเรียน

2. ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี : ว่าด้วยกระบวนการกลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อน

2.1 กระบวนการในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้ให้ความสำคัญกับนโยบายเร่งด่วนควบคู่กับการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกหน่วยงานในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล จนถึงหมู่บ้าน เพื่อสร้างกระบวนการสู่เป้าหมายสูงสุด คือความสันติสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินการในพื้นที่จังหวัดอื่น ดังนี้

- 1) การชิงภารกิจของรัฐบาล คสช. กระทรวง ทบวง กรม จังหวัดให้เป็นหมวดหมู่ ตามปัจจัยหรือตัวแบบ 9 ดี
- 2) แต่งตั้งคณะทำงาน Focus Group รับผิดชอบ 9 ดี ระดับจังหวัดและอำเภอ
- 3) ยึดโยงภารกิจคณะทำงานและส่วนราชการ สู่หมู่บ้าน โดยให้ความสำคัญกับเจ้าภาพหลักในหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน มีคณะกรรมการ 2 ส่วนคือ ส่วนแรกคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าคุ้มบ้าน ผู้นำหรือตัวแทนกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายรองรับ เช่น ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน ผู้นำสมัชชา ผู้นำกลุ่ม ส่วนที่ 2 เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน ซึ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรืออาจเรียกว่า “คณะกรรมการสภาผู้นำหมู่บ้าน” เป็นผู้นำประชาชนในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมในหมู่บ้านร่วมกับทุกหน่วยงาน ทุกกระทรวง

4) สร้างเครื่องมือในการบังคับใช้กฎหมายและจารีตประเพณี ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และส่วนราชการ/หน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกัน สอดคล้องกัน ด้วยการค้นหาจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของหมู่บ้านชุมชน และข้อระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเข้าสู่กระบวนการยกร่าง และประกาศใช้ “ธรรมนูญหมู่บ้าน สันติสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน” โดยผ่านการมีส่วนร่วมยกร่างจากทุกภาคส่วน การสาบานปฏิญาณตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และประกาศใช้พร้อมกันทั้งจังหวัด เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2557

5) วางระบบการบริหารจัดการเพื่อการขับเคลื่อนให้สอดคล้องกันทุกระดับ ทุกชั้นตอน โดยนำตัวแบบการบริหารจัดการรายกรณีจังหวัดบุรีรัมย์ มาใช้ในกระบวนการขับเคลื่อนภารกิจและการแปลธรรมนูญหมู่บ้านไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลในเชิงคุณภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ ต่อภารกิจของรัฐ โดยการมีส่วนร่วมและเกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริง

6) จัดให้มีระบบประเมินผลการขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ด้วยแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี 100 ข้อ 500 กิจกรรม เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านประเมินกันเองและสรุปเป็นภาพข้างพายบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี (ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด)

7) มีการอบรม ประชุมและตรวจติดตามการดำเนินงานทุกส่วน ทุกอำเภออยู่เสมอ ในรอบสัปดาห์และรอบเดือน พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี และใช้ระบบการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้วยระบบกลุ่มไลน์ ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ในทุกขณะทำงานหรือทุกภารกิจ

2.2 กลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นั้น จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการตามกรอบหลายด้าน เช่น การจัดโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.) ตามกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และใช้ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน เป็นเครื่องมือใช้ B CM Model ขับเคลื่อนกระบวนการบริหารใช้คณะทำงานระดับจังหวัด/อำเภอ คณะเสนาธิการต่าง ๆ เป็นพี่เลี้ยง การเพิ่มศักยภาพให้คณะกรรมการหมู่บ้าน การสร้างระบบทายาท (กม.น้อย และปลัดหมู่บ้าน) เพื่อสร้างความยั่งยืน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี หมวดที่ 10 ว่าด้วยดีที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (4 ข้อ) ประกอบด้วยด้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการคุ้มบ้าน กรรมการหมู่บ้านฝ่ายเยาวชน (กม.น้อย) การแต่งตั้งปลัดหมู่บ้าน (ปบ.) การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและการประชาคม (3 ข้อ) ด้านการอำนวย

ความเป็นธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน 3 ข้อ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน (4 ข้อ) ด้านการสร้างความสำเร็จในการวางแผนและการพัฒนาหมู่บ้าน “บันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น” (1 ข้อ)

2.3 เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

1) ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ในการขับเคลื่อนคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.) ให้เข้มแข็งสามารถปฏิบัติการกิจตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายหรือการร้องขอจากนายอำเภอ ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ได้วางระบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานให้ กม./กชช. คือการใช้ธรรมนูญหมู่บ้าน/ชุมชนสันติสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลานนำมาเป็นกรอบกำหนดความรับผิดชอบ และหน้าที่การปฏิบัติร่วมกันของทุกคนในหมู่บ้าน/ชุมชนตามกรอบธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

2) ข้อบัญญัติของธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ได้บัญญัติสาระสำคัญต่าง ๆ อันประกอบด้วย หลักการของธรรมนูญหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดของหมู่บ้าน/ชุมชน ข้อห้ามและบทลงโทษต่าง ๆ ในกรณีไม่ปฏิบัติตาม โดยผ่านกระบวนการในการร่างและการยอมรับธรรมนูญของประชาชน แบ่งออกเป็น 9 หมวด จำนวน 99 ข้อ โดยหลักการและความสำคัญของธรรมนูญหมู่บ้าน ตั้งอยู่บนพื้นฐานและสมมุติฐาน ดังนี้

1) คนไทยเกิดมาจะต้องอยู่ภายใต้กรอบข้อบังคับ ที่จะต้องปฏิบัติตาม 2 ประการคือ หลักคำสอนทางศาสนา และหลักกฎหมาย

2) ถึงแม้จะมีกรอบข้อบังคับทั้งทางศาสนา และกฎหมาย แต่สภาพสังคมไทยยังมีปัญหาสำคัญเกิดขึ้นทั้งความแตกแยก ยาเสพติด อาชญากรรม พฤติกรรมวัยรุ่น การเอารัดเอาเปรียบ ความผูกพันอาหารต่อการลดลง การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมลดลง การทุจริตแสวงหาผลประโยชน์ที่มีขอบเพิ่มขึ้น

3) ปัญหาในข้อ 2 เกิดขึ้นเนื่องจากคนไทยขาดจิตสำนึกทำดี ละชั่ว กลัวบาป เพราะไม่มีระบบการควบคุมทางสังคมในระดับฐานรากของประเทศคือหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ให้ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่แรกเกิดต่อเนื่องจนตาย

4) จึงจำเป็นต้องมีการสร้างธรรมนูญหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ให้เป็นหลักจริยศาสตร์ เป็นกฎควบคุมทางสังคม จากการมีส่วนร่วม และมติเห็นชอบของทุกคนในหมู่บ้าน

5) ธรรมนูญหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ต้องประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญคือ หลักคำสอนทางศาสนา ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต ให้ยึดมั่นทำดี ละชั่ว กลัวบาป พึ่งพาตนเอง มีเมตตาธรรม ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เชื่อในนรก สวรรค์ จาริด อันทรงคุณค่าที่ทำให้หมู่บ้านมีสันติสุข มาตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งทุกคนต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืน จนชั่วลูกหลานหลักกฎหมายที่เป็นพื้นฐานให้คนเคารพ รักษา และปฏิบัติตามกฎหมาย และหลักปฏิบัติ และนวัตกรรมแบบสมบูรณ์รอบด้านที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยสันติสุข ท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ และนอกประเทศ

6) ต้องมีการปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด โดยมีพิธีปฏิญาณสาบานตนปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน มีกระบวนการกล่อมเกลาทาสังคมอย่างเข้มข้น มีการกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามธรรมนูญ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน จะมีการลงโทษตามที่บัญญัติไว้และหากเป็นการกระทำผิดกฎหมาย กม.จะส่งเรื่องให้ตำรวจดำเนินคดี และมีหอธรรมนูญ เป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมนูญหมู่บ้าน

7) ธรรมนูญหมู่บ้าน และชุมชนเมือง จึงเป็นคัมภีร์สำคัญยิ่งต่อการสร้างรากฐานคุณธรรม จริยธรรม และพลังปัญญา นำพาประเทศไทยสู่สันติสุขที่ยั่งยืน

8) ธรรมนูญหมู่บ้าน ที่มีความสมบูรณ์ครอบคลุมทุกด้านเป็นคัมภีร์ เป็นแผนที่นำทางเป็นรากฐาน สร้างชาติสันติสุขที่แท้จริง และยั่งยืน ด้วยพลังการจัดการพึ่งพาตนเองของประชาชน คือ “ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี”

2.4 คำกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณสาบานตน

นอกเหนือจากมีธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ซึ่งเปรียบเสมือนกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้านแล้วทุกคนในหมู่บ้าน โดยการนำของ กม. จะทำพิธีกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณสาบานตน ในวันสำคัญ ๆ ทั้งทางราชการและวันสำคัญทางศาสนาหรือแม้กระทั่งก่อนการทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะร่วมกัน โดยคำกล่าวจะมีทั้งหมด 12 ข้อ

3. ระบบปฏิบัติการในการขับเคลื่อนปัจจัย 9 ดี สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนที่เป็นรูปธรรม

3.1 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 1 : เป็นคนดี

ในการกำหนดคปัจจัยสู่ความสำเร็จ คณะทำงานปัจจัยที่ 1 ได้ค้นหา KSF : Key Success Focus เพื่อให้คนเป็นคนดี ประกอบด้วย 1) กลัวบาป 2) ละจากการทำชั่ว 3) ทำแต่ความดี จากนั้นจึงค้นหาจารีตประเพณีและเครื่องมือในอดีตที่จะทำให้ KSF ทั้ง 3 อย่างบรรลุผล

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้คนกลัวบาปคือ ความเชื่อในนรก และสวรรค์ ว่ามีจริง หากคนไม่กลัวบาปก็จะทำชั่ว และหากกลัวบาป จะไม่ทำชั่ว นั่นคือการเป็นคนดี จึงได้มีการถอดบทเรียน เชื่อมกฎหมายและจารีตประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น บัญญัติไว้ในธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี และแปลงไปสู่กิจกรรมสำคัญที่ดำเนินการในปัจจัยที่ 1 โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นตัวแทนรับผิดชอบประกอบด้วย

1) กิจกรรมปลูกจิตสำนึกกลัวบาป เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและศรัทธา การยอมรับและปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้านทุกหมวดทุกข้อ ประกอบการใช้การกลัวบาปเป็นกระดุมเม็ดแรก จึงนำมาสู่กระบวนการดำเนินการ ทั้ง 2,546 หมู่บ้านในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1.1) ทำการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ เพื่อเสนอแนะ แก้ไขหรือดำเนินการ

1.2) การประชามติลงมติให้ความเห็นชอบทุกหมู่บ้าน สมาชิกทุกคนครบถ้วนลายมือชื่อ และประทับลายพิมพ์นิ้วมือในการรับรองประกาศใช้และการปฏิญาณตน

1.3) คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชน มีการจัดพิธีประกาศใช้ และปฏิญาณตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลปู่ตา พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์ พร้อมกันทุกหมู่บ้าน ทั้งจังหวัดในวันที่ 22 ตุลาคม 2557 และในวันเดียวกันได้รวบรวมธรรมนูญหมู่บ้านของทั้ง 2,546 หมู่บ้าน ไปปลุกเสกและปฏิญาณต่อพระเจ้าใหญ่ วัดศรีษะแสด ตำบลมะเฟือง อำเภอพุทไธสง และกระทำพิธีถวายธรรมนูญหมู่บ้าน พร้อมถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) พระผู้สร้างเมืองบุรีรัมย์ (เมืองแปะ) โดยผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ พร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการทุกระดับ นายอำเภอทุกอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4) นอกจากการดำเนินการดังกล่าวแล้ว ได้นำหลักการปฏิญาณตน (คำกล่าวปฏิญาณตน 12 ข้อ) ไปใช้เป็นวิถีในทุกหมู่บ้าน ทุกครั้งที่มีการประชุมหรือทำกิจกรรมสำคัญ จะให้มีการร่วมกล่าวคำปฏิญาณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระธรรมนูญหมู่บ้าน ทุกครั้ง เพื่อเป็นการเตือนสติของทุกคน

2) กิจกรรมการรักษาศีล 5 ทุกบ้าน (ครอบครัว) ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างเดียว แต่เป็นการส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บังคับวิถีให้ประชาชนในทุกครอบครัว ร่วมกันปฏิบัติธรรมของแต่ละศาสนาและชาวพุทธต้องรักษาศีล 5 และเข้าวัดฟังธรรมให้มากที่สุด โดยมีกระบวนการดังนี้

2.1) การเชื่อมหมู่บ้านกับวัดให้ใกล้ชิดกันเหมือนในอดีต เพื่อให้ประชาชนเข้าวัดทำศาสนกิจทุกวัน ทุกสัปดาห์ หรือทุกโอกาส เช่น วันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา

2.2) สร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและราชการ หรือ บวร เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทำดี ละชั่ว กล้าบาปร่วมกัน เป็นประจำ

2.3) นำหลักศีล 5 มาแปลงเป็นจารีตในธรรมเนียมหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนถือปฏิบัติซึ่งจะเป็นการป้องปรามสิ่งไม่ดี (บาป/ความชั่ว) และส่งเสริมการทำความดี

3) กิจกรรมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ ได้แก่ การเปิดเพลงชาติเป็นประจำทุกวัน ช่วงเวลา 08.00 น. และ 18.00 น. การประดับธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ การจัดกิจกรรมวันสำคัญของชาติในโอกาสต่าง ๆ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและที่ทำการคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้ง การบวงสรวงสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 1 และสถาบันพระมหากษัตริย์ การส่งเสริมความรู้และการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำรัสต่าง ๆ เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และพระบรมราชาโชวาท เป็นต้น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างค่านิยม 12 ประการ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการปฏิบัติตามประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

3.2 การขับเคลื่อนปัจจัยที่ 2 : มีปัญญา

กำหนดไว้ในธรรมนูญฯ หมวดที่ 3 ว่าด้วยดีที่ 2 มีปัญญา 8 ข้อ และแปลงสู่การปฏิบัติโดยมีโรงเรียน/สถานศึกษา ที่นำมาขับเคลื่อนการพัฒนาโดยใช้ตัวแบบการบริหารจัดการรายกรณี B CM Model ซึ่งมีตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนวัดบ้านบ้านฝาง และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นหน่วยงานต้นแบบ โดยดำเนินการดังนี้

1) โรงเรียนวัดบ้านฝาง

1.1) สร้างความเข้าใจในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย นายก อบต. และ ส.อบต. เมืองฝาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครองของประชากรในวัยเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษา

1.2) สสำรวจข้อมูลร่วมกับทุกฝ่าย โดยแบ่งหน้าที่ของแต่ละหมู่บ้าน เป็นข้อมูลสภาพของโรงเรียน

1.3) จัดกลุ่มประชากร ดังนี้

- ระดับอนุบาล มีคณะกรรมการติดตามการเข้าเรียน
- ระดับประถมศึกษา มีคณะกรรมการติดตามการเข้าเรียนและติดตามเด็กที่มีแนวโน้มการออกกลางคัน

- ระดับมัธยมศึกษา มีคณะกรรมการติดตามการเรียนสำรวจความต้องการในการพัฒนาอาชีพความสนใจและความต้องการจากกลุ่มการพัฒนาและจัดหาอาสาสมัครทำหน้าที่ให้ความร่วมมือ วิทยากรช่วยเหลือวิชาชีพพิเศษๆ เป็นต้น

2) ศูนย์การศึกษาจากระบบการศึกษาและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมือง
ฝาง

2.1) สํารวจผู้ไม่รู้หนังสือและขาดโอกาสทางการศึกษา

2.2 จัดทำโครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะแหล่งเรียนรู้ชุมชนคนบุรีรัมย์
เพื่อให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปในหมู่บ้านได้ค้นคว้าหาความรู้ และช่วยลดปัญหาการอ่านไม่
ออก เขียนไม่ได้

2.3) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอ
ผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์
ชาวบ้าน ทั้งนี้ ทุกกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้าน ต้องมีเยาวชนเป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการ เน้นการ
สร้างระบบทายาท (เยาวชน) เพื่อความต่อเนื่องของกิจกรรม เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญในการลงมือ
ปฏิบัติ และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนข้อมูลความรู้ที่จำเป็นที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จาก
ปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์

3.3 การขับเคลื่อนปัจจัยที่ 3 : รายได้สมดุล

กำหนดให้มีกระบวนการสร้างรายได้สมดุล ให้ประชาชนทุกครัวเรือน ได้แก่
การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การออม และการจัดทำบัญชีครัวเรือน การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มาถือปฏิบัติ การรวมกลุ่มอาชีพรวมกลุ่มการตลาด การสร้างอาชีพ
และรายได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 4 ว่าด้วยดีที่ 3 รายได้สมดุล 7 ข้อ โดยมี
กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติในทุกครัวเรือน ได้แก่

มีตู้เย็นข้างบ้าน ATM ข้างกาย โดยส่งเสริมให้ทุกครัวเรือน ปลุกพืชผักสวน
ครัว เลี้ยงสัตว์ การประมง อาชีพเสริมอื่นๆ ตามความเหมาะสมของพื้นที่และศักยภาพของแต่ละ
หมู่บ้าน เพื่อการบริโภคหรือการจำหน่าย ทั้งนี้โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทำหน้าที่ในการ
ส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพดังกล่าวในหมู่บ้าน โดยรับซื้อผลผลิตหรือสินค้าจากแต่ละ
ครัวเรือนเพื่อมาจำหน่ายยังร้านค้าสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน หรือจัดให้มีตลาดนัดในชุมชน หรือตลาด
เช้ากราว เพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันในบ้าน หรือการรวมกลุ่มสินค้าต่างๆ ไปจำหน่าย
ในตลาด เสมือนมีตู้เย็นข้างบ้าน ATM ข้างกาย รวมทั้งการประสานแหล่งความรู้และแหล่งเงินทุน
ต่างๆ มาสนับสนุนให้ชุมชน เป็นต้น

3.4 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 4 : สุขภาพแข็งแรง

1) ส่งเสริมการออกกำลังกาย

ตามธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 5 ว่าด้วยดีที่ 4 สุขภาพแข็งแรง โดยเฉพาะ
ข้อ 35 ให้หัวหน้าครอบครัวส่งเสริมให้สมาชิกออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และให้คณะกรรมการ

หมู่บ้าน จัดให้มีสถานสุขภาพและให้ราษฎรรวมกลุ่มกันออกกำลังกายเป็นประจำ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 30 นาที และให้จัดให้ตั้งกลุ่มออกกำลังกายอย่างน้อย 1 กลุ่ม ทั้งนี้โดยจัดให้มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย มีลานกีฬา เพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายของครอบครัวและกลุ่มดังกล่าว

2) การเยี่ยมบ้านและดูแลผู้ป่วยที่บ้าน

ได้กำหนดให้มีคนในครอบครัวต้องไม่ทอดทิ้งเด็ก คนชรา ผู้ป่วย ผู้พิการ และผู้ป่วยจิตเวช ตามข้อ 37 แห่งธรรมนูญหมู่บ้าน โดยมีกิจกรรมรองรับประกอบด้วย 1) แต่งตั้ง/มอบหมาย กม./อสม. เพื่อติดตามเด็กแรกเกิด – 12 ปี ผู้สูงอายุติดเตียง ผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้ป่วยจิตเวชที่มีอาการรุนแรงและผู้ป่วยระยะสุดท้าย อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน รวมทั้งกระตุ้นให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการช่วยเหลือด้านอื่นๆ 2) กม./อสม.สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับญาติเพื่อวางแผนในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย 4) กม. ร่วมกับ อสม.และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ให้ความรู้ในการดูแลตัวเองของผู้ป่วยและญาติโดยใช้งบประมาณ จาก อปท./กองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน

3) การตรวจคัดกรองผู้ป่วย

ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญหมู่บ้าน ข้อ 39 คือการส่งเสริมให้ราษฎรในหมู่บ้านเข้ารับการตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นในโรงพยาบาลหรือหน่วยงานสาธารณสุขทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยมีกิจกรรมรองรับประกอบด้วย 1) แต่งตั้ง/มอบหมาย กม./อสม.เพื่อดูแล 2) กม./อสม.สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับญาติเพื่อวางแผนในการดูแลผู้ป่วย 3) กม.สำรวจประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป 4) กม./อสม.และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ดำเนินการตรวจคัดกรองเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูงในกลุ่มเป้าหมาย 5) กม./อสม. และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ให้ความรู้ในการดูแลตัวเองของทั้ง 4 กลุ่ม โดยใช้งบประมาณจาก อปท./กองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน 6) กม./อสม. และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน และกระตุ้นให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการช่วยเหลือด้านอื่นๆ

4) อาหารปลอดภัย

ตามธรรมนูญหมู่บ้านฯ ข้อ 36 ได้บัญญัติให้ผู้ประกอบการร้านค้า/แผงลอย ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าในหมู่บ้านปฏิบัติตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข และมีจิตสำนึกที่ดีต่อเพื่อนบ้านหรือลูกค้า โดยผลิตและจำหน่ายเฉพาะอาหารที่สะอาด มีคุณภาพ ปราศจากสารพิษหรือสารเจือปนและให้คณะกรรมการหมู่บ้านเฝ้าระวังภัยสุขภาพจากร้านค้า/แผงลอย รถเร่และรถหาบ โดยมีกิจกรรมรองรับประกอบด้วย กม.ร่วมกับชาวบ้านขับเคลื่อนเรื่องการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อเพื่อนบ้านโดยผลิตและจำหน่ายเฉพาะอาหารที่สะอาด มีคุณภาพ ปราศจาก

สารพิษหรือสารปนเปื้อน และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน เฝ้าระวังสุขภาพจากร้านค้า แผงลอย รถเร่ และหาบเร่ จัดให้มีการณรงค์ประชาสัมพันธ์ แจกเดือนผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ เป็นต้น

3.5 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 5 : สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์

การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 5 ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 6 ว่าด้วยดีที่ 5 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6 ประการ โดยมีเจตนารมณ์ที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของทุกคนในหมู่บ้าน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งในครอบครัวตนเองและหมู่บ้าน กำหนดให้ทุกคนปลูกต้นไม้ทุกปี หากใครตัดต้นไม้ใหญ่ ต้องปลูกทดแทน 10 ต้น เพื่อความยั่งยืน กำหนดให้ทุกคนครอบครัวรักษาความสะอาดและจัดภูมิทัศน์บ้านเรือนให้มีสุขลักษณะ กำหนดให้ทุกคนครอบครัวแยกขยะและบริหารจัดการขยะครัวเรือนของตน และกำหนดข้อห้ามด้านการบุกรุกทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งห้ามก่อกมลพิษ โดยมีกิจกรรมรองรับการขับเคลื่อน เช่น

1) ครอบครัวสะอาด ภูมิทัศน์น่าอยู่

1.1) กิจกรรมหน้าบ้านน่านมอง ในห้องน่านอยู่ โดยทุกครัวเรือนจะต้องรับผิดชอบความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบริเวณบ้านของตนเอง โดยนำหลัก 5 ส (สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย) มาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

1.2) กิจกรรมแยกขยะครัวเรือน ประกอบด้วย ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะที่นำมาทำเป็นปุ๋ยหมักได้เช่น ซากพืช ใบไม้ ขยะที่สามารถนำไปจำหน่ายได้ เช่น กระดาษ ขวดพลาสติก แก้ว ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ เป็นต้น

1.3) ถังขยะครัวเรือน ทุกครัวเรือนต้องมีการจัดทำถังขยะของตน ทั้งถังที่ใส่ขยะ หลุมขยะ รวมถึงถังใส่ขยะที่สามารถนำไปทิ้งในที่ทิ้งขยะสาธารณะของหมู่บ้าน หรือถังขยะของ อปท. รวมไปถึงการนำไปรวมเข้ากับธนาคารขยะของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ของกองทุนพึ่งตนเองของหมู่บ้าน

2) หมู่บ้าน/คุ้มบ้านสะอาด ภูมิทัศน์น่าอยู่

2.1) การสร้างจิตสำนึก โดยส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน/คุ้มบ้าน ตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพ โดยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในครัวเรือนและบริเวณคุ้มบ้าน ซึ่งสามารถทำได้ทุกโอกาส เช่น การประชุมประชาคม การพูดในเวทีสาธารณะ การกำหนดนโยบายหรือกิจกรรมของหมู่บ้าน เป็นต้น

2.2) กิจกรรมทำป้ายรณรงค์/แจ้งเตือน เพื่อให้ปฏิบัติตามหรือให้เห็นความสำคัญในการดูแลรักษาความสะอาด การกำหนดข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติต่าง ๆ

2.3) กิจกรรมการแบ่งคุ้มบ้านรับผิดชอบ

2.4) กิจกรรมทำความสะอาดและพัฒนาหมู่บ้าน (5 ส)

2.5) กำหนดที่ทิ้งขยะสาธารณะของหมู่บ้าน หรือของ อปท. รวมถึงการที่หมู่บ้านอาจตั้งธนาคารขยะเพื่อให้แต่ละครัวเรือนนำขยะที่สามารถจำหน่ายได้มารวมกันเพื่อไปจำหน่ายเป็นรายได้ของกองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน เป็นต้น

3) กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ ถึงขยะในครัวเรือน กิจกรรมแยกขยะ ดำเนินการตั้งแต่ปัจจุบันเป็นต้นไป (ทุกวัน) กิจกรรมรณรงค์ กิจกรรมสร้างจิตสำนึก ทำในทุกโอกาสที่เหมาะสม และกิจกรรมทำความสะอาดและพัฒนาหมู่บ้าน ทุกสัปดาห์

3.6 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 6 : สังคมอบอุ่น

กำหนดธรรมนูญหมู่บ้านหมวดที่ 7 ว่าด้วยดีที่ 6 : สังคมอบอุ่น 11 ข้อ ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานด้านสังคมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการสร้างสังคมอบอุ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักหวงแหนแผ่นดินเกิด มีความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน สร้างกระบวนการจิตสาธารณะ การเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือแบ่งเบา กัน ดูแลซึ่งกันและกัน

3.7 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 7 : หลุดพ้นอาชญากรรม

กำหนดในธรรมนูญหมู่บ้าน หมวดที่ 8 ว่าด้วยดีที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม 15 ข้อ ทั้งนี้หัวใจสำคัญของปัจจัยนี้คือ การตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) ดังนี้

1) การเตรียมความพร้อม

1.1) กำหนดหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อจัดตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) และชุดเฉพาะกิจตำบล (จกต.)

1.2) สร้างความตระหนักให้คนในหมู่บ้าน/ตำบล ได้เล็งเห็นภัยคุกคามและบทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

1.3) จัดเตรียมกองกำลังประจำถิ่น ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งชคบ. และ จกต. จะต้องเป็นที่ยอมรับของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้าน

1.4) ส่วนราชการ/หน่วยงาน ต้องสนับสนุน ชคบ.และ จกต. ให้มีศักยภาพในการดูแลรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน

2) การจัดตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) และชุดเฉพาะกิจตำบล (จกต.)

2.1) กำลั้งหลัก หมายถึง กำลั้งประชาชนที่มีตัวตนอยู่จริงในหมู่บ้าน และมีจิตอาสาต่อการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านในฐานะหัวหน้าชุด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ

2.2) กำลังประจำถิ่น หมายถึง กำลังประชาชนที่มีตัวตนอยู่จริงในหมู่บ้าน และมีจิตอาสาต่อการปฏิบัติหน้าที่ประกอบด้วย สมาชิก อส.สำรอง อปพร. ชรบ. ตำรวจชุมชน และ ลูกเสือชาวบ้าน

3) การเพิ่มขีดความสามารถการป้องกันตนเอง จะมีกิจกรรมการฝึกปกติ การ ฝึกทบทวน และการฝึกพิเศษของ ชคบ. และนกด.เป็นระยะ

4) การปฏิบัติและการติดตามผล

4.1) การนำแผนปฏิบัติการของ ชคบ. และ นกด. ไปปฏิบัติอย่างเป็นทางการ เป็น รูปธรรม และรายงานผลให้ชุดเฉพาะกิจอำเภอ และอำเภอทราบทุกครั้งหลังเสร็จสิ้นภารกิจ

4.2) การปฏิบัติกร่วมกับ ชคบ. และ นกด.ของหน่วยบังคับบัญชา เพื่อ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ

4.3) การมอบหมายผู้รับผิดชอบตรวจเยี่ยมให้กำลังใจและร่วมบททวน การฝึกพร้อมทั้งรับฟังปัญหาการปฏิบัติการของ ชคบ.และ นกด. และรายงานให้อำเภอและจังหวัด ทราบ

4.4) การประเมินผลการปฏิบัติงานของ ชคบ. และ นกด.

3.8 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 8 : กองทุนพึ่งพาตนเอง

ธรรมนูญหมู่บ้าน หมวด ว่าด้วยดีที่ 8 : กองทุนพึ่งพาตนเอง ข้อ 76 ได้ กำหนดให้มีการจัดตั้ง กองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกองทุนในการ พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีและเอื้ออาทรกันของคนใน หมู่บ้าน และเพื่อพัฒนาจิตใจของคนในหมู่บ้านให้มีคุณธรรม โดยแหล่งที่มาของงบประมาณใน การจัดตั้งฯ ได้มาจากเงินบริจาค เช่น เงินบริจาคในงานฌาปนกิจศพ ผ้าป่าสามัคคี ฯลฯ จากค่าปรับ ตามธรรมนูญหมู่บ้าน จากเงินอุดหนุนของ อปท. และอื่นๆ เพื่อใช้ในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น เป็นสวัสดิการซื้อเครื่องดื่มน้ำแก่ ชคบ. อปพร. ในการเข้าเวรยามหมู่บ้าน ซื้ออุปกรณ์ ออกกำลังกายของลานหมู่บ้าน กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา เป็นต้น

3.9 การขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ 9 : การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (กชช.)

ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นั้น จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการตามกรอบหลายด้าน เช่น การจัด โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กบค.) ตามกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และใช้ธรรมนูญ หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน เป็นเครื่องมือใช้ B CM Model ขับเคลื่อน กระบวนการการบริหารใช้คณะทำงานระดับจังหวัด/อำเภอ คณะเสนาธิการต่าง ๆ เป็นพี่เลี้ยง การ

เพิ่มศักยภาพให้คณะกรรมการหมู่บ้าน การสร้างระบบทายาท (กม.น้อย และปลัดหมู่บ้าน) เพื่อสร้างความยั่งยืน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี หมวดที่ 10 ว่าด้วยดีที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (4 ข้อ) ประกอบด้วย ด้านคณะกรรมการหมู่บ้านและการประชาคม (3 ข้อ) ด้านการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน 3 ข้อ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน (4 ข้อ) ด้านการสร้างความสำเร็จในการวางแผนและการพัฒนาหมู่บ้าน บันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น (1 ข้อ)

ภาคผนวก จ

การสร้างความปลอดภัยต่อสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)
กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ประเทศชาติ สังคมและประชาชนมีความปรองดองสมานฉันท์ ผู้เห็นต่างทางความคิดของคนในชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ประชาชนมีส่วนร่วมป้องกันแก้ไขปัญหาความมั่นคง

1.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์บนพื้นฐานความแตกต่างทางความคิด

1.3 ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาจิตใจ

1.4 สังคมมีความสุข เป็นธรรม และมีโอกาสทัดเทียมกัน เพื่อจัดความเหลื่อมล้ำ

1.5 ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

1.6 คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถดำเนินการจัดทำแผนหมู่บ้านที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และสอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศได้

2. การขับเคลื่อนระดับจังหวัด

2.1 มอบหมายผู้ช่วยเจ้าจังหวัดทำหน้าที่รับผิดชอบโครงการฯ จังหวัดละ 1 คน

2.2 แต่งอำเภอตรวจสอบและแต่งตั้งชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ซึ่งกำหนดไว้แล้วตำบลละ 5 คน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอประจำตำบล กำนัน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิที่นายอำเภอพิจารณาเห็นสมควร จำนวน 2 คน ให้สมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน

2.3 สนับสนุนการดำเนินงานของปลัดอำเภอประจำตำบล โดยจังหวัดร่วมประชุมและให้การแนะนำอำเภอตามแนวทางที่กรมการปกครองกำหนด

2.4 แต่งอำเภอบันทึกข้อมูลในระบบรายงานอิเล็กทรอนิกส์ตามรูปแบบที่กรมการปกครองกำหนด

2.5 ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ทุกอำเภอ ตามแบบ ขป.2 ขป.3 และ ขป.4 ในระบบรายงานอิเล็กทรอนิกส์ให้ถูกต้องครบถ้วน

2.6 ตรวจสอบติดตาม โครงการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของอำเภอ โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของปลัดจังหวัดและต้องจัดทำรายงานผลการติดตามและผลการประเมินโครงการฯ ทุกอำเภอ เพื่อนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาในลำดับต่อไป

2.7 ดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณในส่วนของการทำการปกครองจังหวัดรับผิดชอบให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

3. การขับเคลื่อนระดับอำเภอ

3.1 ตรวจสอบและแต่งตั้งชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ซึ่งกำหนดไว้แล้ว ตำบลละ 5 คน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอประจำตำบล กำนัน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิที่นายอำเภอพิจารณาเห็นสมควร จำนวน 2 คน ให้สมบูรณ์และเป็นปัจจุบันก่อนปฏิบัติงานในพื้นที่ทุกครั้ง

3.2 แข่งชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 ที่ได้รับการแต่งตั้งร่วมประชุมวางแผนการปฏิบัติงานในพื้นที่ขับเคลื่อนการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ในพื้นที่ตำบลให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

3.3 สนับสนุนการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ประจำตำบลโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สามารถจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ โดยให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข 4) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 5) ด้านอื่นๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีความเข้มแข็งสามารถดำเนินการภายในหมู่บ้านให้เป็น “หมู่บ้านอยู่เย็น” อันนำไปสู่ “อำเภอ เป็นสุข” ตามหลักการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ของกรมการปกครอง

3.4 บันทึกข้อมูลในระบบรายงานอิเล็กทรอนิกส์ตามรูปแบบและแนวทางที่กรมการปกครองกำหนด

3.5 แต่งตั้งคณะทำงานตรวจติดตามและประเมินผลโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ระดับอำเภอ เพื่อตรวจติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ประจำตำบล โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของตำบลเป้าหมายปี 2565 และต้องจัดทำรายงานผลการตรวจติดตามและผลการประเมินโครงการฯ เพื่อนำเสนอนายอำเภอพิจารณาในลำดับต่อไป

3.6 เบิกจ่ายงบประมาณในส่วนของที่ทำการปกครองอำเภอรับผิดชอบให้เรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

4. การขับเคลื่อนในระดับตำบลและหมู่บ้าน

4.1 ชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ประจำตำบล โดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่ได้รับการแต่งตั้งดำเนินการ ดังนี้

1) ประชุมวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยจะต้องมีเอกสารหลักฐาน ได้แก่ หนังสือเชิญประชุม แผนปฏิบัติงาน รายงานการประชุมของชุดปฏิบัติการฯ ที่ได้ประชุมในวาระแรก เป็นต้น

2) ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในพื้นที่ ตำบลให้ครบตามจำนวน 4 ครั้ง โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการปฏิบัติงานดังนี้

ครั้งที่ 1 ชุดปฏิบัติการฯ ประชุมร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน

ครั้งที่ 2 ชุดปฏิบัติการฯ แจกผลการวิเคราะห์ปัญหา ทั้ง 5 ด้าน ให้ กม.ทราบ พร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน 5 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข 4) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 5 ด้านอื่นๆ แล้วให้ กม.ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านแก้ไขปัญหาตามแผนปฏิบัติการฯ โดยชุดปฏิบัติการฯ เป็นที่ปรึกษา

ครั้งที่ 3 ชุดปฏิบัติการฯ ติดตามการปฏิบัติงานของ กม. ในการนำแผนแก้ไขปัญหามอบหมายในหมู่บ้าน 5 ด้าน ซึ่งทำไว้แล้ว (ครั้งที่ 2) โดยให้ กม.วิเคราะห์ ปรับปรุง สรุปผล เป็นแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ปัญหาที่สามารถแก้ไขได้เอง โดยประชาชนในพื้นที่ร่วมกันแก้ปัญหา
- 2) ปัญหาที่ไม่สามารถดำเนินการแก้ไข พัฒนา หรือส่งเสริมได้ ซึ่งหมู่บ้านต้องการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัด หรือส่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

ครั้งที่ 4 ชุดปฏิบัติการฯ ติดตามประเมินผลของ กม.ในการนำแผนแก้ไขปัญหา
ในหมู่บ้าน 5 ด้าน ซึ่งทำไว้แล้ว (ครั้งที่ 3) โดยให้ กม.วิเคราะห์ ปรับปรุง สรุปผล เป็นแผนปฏิบัติ
การแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน 5 ด้าน ดังนี้

1) ติดตามความก้าวหน้าของ กม.ในการส่งต่อประเด็นปัญหาที่ไม่สามารถ
แก้ไข พัฒนาและส่งเสริมได้ ต่อหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยมอบหมายให้ กม.เป็นผู้
นำเสนอผลงาน

2) ทบทวนและตรวจสอบการทำงานของชุดปฏิบัติการฯ และ กม. ครั้งที่ 1
- 4 เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในปีถัดไป

4.2 รายงานผลการปฏิบัติงานของตำบลเป้าหมายปี 2565 เป็นเอกสารให้อำเภอรอบ

ภาคผนวก จ

การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่และหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สามารถนำหลักการสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

1.2 เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดการเผชิญหน้า และสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชาติที่จะยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.3 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน โดยพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

1.4 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตย (อสปช.) ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาแนวทางการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตย

2.1 การดำเนินงานภายในหมู่บ้าน โดยยึดหลักสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย 4 ด้าน

1) ยึดกฎหมาย ความมีเหตุผล และสันติวิธี เช่น การปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค ให้ความสำคัญกับทุกคน เคารพความเท่าเทียมและพยายามที่จะเรียนรู้การอยู่ร่วมกันด้วยการแบ่งปัน เอื้ออาทรต่อกันและไม่ใช้ความรุนแรงเมื่อเกิดความขัดแย้ง เป็นต้น

2) ยึดหลักเสียงข้างมากที่ชอบธรรมและรับฟังเหตุผลของเสียงส่วนน้อย เช่น การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ เสียงข้างน้อยอาจเหมาะสมกับอีกสถานการณ์หนึ่ง อีกเวลาหนึ่ง ดังนั้นการยอมรับและไม่ละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อยจึงมีความสำคัญ

3) ความรับผิดชอบและเสียสละต่อส่วนรวม เช่น การรู้จักให้ การอนุเคราะห์ผู้อื่น การรับจากผู้อื่น การเสียสละ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง เป็นต้น

4) การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับต่างๆ การแสดงความคิดเห็นสนับสนุน คัดค้าน หรือเสนอแนะต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและมีใจเป็นธรรม การให้ความร่วมมือในกิจกรรมของส่วนราชการ เป็นต้น

2.2 อสปช. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน มีผลงานเชิงประจักษ์ในการพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและแก้ไขให้เป็นรูปธรรม และสามารถแก้ปัญหาได้จริง

1) การขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในการบริหารจัดการปัญหาและความต้องการของราษฎรในหมู่บ้าน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้านเพื่อการสร้างรายได้ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี การจัดการขยะ เป็นต้น

2) การพัฒนาวิถีแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เช่น การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเพิ่มพูนความรักสามัคคีระหว่างผู้ปกครองท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่น การเพิ่มการประชุมเพื่อปรึกษาหารือและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของหมู่บ้านได้แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน

2.3 อสปช.มีการจัดกิจกรรม “ 1 กิจกรรม 1 เดือน 1 หมู่บ้าน ” อย่างเป็นรูปธรรมและมีการรายงานผลให้อำเภอรอบอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน

1) การจัดกิจกรรมเทิดทูนและธำรงไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ โดยไม่มุ่งเน้นกิจกรรมในลักษณะเป็นพิธีการที่ต้องมีคนจำนวนมากมารวมกัน เช่น การประดับธง การจัดสักการะพระบรมฉายาลักษณ์ เป็นต้น

2) การมีจิตสาธารณะ เช่น ทำความสะอาดสาธารณะภายในหมู่บ้าน การคัดแยกขยะ การปลูกป่า การซ่อมแซม ปรับปรุง โรงเรียน วัด หรือสาธารณะสถานอื่น ๆ เป็นต้น

2.4 การดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

1) ด้านการสนับสนุนการมีส่วนร่วม เช่น มีการรวมกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็งในหมู่บ้านมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในหมู่บ้าน มีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้าน มีเครือข่ายการพัฒนาที่ร่วมมือช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีความสามัคคีร่วมมือของคนในหมู่บ้าน เป็นต้น

2) ด้านเศรษฐกิจ เช่น สนับสนุนครัวเรือนให้มีการออม มีการสร้างงานในหมู่บ้าน เพื่อลดการอพยพแรงงาน ครัวเรือนมีการประกอบอาชีพโดยคำนึงถึงศักยภาพและทรัพยากรในหมู่บ้าน

3) ผลสำเร็จของการส่งเสริมให้ราษฎรในหมู่บ้านมีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม ปลอดภัยเสถียรและปลอดภัย สามารถเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการหมู่บ้านเพื่อพึ่งพาตนเองได้ โดยคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

2.5 ผลงานเชิงประจักษ์ที่ราษฎรใช้หลักประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้เกิดความเป็นธรรม เกิดความปรองดองสมานฉันท์ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง การลดคดีเข้าสู่ระบบศาล เป็นต้น

2. การขับเคลื่อนในระดับหมู่บ้าน

2.1 ประธานกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตย จัดประชุมคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในหมู่บ้านของตนเอง โดยไม่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมแบบพิธีการและกิจกรรมที่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณของหมู่บ้าน ทั้งนี้กิจกรรมการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยฯ ปลุกฝังให้คนในชุมชน/หมู่บ้านเกิดความรักความสามัคคีกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมกับชุมชน หมู่บ้าน ตามหลักการหมู่บ้าน “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) หรือ “บรม” (บ้าน-โรงเรียน-มัสยิด) ต้องดำเนินการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น การจัดกีฬาหมู่บ้าน การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน การส่งเสริมวัฒนธรรมในหมู่บ้าน โดยการจัดกิจกรรม “1 กิจกรรม 1 เดือน 1 หมู่บ้าน” เป็นประจำทุกเดือน ทุกหมู่บ้าน

2.2 ให้ทุกหมู่บ้านดำเนินการสร้างหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยตามผังโครงสร้างให้เป็นปัจจุบันดังนี้

1) ให้ปลัดอำเภอประจำตำบล กำหนด/ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ร่วมกันคัดเลือกราษฎรที่มีความเหมาะสมในหมู่บ้าน จำนวน 21 คน เป็นอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.) โดยจะต้องมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า 5 คน ร่วมเป็นอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.)

2) ประธานกรรมการหมู่บ้าน ลงนามประกาศแต่งตั้งราษฎรที่ได้รับคัดเลือกจำนวน 21 คน เป็นอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.)

3) อสปช. จำนวน 21 คน ที่ได้รับการแต่งตั้งตาม 2) ร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธานคนที่ 1 และ 2 เหนือญติก เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ และกรรมการ จำนวน 4 คน

4) ปรธานกรรมการหมู่บ้าน ลงนามประกาศแต่งตั้ง คณะกรรมการบริหาร อสปช. จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธานคนที่ 1 และ 2 เหน้ญญิก เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ และกรรมการ จำนวน 4 คน

2.3 ปรธานกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยทุกหมู่บ้าน มีหน้าที่ จัดทำประกาศแต่งตั้งอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.) ให้ครบตามจำนวน และเป็นปัจจุบัน เพื่อให้ปรธานกรรมการหมู่บ้านลงนาม ตามตัวอย่างประกาศหมู่บ้านต้นแบบ ประชาธิปไตยที่แนบมาพร้อมนี้ และติดประกาศไว้ให้เห็นชัดเจนในสถานที่จัดประชุมราษฎรใน หมู่บ้าน จำนวน 1 ชุด และสำเนาส่งให้อำเภอจำนวน 1 ชุด

2.4 ปรธานกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน

- 1) รายงานผลการจัดกิจกรรมให้อำเภอตามแบบ อสปช.1 เป็นประจำทุกเดือน
- 2) ส่งประกาศแต่งตั้ง “อาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน (อสปช.) ที่ได้รับการคัดเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่” เพื่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านจะได้รายงานให้อำเภอ
- 3) ส่งประกาศแต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตย เพื่อกำนันจะได้รายงานอำเภอ

2.5 การจัดกิจกรรมของหมู่บ้านให้เน้นย้ำการสร้างสามัคคีปรองดอง กิจกรรมที่ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง นโยบายรัฐบาล การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตย โดยใช้หลักศาสนาของแต่ละพื้นที่มาปรับใช้ การสร้างความเข้มแข็งของประชาชน ในระดับบุคคล ครอบครัว คุ้มบ้าน/ชุมชน จนถึงเป็นหมู่บ้านเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.6 สร้างเครือข่ายสมาชิก อสปช. ระดับหมู่บ้าน ในการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ ตาม ความเหมาะสม เช่น กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

3. การขับเคลื่อนในระดับตำบล

3.1 คณะกรรมการบริหารตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือ ให้การดำเนินงานของอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้านให้เป็นไปด้วยความ เรียบร้อย สมบูรณ์

3.2 สร้างเครือข่ายสมาชิก อสปช. ระดับตำบล โดยพิจารณาจากประธาน อสปช. ของ แต่ละหมู่บ้านในการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

4. การขับเคลื่อนในระดับอำเภอ

4.1 อำเภอคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่น อำเภอละ 1 หมู่บ้าน ส่งให้จังหวัดเพื่อให้คณะกรรมการระดับจังหวัดพิจารณาคัดเลือกให้ได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

4.2 วิทยากรแกนนำระดับอำเภอร่วมกับคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน จัดทำแผนปฏิบัติการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในหมู่บ้านของตนเองอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

4.3 ขับเคลื่อน โครงการฯ แบบบูรณาการร่วมกับโครงการของหน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่

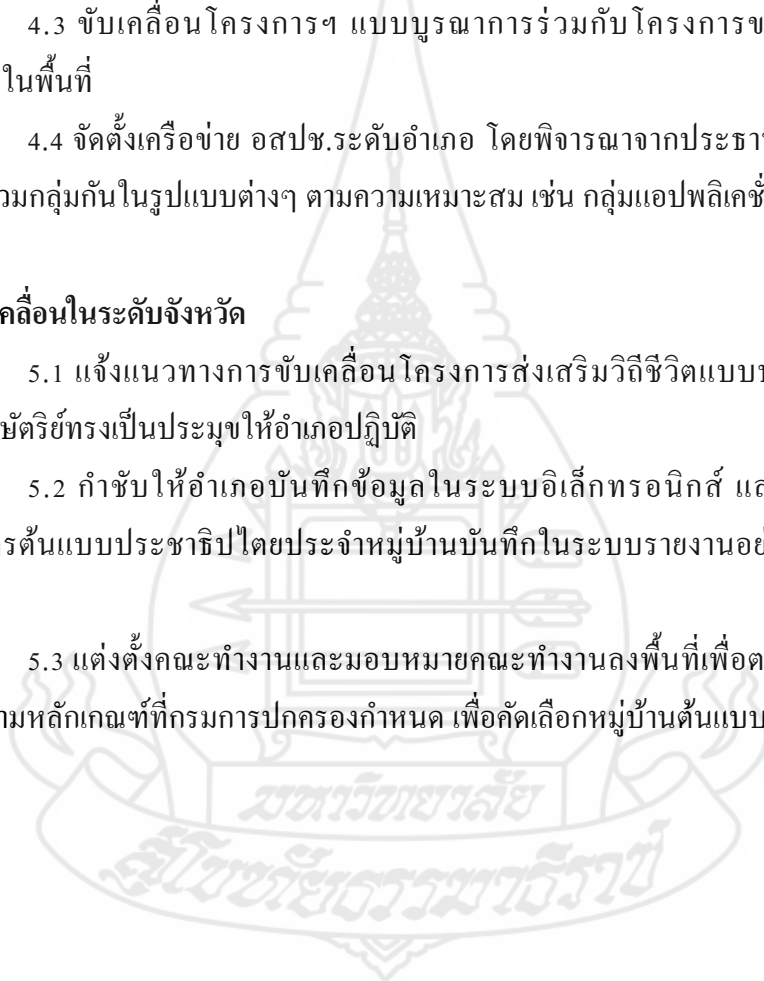
4.4 จัดตั้งเครือข่าย อสพช.ระดับอำเภอ โดยพิจารณาจากประธาน อสพช.ของแต่ละตำบลให้รวมกลุ่มกันในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

5. การขับเคลื่อนในระดับจังหวัด

5.1 แจกแนวทางการขับเคลื่อน โครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้อำเภอปฏิบัติ

5.2 กำชับให้อำเภอบันทึกข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์ และจัดทำฐานข้อมูลอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตยประจำหมู่บ้านบันทึกในระบบรายงานอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน

5.3 แต่งตั้งคณะกรรมการและมอบหมายคณะกรรมการลงพื้นที่เพื่อตรวจผลงาน ประชุมพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กรมการปกครองกำหนด เพื่อคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่น

ภาคผนวก ข

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์งานวิจัย

	<p>นายจรูญ การะเกตุ ผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชน ม.1 ต.บางเตย อายุ 51 ปี ที่อยู่เลขที่ 37/8 ม.1 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 10 ปี สัมภาษณ์วันที่ 19 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นางปราณี ทวีรส ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/ประธาน อมส. ม.2 ต.บางเตย อายุ 57 ปี ที่อยู่เลขที่ 15/2 ม.2 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ม.3 ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 20 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายเท็ดศักดิ์ อินฉ้วน ผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ต.บางเตย อายุ 48 ปี ที่อยู่เลขที่ 22/22 ม.3 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 12 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายสมชัย นิลรักษ์ ประธานชุมชน ม.4 ต.บางเตย อายุ 67 ปี ที่อยู่เลขที่ 6/1 ม.4 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 8 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายสุโขทัย วาหารักษ์ ประธานชุมชน ม.5 ต.บางเตย อายุ 60 ปี ที่อยู่เลขที่ 10/4 ม.5 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ประถมศึกษา (ป.4) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 30 ปี สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2565</p>

	<p>นายสมยศ วาหารักษ์ ผู้ใหญ่บ้าน ม.6 ต.บางเตย อายุ 55 ปี ที่อยู่เลขที่ 9/1 ม.6 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา อนุปริญญา ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 2 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายนวลศรี วาหารักษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.6 ต.บางเตย อายุ 50 ปี ที่อยู่เลขที่ 77/3 ม.6 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 2 ปี สัมภาษณ์วันที่ 21 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นายมนตรี ปรีดาผล ผู้ใหญ่บ้าน ม.7 ต.บางเตย อายุ 44 ปี ที่อยู่เลขที่ 23/1 ม.7 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 9 ปี สัมภาษณ์วันที่ 22 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นางสุกัญญา วาหารักษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.บางเตย อายุ 54 ปี ที่อยู่ ม.8 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 25 ปี สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2565</p>
	<p>นางจรีรัตน์ หมั่นการ ประธาน อสม. ม.9 ต.บางเตย อายุ 55 ปี ที่อยู่เลขที่ 45/10 ม.9 ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบัน 5 ปี สัมภาษณ์วันที่ 22 กรกฎาคม 2565</p>

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายชัยพร ยังจีน
วัน เดือน ปี เกิด	10 มิถุนายน 2528
สถานที่เกิด	อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2552
สถานที่ทำงาน	กลุ่มงานความมั่นคง ที่ทำการปกครองจังหวัดพังงา อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยป้องกันจังหวัดพังงา (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ)

